

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดย
นายปวิญญาพัฒน์ วรพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดย
นายปวินญาพัฒน์ วรพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

GUIDELINES FOR LEARNING MANAGEMENT IN SOCIAL STUDIES
ENHANCE OF SOCIAL SKILLS OF SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education (TEACHING SOCIAL STUDIES)
Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2018
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
โดย	ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์
สาขาวิชา	การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ ไตศิลา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. สรภัส น้าสมบูรณ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ ไตศิลา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. อัญชลี สุขในสิทธิ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร. วรุณี สุภาพ)

58262304 : การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, ทักษะทางสังคม, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

นาย ปวิณญาพัฒน์ วรพันธ์: แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 3) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสาน โดยเก็บข้อมูล 2 ระยะ คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลเชิงสำรวจด้วยแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและศึกษาทักษะทางสังคม 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 7 คน เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบโมเดลทักษะทางสังคมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($p = .16$) องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน และแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่เหมาะสมมาก

2. ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า นักเรียนมีทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยนักเรียนมีทักษะทางสังคมในองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา มากเป็นลำดับที่ 1 และอันดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ กระบวนการแก้ปัญหา วิธีสอนโดยใช้การอภิปราย วิธีสอนโดยใช้กรณีศึกษา วิธีการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน และวิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมครบทั้ง 7 องค์ประกอบ 2) การจัดสภาพแวดล้อม ครูควรจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เน้นการฝึกปฏิบัติ การให้อิสระความคิดทางวิชาการแก่นักเรียน การเสริมแรงทางบวกและการสร้างความยุติธรรมในชั้นเรียน 3) สื่อการเรียนรู้ ครูควรใช้สื่อที่เป็นรูปธรรม สามารถมองเห็น จับต้องและเคลื่อนย้ายได้ง่าย ที่เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมทางสังคม เนื้อหาและวัยของผู้เรียน และ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมควรวัดพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนเป็นหลัก โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง

58262304 : Major (TEACHING SOCIAL STUDIES)

Keyword : GUIDELINE FOR LEARNING MANAGEMENT IN SOCIAL STUDIES, SOCIAL SKILLS, SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

MR. PAWINYAPHAT WORAPHAN : GUIDELINES FOR LEARNING MANAGEMENT IN SOCIAL STUDIES ENHANCE OF SOCIAL SKILLS OF SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS
THESIS ADVISOR : CHAIRAT TOSILA, Ph.D.

The research objectives were to: 1) analyze the components of social skills of senior high school students; 2) study social skills of senior high school students and, 3) study guideline for learning management in Social Studies to enhance social skills of senior high school students. This mixed methods research was divided into two phases. Namely, phase 1 was quantitative research by survey research so as to analyze the confirmatory components and study social skills. The samples for this phase were 800 senior high school students under the authority of Bangkok provincial education office. Phase 2 was qualitative research done by using the results of the quantitative research in interviewing 7 experts in order to study guideline for learning management in Social Studies to enhance social skills of senior high school students.

The research results were as follows:

1. The component model of social skills included 7 factors was consistent with empirical data ($p = .16$). The most important component was component 6: control, and the survey of social skills of senior high school student was consistent with empirical data at a good level.

2. The overview of social skills of senior high school students was at a good level, and when considering at component level, the senior high school students were skillful in every component. The most important component was component 5: coping, and the least component was component 1: conflict resolution.

3. Guidelines for learning management in Social Studies were: 1) regarding learning management; it should be activated by using active learning, cooperative learning, problem solving, discussion, case study, games-based learning, and field trip; 2) regarding the environmental management for learning; teachers should manage the classroom to be suitable for group process learning, focus on student practices, give students' academic freedom and positive reinforcement, and create justice in the classroom; 3) regarding instructional media; teachers should apply concrete, visible, touchable and tangible media, which are appropriate with the differences of the social context, contents, and age of learners; and finally, 4) regarding the evaluation and measurement for enhancing social skills; it should focus on assessing behavior students expressed by using authentic assessment.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความปรารถนาดีที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ความกรุณา ความรัก และความเอาใจใส่จากอาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา และอาจารย์ ดร.อัญชลี สุขในสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ ผู้วิจัยตระหนักถึงหน้าที่ในการศึกษา ให้ผู้วิจัยมีความรับผิดชอบ มีความเพียรพยายามในการทำวิทยานิพนธ์ คอยสอบถามความก้าวหน้า ชี้แนะแนวทางการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้การปรึกษา ข้อคิด คำปล้ำกาย และพลังใจอย่างมากมายที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย ตลอดจนเป็นครูผู้เสียสละเวลา ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยอย่างดียิ่งในทุกตอนของการทำวิทยานิพนธ์ กระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วยหัวใจกตัญญูตา

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สรภัส น้าสมบุรณ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภายนอกที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย และการให้สัมภาษณ์ ข้อมูล พร้อมทั้งให้ข้อคิด คำปรึกษา แนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณอาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ และอาจารย์อลงกรณ์ อัครโสวรรณ ที่ได้ให้ความกรุณาตรวจสอบเล่มวิทยานิพนธ์ สืบค้นข้อมูล พิสูจน์อักษร และจัดเรียงหน้าเล่มวิจัยนี้ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งยังให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะและกำลังใจแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งในความดีงามของอาจารย์ทุกท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยในการทดลองใช้เครื่องมือและใช้เครื่องมือวิจัยกับ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอขอบพระคุณที่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ และขอขอบใจในสติปัญญาประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนดังกล่าวที่เป็นธุระช่วยเหลือ และแนะนำในการใช้เครื่องมือวิจัยกับนักเรียน และขอขอบใจนักเรียนทุกคนที่สละเวลาในการใช้เครื่องมือวิจัยของผู้วิจัย และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณครู อาจารย์ทุกท่านในทุกระดับการศึกษาที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ เสริมสร้างประสบการณ์และเป็นตัวอย่าง ที่ดีในการค้นคว้า ถวายทอดองค์ความรู้อันมีคุณค่าแก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณผู้เขียนหนังสือ วารสาร เอกสาร และวิทยานิพนธ์ทุกเล่ม ที่ช่วยให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณเพื่อนพ้องน้องพี่สาขาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกคนที่เป็นกำลังใจให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมถึงคอยให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์ คณบดีคณะสังคมศาสตร์ ผู้บริหารและคณาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ให้การสนับสนุนการศึกษาและอนุมัติให้ผู้วิจัยเข้ารับการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ และขอบใจ นิสิตหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจ เป็นพลังในการศึกษาและการทำ วิจัยมาโดยตลอด

สิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้วิจัยสามารถผ่านพ้นอุปสรรคนานัปการไปได้ ก็ด้วยความระลึกนึกถึง การอบรมสั่งสอน ความห่วงใย หรือพระคุณ ใด ๆ ที่ผู้วิจัยได้รับจากคุณพ่อทวดศักดิ์ วรพันธ์ คุณแม่วัลยา วรพันธ์ คุณป้า คุณน้า พี่ชาย พี่สะใภ้ คุณไรวินท์ โพธิ์วัฒน์ไพศาลและครอบครัวที่อบอุ่น รวมทั้งกำลังใจจากหลานตัวน้อย คุณค่าหรือประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่พระคุณบิดา มารดา ญาติ และครูอาจารย์ ที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดียิ่งเสมอมา

การศึกษาและการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนการศึกษาจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจากโครงการ คัดสรรนิสิตนักศึกษาผู้มีศักยภาพพิเศษเป็นอาจารย์ เพื่ออนาคตทางวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (โครงการ นออ. มศว) ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอทำงานอย่างเต็มกำลัง เต็มประสิทธิภาพเพื่อแสดงกตัญญูตาตอบแทนพระคุณสถาบันการศึกษาผู้ประสิทธิ์วิชาและการทำงาน ให้แก่ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามการวิจัย.....	6
3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	7
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
6. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
7. ประโยชน์ที่ได้รับ.....	11
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางสังคม.....	13
1.1 ความหมายของทักษะทางสังคม.....	13
1.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม.....	15
1.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม.....	17
1.4 องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff.....	19
1.4.1 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence).....	20

1.4.2 การบังคับตน (Control)	20
1.4.3 การรับมือปัญหา (Coping)	21
1.4.4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity).....	21
1.4.5 การสื่อสาร (Communication)	22
1.4.6 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building).....	23
1.4.7 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict ReSolution).....	23
1.5 เครื่องมือที่ใช้ในการใช้วัดทักษะทางสังคม	24
2. ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	27
3. แนวคิดการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม.....	33
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม	64
4.1 งานวิจัยในประเทศ	64
4.2 งานวิจัยต่างประเทศ	67
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	71
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	75
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	82
1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
2. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	83
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	83
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	83

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	85
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	96
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	97
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	117
1. กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือในการวิจัย	117
2. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	118
3. สรุปผลการวิจัย	118
4. การอภิปรายผล	121
5. ข้อเสนอแนะ.....	135
รายการอ้างอิง.....	138
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	151
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	155
ภาคผนวก ค คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	167
ประวัติผู้เขียน	174

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	18
ตารางที่ 2	28
ตารางที่ 3	53
ตารางที่ 4	57
ตารางที่ 5	72
ตารางที่ 6	73
ตารางที่ 7	74
ตารางที่ 8	75
ตารางที่ 9	76
ตารางที่ 10	83
ตารางที่ 11	87
ตารางที่ 12	92
ตารางที่ 13	93

ตารางที่ 14	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ.....	96
ตารางที่ 15	ผลการวิเคราะห์การประเมินแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	168
ตารางที่ 16	ผลการวิเคราะห์การประเมินแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	172
ตารางที่ 17	ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจ (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	172

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
แผนภาพที่ 2 การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลทักษะทางสังคม	95
แผนภาพที่ 3 แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม.	99

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลกระทบต่อให้ประชาคมโลกต้องปรับแนวทางในการดำเนินชีวิต ระบบกลไกในการทำงานทั้งเพื่อความอยู่รอด การก้าวทันความเปลี่ยนแปลง การเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาประเทศ และการแข่งขันกับนานาประเทศ ในขณะที่เดียวกันความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย ท่ามกลางกระแสการแข่งขันทันของโลกรุนแรงมากขึ้นนั้นมีข้อจำกัดหลายด้าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 1) อีกทั้งปัญหาความเสื่อมถอยของเยาวชนและคนในสังคม เช่น การให้คุณค่าและความนิยมกับความสนุกสนานและความฟุ้งเฟ้อ การละเลยเรื่องระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ติดการสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและสื่อทางสังคมมีภาพของการใช้ความรุนแรง ซึ่งขาดการกำกับควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการก่ออาชญากรรม โดยการพัฒนาที่ต้อเน้นย้ำคือ การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการยกระดับคุณภาพการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ พร้อมทั้งต้องส่งเสริมบทบาทสถาบันทางสังคมในการกล่อมเกลาสรางคนดี มีวินัย มีค่านิยมที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 2)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญแห่งการพัฒนาประเทศในทุกด้าน องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) (2015, อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ, 2558: 35) ได้ให้ความสำคัญกับเกี่ยวกับการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะจำเป็นในการดำเนินชีวิต (Life Skills) เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ (Decision Making) ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving) การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relation Skills) ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น (Empathy) การจัดการกับอารมณ์ (Coping with Emotion) และการจัดการกับความเครียด (Coping with Stress) ว่าเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์สำหรับการปรับตัวในสังคมที่ซับซ้อนวุ่นวายการป้องกันปัญหาสุขภาพ ปัญหาสังคม ปัญหาความขัดแย้ง และการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ (WHO, 1999 อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ, 2558: 36) ประเทศที่มีทรัพยากรบุคคลที่มี

คุณภาพ มีคุณธรรม และมีความรู้ย่อมส่งผลให้ประเทศนั้นได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี มีความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุข ทุกประเทศในโลกจึงพยายามพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีการศึกษาที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะคิด ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพรองรับความเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความสำคัญของการศึกษาจึงมี 2 มิติ คือ มิติแรกเป็นการพัฒนาองค์ความรู้และสมรรถภาพในเรื่องต่าง ๆ และมิติที่สอง เป็นการพัฒนาบุคคล หรือผู้ศึกษาเองให้มีความคิด ความประพฤติ ทักษะคิด ค่านิยมและคุณธรรม (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555: ข) ซึ่งแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีหลักการสำคัญคือมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม การที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อน กระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้มีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้ และทักษะทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 10)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศได้นั้น ต้องคำนึงถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จะเข้ามาช่วยพัฒนา โดยกลุ่มสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 1) และรายวิชาสังคมศึกษายังเป็นรายวิชาที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการมาจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาบูรณาการเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา รายวิชาสังคมศึกษา จึงมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี มีทักษะชีวิตในสังคม อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 3) จากความสำคัญของทักษะทางสังคมดังกล่าวข้างต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงกำหนดให้เป็นสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนที่จะต้องพัฒนาให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้เป็นผู้ที่รู้จักทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยการ

เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักการจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ตลอดจนรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

ความสำคัญของรายวิชาสังคมศึกษาก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และทักษะทางสังคม (Social Skills) ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม และเป็นทักษะที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งการแสดงออกด้วยภาษาและอวัจนภาษา เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรแสดงออกต่อกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยทักษะทางสังคมเป็นพื้นฐานของการสร้างการติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันนำไปสู่การสร้างความตระหนักถึงความรักและคุณค่าระหว่างกันของมนุษย์ และความสงบสุขของสังคม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ทักษะทางสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) การรับมือกับปัญหา (Coping) การบังคับตน (Control) และความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff, 2004: 15-20) ซึ่งถือว่าการพัฒนาทักษะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในมิติการเรียนรู้สังคมศึกษา มี 4 มิติที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน คือ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม ทั้งนี้ 3 มิติ จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นองค์รวมนำไปสู่การกระทำในสภาพจริง คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อสังคม หรือในฐานะของการเป็นพลเมืองของสังคม ซึ่งเป็นมิติที่ 4 จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่นักเรียนทั้งตัวบุคคล (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555: ค)

จากการศึกษาเอกสารงานวิชาการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลการสอนทักษะทางสังคม ได้มีนักวิชาการได้ศึกษาทักษะทางสังคมที่ได้รับการพัฒนา เช่น Webster (2015) ได้ศึกษาผลของการสอนทักษะทางสังคมต่อความสำเร็จทางการเรียนและการทำงานของนักศึกษา พบว่า ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสำเร็จระยะยาวในการเรียนและงานอาชีพ มีความเกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เด็กและวัยรุ่นที่มีกระบวนการเรียนรู้ และฝึกการพัฒนาทักษะทางสังคมมาดีจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการเรียน มีพฤติกรรมทางสังคม และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว เพื่อน และบุคคลแวดล้อม มีกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ทักษะทางสังคมจึงเชื่อมโยงกับการสร้างบริบทสภาพแวดล้อมที่ดีและมีความปลอดภัยในโรงเรียนหรือสถานศึกษา นอกจากนี้การได้รับการฝึกทักษะที่ดีทางสังคมจะทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจในนโยบายของโรงเรียนหรือสถานศึกษาสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนนักศึกษา ครูอาจารย์และผู้บริหาร สถานศึกษาจะมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว สามารถจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตร และสามารถบริหารจัดการในกิจกรรมหรือพฤติกรรมของนักศึกษาได้ตามเป้าประสงค์ของสถานศึกษา จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษา พบว่า สถาบันทางสังคมหรือกลุ่มบุคคล ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน

สื่อมวลชนและเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความสามารถในการความคิด ความเข้าใจ ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ และทักษะทางสังคม (Schwinn et al, 2010; National Association of School Psychologist, 2008) และจากการศึกษาของกัลยา ก่อสุวรรณ (2553: 23) พบว่า ผู้ที่มีทักษะทางสังคมย่อมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นที่ยอมรับของของเพื่อน ครูและผู้อื่น มีส่วนให้บุคคลประสบความสำเร็จได้ และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดทักษะความรู้อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอภิปรายความคิดเห็นซึ่งกันและกันอีกทางหนึ่งด้วย

ทักษะทางสังคมจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลซึ่งควรได้รับการฝึกฝนปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เพื่อให้ทุกคนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นการฝึกทักษะทางสังคม จึงเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะเตรียมเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข ซึ่งทักษะทางสังคมนี้เป็นสิ่งที่ฝึกได้พัฒนาได้ (กรมวิชาการ, 2545: 28) และถือว่าเป็นทักษะจำเป็นสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย เพื่อใช้ในการปฏิสัมพันธ์ ติดต่อสื่อสาร และการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม บุคคลที่มีทักษะทางสังคมดีจะสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข (จรัสลักษณ์ รัตนาพันธ์, 2557: ออนไลน์) ตามที่กมล แสงทองศรกรม (2550: 96) ได้กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจกันและมีความสุขอันเป็นรากฐานสำคัญอันนำมาซึ่งความสุขความสำเร็จในชีวิต คือ การมีทักษะทางสังคม (Social Skills) หรือความฉลาดทางสังคม (Social Quotient: SQ) ซึ่งถือได้ว่าเป็น 1 ใน 3 ของปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ทักษะทางสังคมคือความสามารถ พฤติกรรม และจิตลักษณะที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน ในสังคม โดยมีเป้าหมายในการสร้างความสัมพันธ์อันดีหรือทางบวกกับผู้อื่น ซึ่งต้องอาศัยทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมทีมและการสร้างความเข้าใจเพื่อลดหรือแก้ไขปัญหเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการกับความขัดแย้งหรือเป็นการประนีประนอม ทักษะทางสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งนำไปสู่ความสำเร็จของทุกวิชาชีพ (สุดาพร ปัญญาพฤษและเสริมศรี ไชยศร, 2558: 17) ผู้เกี่ยวข้องจึงต้องให้ความสำคัญ เพื่อเป็นรากฐานสำคัญอันนำมาซึ่งความสุขความสำเร็จในชีวิตเมื่อเติบโตขึ้นต่อไปในอนาคต จากผลการศึกษาของสถาบันวิจัยนโยบายสาธารณสุขของประเทศอังกฤษ (2004) พบว่า การมีทักษะในการเข้าสังคมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเหลือเด็กให้ประสบความสำเร็จในอนาคต แตกต่างความเชื่อที่ผ่านมามีมองว่าความสามารถในการเรียนในเรียนเท่านั้นที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของเด็ก

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมและการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน นอกเหนือจากจุดหมายด้านความรู้และเจตคติแล้ว ทักษะยังเป็น

องค์ประกอบที่สำคัญที่ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญ ซึ่งจุดหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้รายวิชา สังคมศึกษา คือ การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ไขปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ดี ตลอดจนต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน โดยมีกระบวนการ คือ การพัฒนาทักษะทางปัญญา การพัฒนาทักษะทางสังคม และการพัฒนาเจตพิสัยและคุณลักษณะ ซึ่งโดยเฉพาะทักษะทางสังคมนั้น เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตพื้นฐาน เช่น ทักษะการรู้จักตนเอง ทักษะการคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ทักษะการแสวงหาข้อมูล ทักษะการวางแผนและการจัดการ และทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น ดังพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 (กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ สำนักกราชเลขาธิการ, 2550: 467, อ้างถึงใน วงเดือน นาราสังข์, 2560: 5) พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 25 มิถุนายน 2523 ณ อาคารใหม่สวนอัมพร พระราชวังดุสิต ที่มีความตอนหนึ่งว่า

“...วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออย่างไร กล่าวโดยรวบยอดก็คือ การทำให้บุคคลมีปัจจัยหรือมีอุปกรณ์สำหรับชีวิตอย่างครบถ้วนเพียงพอ ทั้งใน ส่วนความรู้ ส่วนความคิดวิจฉัย ส่วนจิตใจและคุณธรรม ความประพฤติ ส่วน ความขยันอดทน และความสามารถในอันที่จะนำความรู้ ความคิดไปใช้ปฏิบัติงาน ด้วยตนเองให้ได้จริง ๆ เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยอย่างมีความสุข ความเจริญ มั่นคง และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมืองได้ตามฐานะด้วย...”

สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นช่วงวัยคาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ จึงเป็นวัยหัวเลี้ยว หัวต่อที่สำคัญ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อนและสับสนร่วมกันหลายด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา หรือค่านิยม ขณะเดียวกันก็เป็นวัยแห่งการลอกเลียนแบบ เริ่มค้นหาตัวเอง หรือทดลองบทบาท ฉะนั้นหากวัยรุ่นไม่ได้รับการพัฒนาหรือฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็น ในช่วงนี้ ก็อาจกลายเป็นวัยรุ่นที่มีปัญหา เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในตนเองได้ (กรมสุขภาพจิต, 2543: 147) เป็นตามทฤษฎีของ Kohlberg ซึ่งได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นจะเป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับวัย โดยแบ่งพัฒนาการทาง

จริยธรรมเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ชั้น รวม 6 ชั้น โดยวัยอายุ 10-16 ปี อยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้บุคคลจะปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคม ระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบและทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคม สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2555) ได้กล่าวถึงว่า ทักษะสังคมเป็นทักษะที่ควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัยและเป็นทักษะที่จำเป็นที่ต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับทักษะอื่น ๆ ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมนั้น ผู้สอนควรตระหนักว่า สังคมในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และควรจัดให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้เรียนมากที่สุด

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงสนใจที่จะศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาประกอบการพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบทักษะทางสังคม อันจะส่งผลให้เกิดการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการจัดทำมาตรฐานการศึกษาในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อแสวงหาแนวทางในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อันจะเป็นการส่งเสริมให้ครูผู้สอนสังคมศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาได้อย่างเหมาะสม และให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพเยาวชน รวมทั้งยังสามารถจัดสรรทรัพยากรในการพัฒนามนุษย์ในสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนสังคมไทยและโลกดีขึ้น รวมทั้งเพื่อพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า

2. คำถามการวิจัย

1. องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างไร
2. ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับใด
3. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีลักษณะอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถแบ่งได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และเพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ

1.1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำนวน 53,268 คน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 55,210 คน รวม 108,478 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร, 2561)

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling)

1.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการสอนสังคมศึกษาอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 2 คน อาจารย์ระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาที่มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญทางด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 2 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้คือ

2.1 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม (Social Skills) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 7 ด้าน โดยสังเคราะห์จากองค์ประกอบทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 15) ร่วมกับทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

2.1.1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

2.1.2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building)

2.1.3 การสื่อสาร (Communication)

2.1.4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)

2.1.5 การรับมือกับปัญหา (Coping)

2.1.6 การบังคับตน (Control)

2.1.7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence)

2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลายประกอบด้วยแนวทางการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่

2.2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.2.2 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

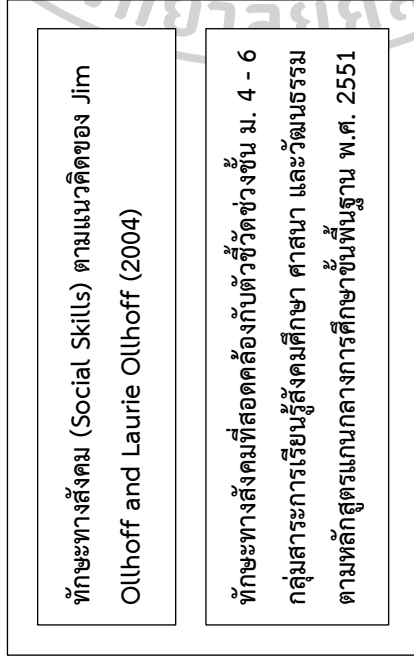
2.2.3 การใช้สื่อการเรียนรู้

2.2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

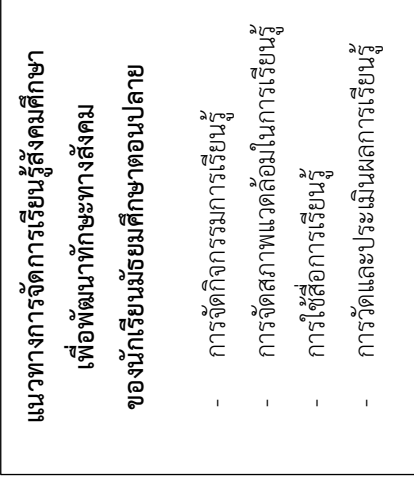
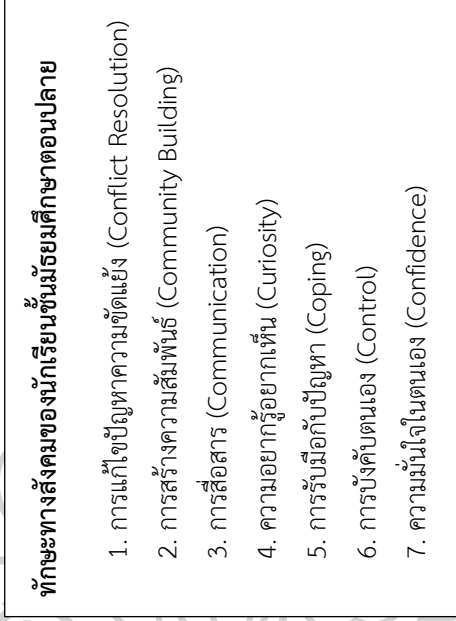
กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ
ทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยรายละเอียดดังแผนภาพประกอบที่ 1

ทักษะทางสังคม (Social Skills) ตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004)

ทักษะทางสังคมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น ม. 4 - 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ทักษะทางสังคม (Social Skills)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อนถึง การจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถแสวงหา ความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้ในการประเมินและแก้ไขปัญหา สื่อสารกับตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถปฏิบัติตนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิด การยอมรับ การสนับสนุน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 15) ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทาง สังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดช่วงชั้น ม. 4 – 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้

1.1 **การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution)** หมายถึง การแสดงออก ของนักเรียนที่สะท้อนถึงการรับรู้ปัญหา การปฏิเสธความรุนแรงและความสามารถในการวิเคราะห์หา สาเหตุของปัญหา คิดหาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือกและ เลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยการ เจริญต่อตรง

1.2 **การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building)** หมายถึง การแสดงออกของ นักเรียนที่สะท้อนถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการทำงานเข้าใจในความแตกต่าง ระหว่างบุคคลเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกันและการให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1.3 **การสื่อสาร (Communication)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อน ถึงการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และความสามารถในการยอมรับความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกและความต้องการของตนเองกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจตรงกันโดยใช้การ พูดและการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.4 **ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่ สะท้อนถึงการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคมและโลก จากสื่อและ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การปรับกิจวัตรประจำวันให้เป็นเรื่องที่ทำทายต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่และการตั้ง คำถามเมื่อมีความอยากรู้

1.5 **การรับมือกับปัญหา (Coping)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อน ถึงการเลือกรูปแบบในการจัดการกับความเครียดหรือแรงกดดันจากภายนอก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง และปัญหาทางสังคมที่มีผลกระทบต่อตน และการใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์เมื่อเจอกับ สภาวะกดดันหรือปัญหา โดยการใช้การพูดคุย การเจรจา การคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถามกับสิ่งที่เผชิญ

1.6 **การบังคับตน (Control)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อนถึง การตระหนักรู้ในความสามารถที่จะควบคุมอารมณ์และเตือนตนเอง การมีวินัยในตนเอง การมีความ

รับผิดชอบ และสามารถเตือนตนเองถึงผลดีและผลเสียจากการเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม

1.7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อนถึงการรู้สึกเป็นที่รักและได้รับการยอมรับ การเชื่อในความสามารถของตนเอง และการกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง ผู้เรียนที่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบ หมายถึง การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างองค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่สังเคราะห์กับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม หมายถึง วิธีการขั้นตอนหรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ครูสามารถใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม ซึ่งได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญบนพื้นฐานของการพิจารณาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 3) การใช้สื่อการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมีแนวทางในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาการมีทักษะทางสังคมของผู้เรียน

2. โรงเรียนสามารถสร้าง พัฒนา หรือปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านทักษะทางสังคมเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเหมาะสม

3. ผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษาและรายวิชาอื่น ๆ สามารถวางแผนและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาองค์ประกอบทักษะทางสังคมของเยาวชนในแต่ละองค์ประกอบได้อย่างเหมาะสม

4. ผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษาและรายวิชาอื่น ๆ สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางสังคม
  - 1.1. ความหมายของทักษะทางสังคม
  - 1.2. ความสำคัญของทักษะทางสังคม
  - 1.3. องค์ประกอบของทักษะทางสังคม
  - 1.4. องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff
    - 1.4.1. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict ReSolution)
    - 1.4.2. การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building)
    - 1.4.3. การสื่อสาร (Communication)
    - 1.4.4. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)
    - 1.4.5. การรับมือกับปัญหา (Coping)
    - 1.4.6. การบังคับตน (Control)
    - 1.4.7. ความมั่นใจในตนเอง (Confidence)
  - 1.5. เครื่องมือที่ใช้ในการใช้วัดทักษะทางสังคม
2. ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. แนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
  - 3.1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
  - 3.2. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
  - 3.3. การใช้สื่อการเรียนรู้
  - 3.4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
  - 4.1. งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2. งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางสังคม

1.1 ความหมายของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคม (Social Skills) มีชื่อเรียกหลายชื่อด้วยกันคือ ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Skills) แต่บางครั้งเรียกว่า ทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Living with other skills) หรือ เม็กก้าสกีลล์ (Mega Skills) โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ ดังนี้

Schinke and Gilchrist (1984: 35) กล่าวถึงทักษะทางสังคมไว้ว่าเป็นความสามารถของบุคคลที่จะหาทางขจัดและหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือความขัดแย้ง ความท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิต หรือการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สารานุกรมนานาชาติทางการศึกษา (Husen and Postleth Waite, 1994: 5 504) ได้ให้คำนิยามของทักษะทางสังคมว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการติดต่อและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นรวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 15) ให้ความหมายว่า ทักษะทางสังคม คือ การแสดงออกของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งการแสดงออกด้วยภาษา (Verbal) และอวัจนภาษา (Non – Verbal) ที่แสดงออกต่อกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมอันนำไปสู่การสร้างความตระหนักถึงความรักและคุณค่าระหว่างกันของมนุษย์และความสงบสุขของสังคม

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2540: 16) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามความเหมาะสมและพึงพอใจ ตลอดจนทำให้ความต้องการแห่งตนสามารถบรรลุ โดยไม่ละเมิดสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 1) ได้ให้ความหมายของทักษะสังคมว่า ความสามารถของบุคคลในการตั้งมั่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจอย่างฉลาด และร่วมมือปฏิบัติ ทำจนเกิดผลดีต่อคนส่วนใหญ่อย่างเป็นนิจด้วยความภาคภูมิใจ

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2540: 120) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถที่บุคคลรู้จัก เข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจ หรือความต้องการต่าง ๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย รวมทั้งรู้จักที่จะสร้างสายสัมพันธ์ให้มั่นคงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง และรู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ

พิมลวรรณ สมมาตย์ (2546: 12) ได้กล่าวถึง ทักษะทางสังคมว่าเป็นความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกัน สามารถจัดการกับสภาพอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับตัวได้ เป็นอย่างดี ทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้าสามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ซึ่งทักษะทางสังคม

เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่น การแสดงออกทั้งทางด้านถ้อยคำและท่าทางที่เหมาะสมด้วยการ รู้จักบทบาทของผู้นำและบทบาทของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มและสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ และการฝึกฝนจากประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในสังคมอีกด้วย

คณะอนุกรรมการอำนวยการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม แห่งชาติ (2546: 46) ได้อธิบายความหมายของทักษะทางสังคมว่า เป็นการรู้จักอยู่ร่วมกันและทำงาน ด้วยการเรียนรู้ มีการวางแผนในการทำงาน การให้ การรับ การรู้จักรับผิดชอบ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น และมีความสำนึกต่อสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคมและความรู้สึกที่ดีต่อสังคม รู้จักปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบุคคลอื่น รวมทั้งการรู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าทักษะทางสังคม หมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่จะหาทางขจัดหรือหลีกเลี่ยงจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา อุปสรรค ความขัดแย้ง หรือความท้าทายที่เกิดขึ้นกับชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคมไทยและโลกจากสื่อที่หลากหลาย การแก้ไขปัญหา ตระหนัก วิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสียจากสถานการณ์ที่พบเจอ จัดการกับความเครียดหรือแรงกดดันจากภายนอกเกิดขึ้นต่อตนเอง และสังคม ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของตนเองกับผู้อื่น บอกและเตือนตนเองให้ไตร่ตรองผลดี ผลเสียที่จะตามมา รวมทั้งสามารถปฏิบัติตนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ เกิดได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และการส่งเสริมจากบุคคลอื่น ทั้งนี้ The University of Cincinnati (2002: Online, อ้างถึงใน ดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง, 2546: 9-10) ได้แสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางสังคมว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) การสื่อสารระหว่างบุคคลและการตีความหมายของข่าวสาร
- 2) ทักษะทางสังคมสำคัญมากต่อการพัฒนาการเรียนรู้และทำให้บรรลุเป้าหมายที่บุคคลมุ่งหวังที่จะถ่ายทอด การปฏิสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบุคลิกของบุคคลนั้น ประสบการณ์เดิมและสิ่งที่ประทับใจในตัวบุคคลอื่นที่ได้พบเห็น
- 3) ประกอบด้วยคำที่มีรายละเอียดซับซ้อนมาก (เกี่ยวกับความหมายของคำในภาษา คำศัพท์และประโยค) และพฤติกรรมที่นอกเหนือการใช้ภาษา (การใช้กิริยาท่าทาง เช่น สายตาน้ำเสียงการแสดงออกทางใบหน้า)
- 4) มีอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูและสังคมที่เป็นสมาชิกอยู่
- 5) สามารถเพิ่มขึ้นได้จากการเสริมแรงทางสังคมจากบุคคลอื่น ซึ่งการให้รางวัลนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่หน้าพอใจ

6) เป็นการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามธรรมชาติ ซึ่งแสดงออกในโอกาสและเวลาที่เหมาะสม

7) เป็นผลมาจากองค์ประกอบของสภาวะแวดล้อม ตลอดจน อายุ เพศ และสถานภาพ

1.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยใช้ภาษาพูดหรือภาษาท่าทางในทางบวกเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักรับมือกับตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคมและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ทักษะสังคมเป็นองค์ประกอบทางพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคลที่ควรปฏิบัติตาม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สุขุมล เกษมสุข, 2535: 10; Westwood, 1993: 64; Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff, 2004: 15) ดังนั้นทักษะทางสังคมจึงเป็นทักษะพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์แต่ละคน ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีความสามารถในการขจัดปัญหา และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีนักวิชาการและสถาบันต่าง ๆ ให้ความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ทักษะทางสังคมนับเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเยาวชนปัญญาด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เพราะเยาวชนปัญญาทั้ง 4 ด้านของมนุษย์ที่ควรได้รับการพัฒนาคือ เยาวชนปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) เยาวชนปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เยาวชนปัญญาด้านการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) และเยาวชนปัญญาด้านการเข้าใจธรรมชาติ (Naturalistic Intrapersonal Intelligence) (สัมฤทธิ์ สันเต, 2547: 12-14) เยาวชนปัญญาเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการมีทักษะทางสังคมเป็นพื้นฐานมาก่อนทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นการพัฒนาศักยภาพทางเยาวชนปัญญา ที่ช่วยทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น และนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ และสำคัญต่อการพัฒนาการทางสังคมของเด็กเป็นอย่างมาก และส่งผลต่อตัวเด็กทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ สังคม การเรียน การปรับตัว และสุขภาพจิตของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขและพัฒนาทักษะทางสังคมโดยที่ครูร่วมมือกับบุคลากรที่พัฒนาเด็กทุกฝ่ายอีกทั้งทักษะทางสังคมยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พฤติกรรม สังคมและความสัมพันธ์ของครอบครัว และความปลอดภัยในโรงเรียน ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น (ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์, 2536: 19; Howard Gardner, 2006: 57; National Association of School Psychologists, 2002: online)

นอกจากนี้สุขุมล เกษมสุข (2535: 10-11) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมการทำงาน จนถึงสังคมชุมชน ประเทศและโลก ทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยกันซึ่งต้องอาศัยทักษะทางสังคม ทักษะทางสังคมมีความสำคัญทั้งด้านส่วนบุคคล และทางด้านสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ความสำคัญทางด้านส่วนบุคคล ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าไร ทักษะทางสังคมยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น บุคคลต้องมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถสื่อความหมาย ความเข้าใจกัน สามารถทำงานร่วมกัน สามารถแก้ปัญหาได้โดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิดและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ในทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคง เนื่องจากทักษะทางสังคมเป็นทักษะสำคัญที่ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิตในอนาคตได้ ทักษะทางสังคมจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของความสามารถทางฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของมนุษย์ (อุษณีย์ โปธิสุข, 2545: 120)

2) ความสำคัญทางด้านสังคม สังคมใดที่สมาชิกเป็นผู้ที่มีทักษะทางสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี สมาชิกรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญมั่นคง แต่ถ้าสังคมในลักษณะตรงกันข้าม ถ้าสมาชิกขาดทักษะทางสังคม สังคมนั้นย่อมมีปัญหา ไม่สงบสุข และมีแต่ความเสื่อม ทักษะทางสังคมจึงมีความสำคัญ ช่วยพัฒนาทั้งบุคคลและสังคมก็ย่อมสงบสุขและเจริญก้าวหน้าไปด้วย

อนึ่งการศึกษาที่ไม่ได้พัฒนาทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนไปพร้อมกับความรู้ สร้างปัญหาให้กับผู้เรียนได้อย่างที่คาดไม่ถึง หากเยาวชนของชาติไม่ได้รับการปลูกฝังทักษะทางสังคม จะทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เห็นได้จากการที่ผู้เรียนมีความวิตกกังวลหรือกลัวเกินกว่าเหตุ เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ เช่น การสอบหรือออกไปพูดหน้าชั้นเรียน การที่ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมตนเองได้ก็เป็นผลมาจากการขาดทักษะทางสังคม และยังส่งผลต่อการไประงับการเรียนรู้อีกด้วยขณะเดียวกันการขาดทักษะทางสังคมยังส่งผลต่อสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ กล่าวคือ มักจะพบว่าผู้เรียนที่ขาดทักษะทางสังคม จะแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่อต้านสังคม ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อทั้งบุคคลและสิ่งของ เห็นได้จากพฤติกรรมการทำลายของสาธารณสมบัติ เช่น การรังดแงโรงเรียน การทำลายสิ่งของต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การฉีดยาหรือขีดเขียนข้อความที่ไม่เหมาะสมลงบนผนังของอาคารหรือห้อง หรือการทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ๆ เป็นต้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2533: 635)

จากความสำคัญของทักษะทางสังคมดังกล่าว สรุปได้ว่าทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ต้องดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา พฤติกรรมสังคมและครอบครัว ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในอนาคตได้

1.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นการแสดงออกในการจัดการกับอารมณ์ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นได้ สามารถใช้ทักษะในการจูงใจผู้อื่นและเป็นผู้ดำเนินการประนีประนอม ยุติข้อโต้แย้งเพื่อการร่วมมือกัน สามารถทำงานเป็นทีมได้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น รวมถึงมีความสำคัญต่อสังคมและสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่าน (อูมาพร ตรังคสมบัติ, 2544: 22-23; กรมวิชาการ, 2546: 50; อรพรรณ พรสีมา, 2540: 66-67; Campbell and Siperstein, 1994: 90) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การสนทนา ได้แก่ การเริ่มบทสนทนา การมีส่วนร่วมในการสนทนา สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ต่อผู้อื่น สื่อสารได้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมา รู้จักฟังและรู้จักโต้ตอบ

2) การสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ การเข้าแทรกในกิจกรรมการเล่น/กิจกรรมการเรียน การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การออกจากกลุ่ม การทำงานในกลุ่มย่อย/กลุ่มใหญ่ การเข้ากลุ่มในชั้นเรียน/ในสนามเด็กเล่น การขอความช่วยเหลือ การยอมรับความช่วยเหลือ การรักษามิตรภาพความเป็นเพื่อนการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น การเล่นกับบุคคลอื่น การเล่นอย่างร่วมมือ การเล่นในกลุ่มใหญ่ การทำงานกับบุคคลอื่น จัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักโน้มน้าวจิตใจคน สร้างความร่วมมือร่วมใจและความกระตือรือร้นให้เกิดขึ้นในกลุ่ม สามารถประนีประนอมและร่วมมือกับผู้อื่นได้ และการมีความเป็นผู้นำ ความรักสามัคคี ความอดกลั้น ความเสียสละ

3) การจัดการตนเอง ได้แก่ การจัดการกับความวิตกกังวล การตอบสนองต่อถูกล้อเลียน การจัดการกับความเหงา การจัดการกับความผิดหวัง การแสดงออกเมื่อถูกปฏิเสธจากผู้อื่น การจัดการความกดดันจากเพื่อน การหลีกเลี่ยงกับความขัดแย้ง รู้จักประเมินสถานการณ์ รู้จักว่าตนเองควรปฏิบัติอย่างไร การยอมรับสมาชิกใหม่ การทำงานโดยลำพัง การพึ่งพาตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้แบ่งทักษะทางสังคมออกเป็นดังนี้

National Association of School Psychologists (2008) ได้แบ่งทักษะทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ 1) ทักษะเพื่อความอยู่รอด (Survival Skills) 2) ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Skills) 3) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skills) และ 4) ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution Skills)

สุขุมมาล เกษมสุข (2535: 14) ได้แสดงทักษะทางสังคมที่ควรมุ่งเน้นให้เกิดแก่นักเรียนในชั้นประถมศึกษาไว้ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2) ทักษะการทำงานกลุ่ม 3) ทักษะการแสวงหาความรู้ 4) ทักษะทางการสื่อสาร และ 5) ทักษะการแก้ปัญหา

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 18) ได้แบ่งทักษะทางสังคมออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้คือ 1) ความเชื่อมั่น (Confidence) 2) การบังคับตน (Control) 3) การรับมือกับปัญหา (Coping) 4) การสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ (Confidence) 5) การสื่อสารกับผู้อื่น (Communication) 6) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Community Building) และ 7) การสลายความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

ทั้งนี้ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 15) ได้ให้นิยามและองค์ประกอบของทักษะทางสังคม (Social Skills) ไว้ว่าเป็นทักษะที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งการแสดงออกด้วยภาษาและอวัจนภาษา เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรแสดงออกต่อกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยทักษะทางสังคมเป็นพื้นฐานของการสร้างการติดต่อ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันนำไปสู่การสร้างความรักและคุณค่าระหว่างกันของมนุษย์ และความสงบสุขของสังคม ทักษะทางสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 7 ด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิด Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	นิยามขององค์ประกอบทักษะทางสังคม
1. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution)	การแก้ไขปัญหาท่ามกลางความขัดแย้งต่าง ๆ การปฏิเสธความรุนแรง การประเมินกระบวนการแก้ไขปัญหา การคิดวิธีแก้ไข การเจรจาต่อรอง
2. การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building)	การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดทักษะมิตรภาพ การทำงานเป็นกลุ่ม ความร่วมมือ การเอาใจใส่
3. การสื่อสาร (Communication)	การสามารถรับฟังและแสดงออก การแสดงความรู้สึก การพูด การฟัง ความกล้าแสดงออก
4. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)	การประหลาดใจกับสิ่งต่าง ๆ บนโลก ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจภายใน เป็นการปรารถนาในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การปรารถนาในการค้นคว้า การมีอารมณ์ขันหรือตระหนักถึงความต้องการรู้
5. การรับมือปัญหา (Coping)	การจัดการกับอารมณ์และเหตุการณ์ด้านลบ การจัดการกับความเครียด การจัดการกับความโกรธ การจัดการกับวิกฤต ความรู้สึกสงบท่ามกลางความวุ่นวาย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	นิยามขององค์ประกอบทักษะทางสังคม
6. การบังคับตน (Control)	ความเชื่ออำนาจภายในตนเอง การมีวินัยในตัวเอง การมีความรับผิดชอบ การควบคุมอารมณ์ตนเองได้
7. ความมั่นใจในตนเอง (Confidence)	การมีความรู้สึกที่เราเป็นที่รักและมีความสามารถ เป็นความภาคภูมิใจในตนเอง การมีความรู้สึกที่เราเป็นที่รัก การมีความรู้สึกที่เรามีความสามารถ การเชื่อในความสามารถของตนเอง

ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004) เนื่องจากสอดคล้องกับแนวคิดทางสังคมในด้านอื่น ๆ และมีความเด่นชัดเพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคม 7 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูในด้านทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน และสามารถนำองค์ประกอบมาใช้เป็นแนวทาง เพื่อสร้างเครื่องมือวัดทักษะทางสังคมของนักเรียนเพื่อทำนายพฤติกรรมดังกล่าว อีกทั้งองค์ประกอบทั้ง 7 ด้านสอดคล้องกับกลุ่มสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ในการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในครั้งนี้ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 1)

1.4 องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff

องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ทั้ง 7 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่ครอบคลุมกับนิยามของทักษะทางสังคมที่หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อนถึงการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้ในการประเมินและแก้ไขปัญหาสื่อสารกับตนเองและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถปฏิบัติตนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับ การสนับสนุน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีองค์ประกอบทั้ง 7 ประการ ดังนี้

1.4.1 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 57) ให้ความหมายของความมั่นใจ (Confidence) ไว้ว่า การมีความรู้สึกว่าคุณเป็นที่ยอมรับและมีความสามารถ เป็นความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การเชื่อในความสามารถของตนเอง

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความสำคัญของความมั่นใจหากเด็กหรือผู้เรียนสามารถสร้างให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ว่า การกล้าตัดสินใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความมั่นใจ กล้าแสดงออกสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก สามารถทำได้โดยผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองทำสิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความต้องการและความสนใจของเด็ก ภายใต้การสนับสนุนช่วยเหลือจากผู้ใหญ่อย่างเหมาะสม Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 59)

ทั้งนี้ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 59) ได้กล่าวว่า เมื่อเด็ก ๆ หรือผู้เรียนเกิดความมั่นใจ เด็กจะกลายเป็นนักคิดที่สามารถสร้างแผนการต่าง ๆ ในอนาคตของตนเองได้ โดยเริ่มจากการค้นคว้าเรียนรู้จากภายในของตน เชื่อมโยงว่าตนเองมีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ และปฏิบัติสิ่งนั้นได้ด้วยตนเอง

จากองค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านความมั่นใจในตนเอง (Confidence) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้ 1) การรู้สึกเป็นที่รักและได้รับการยอมรับ 2) การเชื่อในความสามารถของตนเอง และ 3) การกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.4.2 การบังคับตน (Control)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 71) ให้ความหมายของการบังคับตน (Control) ว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนเอง การมีวินัยในตัวเอง การมีความรับผิดชอบ การควบคุมอารมณ์ตนเองได้ โดยเป็นทักษะทางสังคมอย่างหนึ่งที่พูดถึงการควบคุมพฤติกรรมว่าเป็นการรับผิดชอบต่อการกระทำและพฤติกรรม ทั้งนี้ยังได้กล่าวถึงว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนเองเป็นผู้รับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งตนเองจะเป็นผู้กำหนดทางเลือกและอนาคตของตน

ความสำคัญของการบังคับตน เกิดการพัฒนาการคิดภายใต้แรงจูงใจของตนเอง ในการเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตอบสนองต่อการควบคุมพฤติกรรมของตนเองในสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง สามารถจัดการพฤติกรรมของตนเองได้ เกิดความรับผิดชอบและความอดทนอดกลั้น ไม่มองโลกในแง่ร้าย และไม่มองว่าตนเองคือเหยื่อของสถานการณ์โลกที่โหดร้าย

จากองค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านการบังคับตน (Control) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้ 1) การตระหนัก

รู้ในความสามารถที่จะควบคุมอารมณ์และเตือนตนเอง 2) การมีวินัยในตนเอง 3) การมีความรับผิดชอบ และ 4) ความสามารถในการเตือนตนเองถึงผลดี ผลเสียจากการเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม

1.4.3 การรับมือปัญหา (Coping)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 83) ได้ให้ความหมายของการรับมือปัญหา (Coping) ว่าเป็นการจัดการกับอารมณ์และเหตุการณ์ด้านลบ การจัดการกับความเครียด การจัดการกับความโกรธ การจัดการกับวิกฤต ความรู้สึกสงบท่ามกลางความวุ่นวาย การรับมือกับปัญหา เป็นความสามารถที่ต้องรับมือเมื่อสิ่งแย่ ๆ ผ่านเข้ามา หากความเครียดมีมากเกินไป ผู้เรียนต้องหาหนทางในการรับมือ เพื่อจัดการกับความเครียด ความกลัว ความโศกเศร้า และความกังวลใจ โดยปัญหาที่เข้ามาไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่กระทบต่อตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการรับมือด้วยการคิดเพื่อจัดการและแก้ไขปัญหานั้น

วิธีการรับมือในกับปัญหาตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 90) เช่น การพูดคุย การเข้าใจว่าตนเองกำลังเครียดหรือกังวล การวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมหรือปัญหาสังคม การทำความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมโดยไม่ให้ตนตกเป็นเหยื่อ การตั้งคำถามกับสังคมหรือปัญหาที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ปัญหา และการพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากองค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านการรับมือกับปัญหา (Coping) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้ 1) ความสามารถในการเลือกรูปแบบในการจัดการกับความเครียดหรือแรงกดดันจากภายนอก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และปัญหาทางสังคมที่มีผลกระทบต่อตน และ 2) การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์เมื่อเจอกับสภาวะกดดันหรือปัญหา โดยการใช้การพูดคุย การเจรจา การคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถามกับสิ่งที่เผชิญ

1.4.4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 95) ได้ให้ความหมายของความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ว่าเป็นการประหลาดใจกับสิ่งต่าง ๆ บนโลก ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจภายใน เป็นการปรารถนาในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การปรารถนาในการค้นคว้า การมีอารมณ์ขันหรือตระหนักรู้ถึงความต้องการรู้ การมีความสนใจที่หลากหลาย และการแสวงหาความรู้ รวมไปถึงสนุกสนาน อารมณ์ขัน การเล่นนันทนาการ และความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ความอยากรู้อยากเห็นเป็นการเปิดหูเปิดตา เปิดมุมมองให้กว้างเพื่อหาสิ่งใหม่และมุมมองใหม่ และถือเป็นความสนุกของการเรียนรู้กับสิ่งใหม่ และยังช่วยลดความแข็งแกร่ง ความไม่แยแส และความหยิ่งยโส หรือพฤติกรรม การเรียนรู้ด้านลบได้

คุณสมบัติของผู้เรียนที่มีความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ที่ตีตามแนวคิด Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 96) คือ 1) การสอบถามในความอยากรู้อยากเห็น 2) การค้นคว้าสำรวจและแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ ปัญหาทางสังคม 3) การชอบการผจญภัย ไม่ปิดกั้นตนเอง 4) การเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เคยปฏิบัติให้เป็นความสนุกและความท้าทาย 5) ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ 6) การสำรวจความคิดของตนเอง เมื่อมีความคิดใหม่ขึ้นมา และ 7) การชอบทดลองและปฏิบัติกิจกรรมใหม่ ๆ

นอกจากนี้ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ทำให้เกิดการมองชีวิตในมุมมองที่แตกต่างกันของตนเองและผู้อื่น เพื่อพัฒนาความเข้าใจที่มีต่อคนอื่น อันจะทำให้เกิดการเคารพในความคิด มุมมอง หรือสิทธิของผู้อื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อผู้คนในสังคมได้มากขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจและการเรียนรู้ใหม่ ๆ

จากองค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้ 1)ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคมโลก จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 2) การปรับกิจกรรมประจำวันให้เป็นเรื่องที่ทำท้าทายต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ และ 3) การตั้งคำถามเมื่อมีความอยากรู้

1.4.5 การสื่อสาร (Communication)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 107) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร (Communication) ว่า การสามารถรับฟังและแสดงออก การแสดงความรู้สึก การพูด การฟัง ความกล้าแสดงออก โดยการสื่อสารเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อมนุษย์สื่อสารส่งข้อความและรับข้อความ ฟังและพูด การเปิดเผยข้อมูลและเก็บเป็นความลับ การพูดถึงความต้องการของตนและพูดถึงความเห็นที่ไม่ตรงกัน

คุณสมบัติของการสื่อสารตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 107) คือ 1) การรับฟัง และการแสดงออก 2) การสื่อสารหรือการส่งสารอย่างชัดเจน 3) รู้ว่าเมื่อไหร่ควรแสดงออกและไม่ควรแสดงออก 4) รู้ว่าเมื่อไหร่ควรเปิดความลับหรือเก็บเอาไว้ และ 5) การแสดงออกอย่างเหมาะสมของอารมณ์ ความคิดเห็น และความคิด

การสื่อสารที่ดีจะส่งผลให้เด็กหรือผู้เรียนเรียนรู้มุมมองคนอื่นได้ ยอมรับและเข้าใจในความแตกต่าง ฝึกฝนทักษะการรู้ตนเอง สนุกไปกับการสนทนาและพูดคุย คิดตามความคิดผู้อื่น ถามคำถามเพื่อทำให้การสนทนาเข้าใจง่าย สร้างความเป็นส่วนตัว สื่อสารถึงความต้องการ และทำให้แสดงความคิดได้ชัดเจน

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านการสื่อสาร (Communication) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้

ดังนี้ 1) ความสามารถในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และ 2) ความสามารถในการยอมรับความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกและความต้องการของตนเองกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจตรงกัน โดยใช้การพูดและการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.4.6 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 119) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) ไว้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดทักษะมิตรภาพ การทำงานเป็นกลุ่ม ความร่วมมือ การเอาใจใส่ การสร้างความสัมพันธ์เป็นมากกว่าการรวมกลุ่มกันในสถานที่เดียวกัน สังคมที่แท้จริงคือการรู้สึกถึงความรู้สึกของแต่ละสมาชิก ความสัมพันธ์จะพัฒนาได้โดยเสียงของสมาชิกและโอกาสที่จะมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของการสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) ตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 120) คือ 1) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 2) การมีส่วนร่วมในกลุ่มหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและคณะ 3) ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

4) เข้าใจความแตกต่างของแต่ละคน 5) การอยู่รวมกัน 6) การสร้างความเข้าใจต่อผู้อื่น 7) การช่วยเหลือผู้อื่น และ 8) การสร้างโอกาสในการร่วมงานระหว่างกัน

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านการสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้ 1) ความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 2) การมีส่วนร่วมในการทำงาน เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกัน และ 3) การให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1.4.7 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict ReSolution)

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 133) ได้ให้ความหมายของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict ReSolution) ไว้ว่า การแก้ไขปัญหาท่ามกลางความขัดแย้งต่าง ๆ การปฏิเสธขอความรุนแรง การประเมินกระบวนการแก้ไขปัญหา การคิดวิธีแก้ไขหา การเจรจาต่อรอง ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่มนุษย์จะมีความขัดแย้งและมีปัญหา การดำรงชีวิตโดยปราศจากความขัดแย้งเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นเพื่อที่จะร่วมกันจำเป็นต้องแก้ไขปัญหความขัดแย้งได้ การแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับหลายอย่าง เช่น ทักษะ ความสามารถ ความเข้าใจในการแก้ไขความขัดแย้งนั้น ๆ

องค์ประกอบของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict ReSolution) ตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 134) คือ 1) การเข้าใจว่าความก้าวร้าวเป็นสิ่งที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา 2) การเจรจาต่อรอง 3) การแก้ไขปัญหา 4) การประนีประนอม 5) การตรวจสอบอารมณ์คนอื่น 6) การรับมือกับอารมณ์ของตนเอง 7) การคิดถึงการแก้ไขปัญหและความขัดแย้งนั้น และ 8) การเข้าใจมุมมองของตนเองและสามารถคิดในมุมมองอื่นได้

หากผู้เรียนเกิดความสามารถในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง (Conflict ReSolution) จะทำให้ไม่เกรงกลัวต่อความขัดแย้ง และหาทางในการแก้ไขปัญหา ให้ความเคารพต่อความคิดเห็น และความแตกต่างของผู้อื่น คิดถึงผลประโยชน์และผลที่จะตามมาของคู่ขัดแย้ง และเรียนรู้ว่า ปัญหาความขัดแย้งมีทั้งด้านดีและด้านลบ และสามารถจัดการอารมณ์โกรธได้โดยการเจรจา

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ในด้านการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง (Conflict ReSolution) สามารถสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้ 1) ความสามารถในการรับรู้ปัญหา 2) การปฏิเสธความรุนแรง และ 3) ความสามารถในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา คิดหาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยการเน้นการเจรจาต่อรอง

1.5 เครื่องมือที่ใช้ในการใช้วัดทักษะทางสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดทักษะทางสังคมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งพบว่า องค์ประกอบของแบบสำรวจทักษะทางสังคม (SSI) ของ Riggio ในปี 1986 และ Mauric Lorr และคณะ เป็นแบบสำรวจที่ได้รับความนิยม และใช้กันแพร่หลายทั่วโลก ซึ่งหลายแห่งได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของงานวิจัยของตน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.5.1 แบบสำรวจทักษะทางสังคม (Social Skills Inventory ; SSI) ได้พัฒนาขึ้นโดย Riggio ในปี 1986 และได้พัฒนาข้อคำถามและมาตรการวัดคุณลักษณะ (Scale) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นอีกครั้งในปี 1989 จุดมุ่งหมายในการสร้าง SSI เพื่อวัดทักษะการสื่อสารทางสังคมขั้นพื้นฐาน เป็นการวัดการแสดงออกโดยใช้ภาษาพูด แต่ SSI จะวัดใน 2 ลักษณะคือ การสื่อสารทางสังคม โดยใช้ภาษาพูดและความสามารถทางสังคม โครงสร้างของความสามารถนี้ 3 แบบ คือ ทักษะในการส่งทักษะในการรับ และทักษะในการปรับ หรือควบคุมพฤติกรรมสื่อสารระหว่างบุคคล ทักษะการสื่อสารขั้นพื้นฐานทั้ง 3 ชั้น ครอบคลุมใน 2 ขอบเขต คือ การสื่อสารทางสังคม (ไม่ใช้ภาษาพูด) และ การสื่อสารทางสังคม (ใช้ภาษาพูด)

1) คุณลักษณะเฉพาะของเครื่องมือ SSI ใช้กับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปี หรือผู้ที่มีระดับการอ่านตั้งแต่เกรด 8 ขึ้นไป ซึ่งประโยชน์ในการคำปรึกษา โปรแกรมการฝึกทักษะและการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ทั้งในการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มและรายบุคคล การฝึกการจัดและความเป็นผู้นำและใช้ประโยชน์ในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานของฝ่ายบุคคล และในการศึกษาด้านสุขภาพ (दारारวรรณ กล่อมเกลี้ยง. 2546: 24-25)

2) ลักษณะของ SSI ประกอบด้วยข้อคำถาม 90 ข้อ เป็นแบบรายงานตนเอง ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ คือ ไม่เหมือนฉันเลย เหมือนฉันเล็กน้อย เหมือนฉัน เหมือนฉันมาก และเหมือนฉันอย่างแน่นอน ใช้เวลาในการทำ 30 - 45 นาที ข้อคำถามวัด

ทักษะทางสังคม 6 ด้าน คือ การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expressivity) ความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (Emotional Sensitivity) การควบคุมอารมณ์ (Emotional Control) และการแสดงออกทางสังคม (Social Sensitivity) และการควบคุมทางสังคม (Social Control)

3) คุณภาพของเครื่องมือ

3.1) ค่าความเชื่อมั่น แบบสำรวจทางสังคม จำแนกเป็นรายด้าน 6 ด้าน มีค่าระหว่าง .81 - .94 เมื่อเว้นระยะการสอบ 2 สัปดาห์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสำรวจทักษะทางสังคมโดยทั่วไป มีค่าสหสัมพันธ์ภายในเชื่อถือได้

3.2) ค่าความเที่ยงตรง พบว่า แบบสำรวจ SSI แต่ละด้าน และทั้งฉบับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพและความเที่ยงตรงเชิงสภาพ และความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เมื่อนำไปหาความสัมพันธ์กับแบบทดสอบที่วัดทักษะทางสังคมที่ไม่ใช้ภาษาพูด ฉบับอื่น ๆ และระบบทดสอบวัดบุคลิกภาพแบบทดสอบที่วัดทักษะทางสังคมที่ไม่ใช้ภาษาพูด ฉบับอื่น ๆ และระบบทดสอบวัดบุคลิกภาพแบบดั้งเดิม สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า SSI ทั้ง 6 ด้าน สามารถพยากรณ์องค์ประกอบได้ ซึ่งสนับสนุนโครงสร้างของแบบสำรวจทักษะทางสังคม

4) การให้คะแนน การให้คะแนนของ SSI นั้นง่าย และรวดเร็ว สำหรับข้อความทางบวก จะมีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 5 และมีข้อความทางลบ อีก 32 ข้อ ที่ให้คะแนนในทางกลับกัน คะแนนในแต่ละด้าน จะมีค่าอยู่ระหว่าง 15 - 17 คะแนน คะแนนรวมของทักษะทางสังคมชี้ให้เห็นถึงระดับของทักษะทางสังคมหรือความสามารถทางสังคม ซึ่งถ้าคะแนนสูงก็จะมีการพัฒนาทักษะทางสังคมในระดับสูง

5) การแปลความหมายของคะแนน จะไม่พิจารณาแยกเป็นทักษะใดทักษะหนึ่ง จึงต้องทำด้วยความระมัดระวังในการประเมินคะแนนในแต่ละด้าน และการแปลความหมายของคะแนนรวมทั้งหมด สิ่งสำคัญคือ ความสมดุลระหว่างความสามารถทางสังคมทั้งหมด คะแนนไม่สูงหรือต่ำเกินไป ในมิติใดมิติหนึ่ง ตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีความไวต่อการรับรู้ (ES และ SS) มีการแสดงออก (EE และ SE) และการควบคุมตนเอง (SC) ระดับต่ำถึงปานกลาง จะมีความสามารถในการทราบถึงพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่น และมีความรู้ถึงบรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแต่ไม่มีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ในขณะที่คะแนนรวมอาจสูง ปานกลาง จึงไม่จัดว่าบุคคลมีทักษะทางสังคมสูง เนื่องจากไม่มีความสมดุลของคะแนน

การใช้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทักษะทางสังคมสำหรับแปลความหมายเป็นรายบุคคล ถ้าคะแนนมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมากกว่า 11 จัดว่ามีความไม่สมดุลพอสมควรและสามารถตีความหมายของคะแนน SSI ที่เบี่ยงเบนไปจากความสมดุลเป็นรายบุคคล โดยเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของ SSI แต่ละด้านกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม (Riggio, 1 - 18; Riggio, 2005: online)

1.5.2 แบบสำรวจทักษะทางสังคม (Social Skill Inventory) ของ Mauric Lorr Richard P. Youniss และ Edward C Stefic (Mauric Lorr; Richard P. Youniss; Edward C Stefic, 1991: 506 - 520) เป็นแบบวัดทักษะทางสังคมประกอบไปด้วยข้อคำถาม 128 ข้อ ชนิดตอบถูกหรือผิด โดยการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเหมาะสมได้แก่ ความรู้สึกของตนเอง พฤติกรรมกล้าแสดงออก การปฏิบัติตามคำสั่ง การปกป้องสิทธิ์ ความเชื่อมั่น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เน้นสององค์ประกอบคือ ทักษะทางสังคม (Social skill) และการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) แบบวัดนี้เที่ยงตรงและมีความเชื่อมั่นโดยปรับปรุงจาก Riggio (1986)

1) คุณภาพของจิตของแบบวัดทักษะทางสังคม (Psychometric qualities of a Social Skills Inventory: IHS) ของ Bandeira และคณะ (Bandeira and et al. 2000) แบบวัดนี้เป็นส่วนวัดที่สร้างขึ้นประกอบการวิจัยโดยแบบวัดทักษะทางสังคมนี้ ใช้วัดคุณลักษณะทางจิตของนักเรียน ซึ่งมีความเชื่อมั่น มีความเที่ยงตรง ใช้วัดการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 39 คน เป็นมาตราส่วนประมาณค่าด้านพฤติกรรมกล้าแสดงออก ผลจากการวิจัยพบว่าแบบวัดนี้สามารถวัดและประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนในระดับมหาวิทยาลัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) แบบวัดหรือแบบสำรวจทักษะทางสังคมของอุษณีย์ โพธิ์สุข (2545: 132) เป็นแบบวัดความสามารถทางสังคม มีลักษณะเป็นข้อคำถาม มีทั้งหมด 20 ข้อ เนื้อหาของข้อคำถามเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อสาร การควบคุมอารมณ์ ความสามารถในการตัดสินใจ หรือการตัดสินใจ โดยมีค่าคะแนน 1 - 10 คะแนน ถ้าตอบ 1 คะแนน หมายถึงมีลักษณะพฤติกรรมแบบนี้ น้อย ถ้าตอบ 10 คะแนน หมายถึงมีลักษณะเช่นนี้มาก

รูปแบบของการประเมินทักษะทางสังคมนอกจากแบบสอบถาม (Questionnaires) มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) หลาย ๆ ประเภท เพื่อที่จะทำให้สมบูรณ์ โดยสอบถามเกี่ยวกับเด็กโดยครู พ่อ แม่ เด็กคนอื่น ๆ หรือตัวเอง ประกอบด้วยการสังเกตเด็ก การปฏิบัติกิจกรรมที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งเป็นไปโดยสิ่งแวดล้อมปกติหรือจัดสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยทดสอบเด็กหลาย ๆ วิธี ว่าเด็กแสดงพฤติกรรมตอบสนองอย่างไร ในสถานการณ์ทางสังคม แล้วเลือกประเมินเป็นขั้นตอน การมีปฏิสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประเมินพฤติกรรมที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ ประเมินเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มใช้เครื่องมือในการประเมิน สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กประเมินจากความสามารถและการรายงานตนเอง (Cartledge G. Fellows Milburn J., 1995: 35-36)

แบบทดสอบทักษะทางสังคมในประเทศไทยนั้น ได้มีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับทักษะทางสังคมและได้นำเครื่องมือ Riggio (1986) มาใช้ โดยได้แปลและเรียบเรียง คือ นवलลอ สภาผล ซึ่งมีจำนวน 88 ข้อรูปแบบคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 4.69 - 30.23 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .93 ในปี พ.ศ. 2539 ภาศิษฏา อ่อนดี

(2539) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของทักษะทางสังคมกับการปฏิบัติงานและมนุษยสัมพันธ์ของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลศิริราช โดยใช้เครื่องมือดังกล่าว นอกจากนั้น ยังมีผู้แบบทดสอบทางสังคมของ Riggio ได้แก่ ศันสนีย์ นาคะสนธิ์ (2545) โดยศึกษาและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม กรุงเทพมหานคร ใช้รูปแบบคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 81 ข้อ ได้ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบระหว่าง 1.96 - 17.20 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .80 และคาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างทักษะแบบวัดทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสร้างตามแนวคิดของ Riggio จำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับข้อความ และฉบับสถานการณ์ ฉบับละ 66 และ 54 ข้อ ตามลำดับแบบวัดทักษะทางสังคม ฉบับข้อความ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 2.004 - 10.724

ทั้งนี้แบบวัดทักษะทางสังคมที่มีผู้ศึกษาส่วนใหญ่มีการนำมาแปล พัฒนา และดัดแปลงเพื่อใช้ในการวิจัย โดยเป็นแบบวัดชนิดข้อความและชนิดสถานการณ์ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการวิจัยเรื่องนั้น ๆ

2. ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการวิเคราะห์ตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะทางสังคมแสดงรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลสังเกตขององค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff กับตัวชี้วัด ม.4 – 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะทางสังคม

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	ตัวชี้วัด ม.4 – 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	การบูรณาการทักษะทางสังคมกับตัวชี้วัดสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
1. การแก้ไขปัญหาคาขัดแย้ง (Conflict Resolution)		
1. ความสามารถในการรับรู้ปัญหา 2. การปฏิเสธความรุนแรง 3. ความสามารถในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา คิดหาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยการเน้นการเจรจาต่อรอง	ส 1.1 ม.4-6/2 ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 1.1 ม.4-6/6 ส 1.1 ม.4-6/8 ส 1.1 ม.4-6/9 ส 1.1 ม.4-6/10 ส 1.1 ม.4-6/12 ส 1.1 ม.4-6/16 ส 1.1 ม.4-6/18 ส 1.1 ม.4-6/19 ส 1.1 ม.4-6/21 ส 1.1 ม.4-6/22 ส 1.2 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4 ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4 ส 4.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 4.3 ม.4-6/1 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.3 ม.4-6/4 ส 5.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/1 ส 5.2 ม.4-6/2 ส 5.2 ม.4-6/3 ส 5.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5	1. การรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม 2. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แสวงหาและประเมินทางเลือกในการแก้ไขปัญหามุ่งแต่เพียง 3. การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติด้วยการพูดคุย การเจรจาต่อรอง และการประสานประโยชน์ 4. การกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ตระหนักถึงผลในอนาคตนับพื้นฐานของความไม่ประมาท

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	ตัวชี้วัด ม.4 - 6	การบูรณาการทักษะทางสังคมกับตัวชี้วัดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
<p>2. การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (ต่อ)</p> <p>1. ความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น</p> <p>2. การมีส่วนร่วมในการทำงานเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกัน</p> <p>3. การให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/10 ส 1.1 ม.4-6/16 ส 1.1 ม.4-6/18</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/19 ส 1.1 ม.4-6/21 ส 1.2 ม.4-6/1</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 2.1 ม.4-6/1</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4</p> <p>ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4</p> <p>ส 4.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4</p> <p>ส 4.3 ม.4-6/1 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.3 ม.4-6/4</p> <p>ส 5.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.2 ม.4-6/4</p> <p>ส 5.2 ม.4-6/1 ส 5.2 ม.4-6/2 ส 5.2 ม.4-6/3</p> <p>ส 5.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5</p>	<p>1. การตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตนเองและผู้อื่นในสังคม</p> <p>2. การเคารพกฎระเบียบและกฎหมาย</p> <p>3. การเคารพความแตกต่างทางความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตระหว่างบุคคล</p> <p>4. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ โดยยึดหลักความเสมอภาคและภราดรภาพ</p> <p>5. การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมและอุดมการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ</p>
<p>3. การสื่อสาร (Communication)</p> <p>1. ความสามารถในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/21 ส 1.1 ม.4-6/22 ส 1.2 ม.4-6/1</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 2.1 ม.4-6/1</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4</p>	<p>1. การรับและส่งสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างกัน</p> <p>2. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	ตัวชี้วัด ม.4 - 6	การบูรณาการทักษะทางสังคมกับตัวชี้วัดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
3. การสื่อสาร (Communication) (ต่อ)		
<p>2. ความสามารถในการยอมรับความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกและความต้องการของตนเองกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจตรงกัน โดยใช้ การพูดและการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน</p>	<p>ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4 ส 4.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 4.3 ม.4-6/1 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.3 ม.4-6/4 ส 5.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/1 ส 5.2 ม.4-6/2 ส 5.2 ม.4-6/3 ส 5.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5</p>	
4. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)		
<p>1) ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ ความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคมและโลก จาก สื่อต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ</p> <p>2) การปรับกิจกรรมประจำวันให้เป็นเรื่องที่ท้าทายต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่</p> <p>3) การตั้งคำถามเมื่อมีความอยากรู้อยากเห็น</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 1.1 ม.4-6/6 ส 1.1 ม.4-6/8 ส 1.1 ม.4-6/9 ส 1.1 ม.4-6/10 ส 1.1 ม.4-6/12 ส 1.1 ม.4-6/18 ส 1.1 ม.4-6/19 ส 1.2 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4 ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4 ส 4.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 4.3 ม.4-6/1</p>	<p>1. การตั้งคำถามต่อสิ่งที่สงสัยใคร่รู้</p> <p>2. การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ</p> <p>3. การลงมือทดลองปฏิบัติการลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เคยทำ</p> <p>4. การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการมีกรอบมตน เพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	ตัวชี้วัด ม.4 - 6	การบูรณาการทักษะทางสังคมกับตัวชี้วัดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
4. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (ต่อ)	ส 5.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/1 ส 5.2 ม.4-6/2 ส 5.2 ม.4-6/3 ส 5.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5	
5. การรับมือกับปัญหา (Coping)	ส 1.1 ม.4-6/2 ส 1.2 ม.4-6/1 ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 2.1 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4 ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4 ส 4.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 4.3 ม.4-6/1 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.3 ม.4-6/4 ส 5.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/1 ส 5.2 ม.4-6/2 ส 5.2 ม.4-6/3 ส 5.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5	1. การรู้จักเลือกวิธีการจัดการกับความเครียด ความกังวล ความกดดันของตนเองจากสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตน 2. การตั้งคำถาม และวิเคราะห์สถานการณ์ที่คิดค้นหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วกำหนดแบบแผน เพื่อแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับบริบท

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	ตัวชี้วัด ม.4 - 6	การบูรณาการทักษะทางสังคมกับตัวชี้วัดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
6. การบังคับตน (Control) 1. การตระหนักรู้ในความสามารถที่จะควบคุมอารมณ์และเตือนตนเอง 2. การมีวินัยในตนเอง 3. การมีความรับผิดชอบ 4. ความสามารถในการเตือนตนเองถึงผลดี ผลเสียจากการเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม	ส 1.1 ม.4-6/2 ส 1.2 ม.4-6/1 ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 2.1 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4 ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5 ส 4.2 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 4.3 ม.4-6/1 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.3 ม.4-6/4 ส 5.1 ม.4-6/2 ส 4.2 ม.4-6/3 ส 4.2 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/1 ส 5.2 ม.4-6/2 ส 5.2 ม.4-6/3 ส 5.2 ม.4-6/4	1. การรู้จักระงับจิตใจต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบสภาวะทางอารมณ์ของตนเอง 2. การเตือนตนเองถึงผลที่จะตามมาจากการปฏิบัติของตน 3. การฝึกตนเป็นผู้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ 4. การใช้หลักจริยธรรมเพื่อกำหนดแนวทางการประพฤติของตน
7. ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) 1. การรู้สึกเป็นที่รักและได้รับการยอมรับ 2. การเชื่อในความสามารถของตนเอง 3. การกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	ส 1.1 ม.4-6/2 ส 1.2 ม.4-6/1 ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 2.1 ม.4-6/1 ส 2.1 ม.4-6/2 ส 2.1 ม.4-6/3 ส 2.1 ม.4-6/4 ส 2.2 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4 ส 5.2 ม.4-6/5	1. ความกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งที่ถูกต้อง 2. การรู้สึกได้รับการยอมรับและได้รับความรักจากผู้อื่น 3. การเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

3. แนวคิดการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ในการวิจัยครั้งนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 3) การใช้สื่อการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมจึงต้องเน้นให้นักเรียนได้รับการเสริมสร้างทั้งทักษะและคุณลักษณะไปพร้อมกัน ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องทำความเข้าใจในแนวคิดรูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่สามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ปรากฏดังนี้

3.1.1 แนวคิดจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

แนวคิดจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอไว้หลากหลายวิธี (สุขุมล เกษมสุข, 2535: 18-19; National Association of School Psychologists, 2008: online; Ollhoff, 2004: 159 - 184) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การฝึกโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ กิจกรรมที่จัดในการเรียนการสอนนั้นต้องให้นักเรียนเป็นผู้กระทำเอง และกระทำร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นักเรียนจึงจะเกิดทักษะทางสังคม ซึ่งครูหรือพ่อแม่อาจนำสถานการณ์ต่าง ๆ มาใช้สอนหรือส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม

2) การฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง เป็นการฝึกทักษะทางสังคมต่างหากแยกจากการเรียนการสอนเนื้อหาตามวิชาปกติ บางทักษะอาจต้องมีการฝึกโดยเฉพาะ บางทักษะอาจไม่ต้องใช้วิธีการฝึกโดยเฉพาะ เพียงแต่เป็นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำร่วมกัน ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียน เหมาะกับความสนใจและความสามารถของนักเรียน โดยครูเตรียมบทเรียนทักษะทางสังคมเพื่อสอนนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจในทักษะ เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสอนทักษะทางสังคมในนักเรียนที่ไม่มีความรู้ในทักษะทางสังคมมาก่อน เช่น

2.1) การบูรณาการทักษะทางสังคมเข้ากับการเรียนวิชาอื่น ๆ ครูจัดกิจกรรมโดยนำเนื้อหาทักษะทางสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เช่นครูอาจเลือกโครงการงานศิลปะ เกม หรือกีฬา แล้วสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกิจกรรมที่เด็กต้องปฏิบัติ จากนั้นมีการอภิปรายถึงทักษะทางสังคมดังกล่าว ซึ่งวิธีการนี้นักเรียนอาจไม่รู้ตัวว่ากำลังเรียนทักษะทางสังคมอยู่ วิธีการนี้เหมาะสำหรับเด็กที่มีความรู้ในทักษะทางสังคมเรื่องต่าง ๆ มาบ้างแล้ว แต่มีความยุ่งยากในการนำไปใช้ในสถานการณ์ หรือสิ่งที่จะนำทักษะทางสังคมไปใช้ วิธีการนี้ช่วยในการถ่ายโยงความรู้ไปสู่สถานการณ์อื่น โดยมีขั้นตอนในการเตรียมบทเรียนมี 4 ขั้นตอน

2.1.1) การเลือกทักษะทางสังคมหรือกิจกรรม โดยอาจพิจารณาเลือกทักษะทางสังคมที่ต้องการจะฝึกแล้วนำมาคู่กับกิจกรรม หรืออาจคิดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า แล้วเลือกทักษะทางสังคมที่จำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อให้การทำกิจกรรมประสบความสำเร็จ

2.1.2) การวางแผนกิจกรรมและเนื้อหา จากนั้นนำทักษะทางสังคมมาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกิจกรรมหรือเนื้อหา

2.1.3) การปฏิบัติกิจกรรม ครูและนักเรียนควรร่วมอภิปรายถึงวิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมหรือทักษะทางสังคมที่นักเรียนจำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ลุล่วงประสบความสำเร็จ ครูอาจต้องมีการสาธิตทักษะทางสังคมให้เด็กดู และควรชี้แนะหากเด็กนำทักษะทางสังคมมาใช้ในการทำงาน

2.1.4) สรุป ครูและนักเรียนอภิปรายถึงความสำเร็จ และชื่นชมในผลงานร่วมกันครูอาจให้นักเรียนพูดถึงสิ่งตนเองชื่นชอบในการทำกิจกรรม

2.2) การสอนทักษะทางสังคมผ่านสถานการณ์ เป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญกับการสอนให้เด็กรู้จักหาวิธีการจัดการกับความขัดแย้งในขณะที่เด็กกำลังเผชิญปัญหาอยู่ โดยครูมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำและคอยให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กกระลึกถึงทักษะทางสังคมต่าง ๆ ที่เขาได้เรียนรู้ไปแล้ว สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างสำเร็จ วิธีการนี้เน้นความสำคัญของการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ในขณะที่เด็กยังมีทักษะทางสังคมที่ไม่สมบูรณ์ ยังไม่สามารถหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีผู้คอยให้คำแนะนำผ่านสถานการณ์ สิ่งสำคัญคือ ครูมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเท่านั้น ไม่ใช่การเข้าไปจัดการกับปัญหาของเด็ก

โดยมีหลักในการสอนทักษะทางสังคมผ่านสถานการณ์ คือ การให้ความช่วยเหลือมีเกิดความขัดแย้ง การให้ความช่วยเหลือก่อนที่จะควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ การให้ความช่วยเหลือเมื่อในสถานการณ์มีผู้ได้เปรียบหรือเสียเปรียบ การให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ การให้ความช่วยเหลือเมื่อสถานการณ์เริ่มขยายวงกว้าง การให้ความช่วยเหลือเมื่อทราบว่าเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ

สำหรับข้อเสนอแนะในการให้การสอนทางสังคมผ่านสถานการณ์ คือ ครูให้ความช่วยเหลือเด็กหลังจากที่ครูสังเกตมาอย่างดีแล้ว เพื่อที่จะไม่ด่วนสรุปความสามารถและความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งให้ความช่วยเหลือเด็กด้วยการตั้งคำถามมากกว่าการตอบ เป็นการดีหากเด็กสามารถรู้จักปัญหาด้วยตนเอง การจัดลำดับคำถามที่ดีเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีทั้งนี้การให้ความช่วยเหลือต้องเป็นไปอย่างสุภาพ ไม่ก้าวร้าวสิทธิ์ของเด็ก ครูต้องย้ำเตือนให้เด็กทราบว่าปัญหาเป็นเรื่องที่เด็กต้องจัดการเอง โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นผู้แก้ไขปัญหาให้ และครูต้องระวังการให้ความช่วยเหลือโดยพยายามหลีกเลี่ยงการแบ่งข้าง ครูควรช่วยให้เด็กคิดหาทางแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวของเด็กเอง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีฝ่ายที่คิดถูกหรือฝ่ายที่คิดผิด

2.3) การใช้เรื่องราวทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการใช้เรื่องราวทางสังคม ซึ่ง Wallin (2007: online) และ ICAN (2007: online) ได้เสนอแนะความหมายไว้ในทำนองเดียวกันว่า เรื่องราวทางสังคม หมายถึง วิธีการในการสอนทักษะทางสังคม เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมผ่านสถานการณ์เฉพาะเจาะจง โดยมีตัวแนะทางสังคม (Social cues) ของเหตุการณ์ และคำอธิบายรายละเอียดของข้อมูลทางสังคมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ให้เด็กมีความเข้าใจ และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ส่วน Gray (2007: online) ได้เสนอแนะเพิ่มอีกว่า การใช้เรื่องราวทางสังคม เป็นพรณนาเกี่ยวกับสถานการณ์ ทักษะความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้แนะทางสังคม (Social cues) ที่มีลักษณะและรูปแบบที่เจาะจงตามความต้องการของเด็ก ดังนั้นสรุปได้ว่า การใช้เรื่องราวทางสังคม หมายถึง วิธีการที่ใช้สอนผู้เรียนให้มีความเข้าใจถึงการแสดงออกพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อตนเองและบุคคลอื่นในสังคม ผ่านเนื้อเรื่องที่ผู้เรียนเขียนขึ้นเองหรือผู้สอนเขียนขึ้นมาโดยคำนึงถึงลักษณะผู้เรียน

องค์ประกอบของเรื่องราวทางสังคม Wallin (2007: online) ได้เสนอแนะว่า การเขียนเรื่องราวทางสังคมควรใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เนื้อเรื่องที่เป็นปัจจุบัน ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมให้มากที่สุดนั้น เพื่อที่เด็กจะเตรียมตัวได้ยิ่งขึ้นในการเผชิญสถานการณ์ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์

ความสอดคล้องการใช้เรื่องราวทางสังคมกับการพัฒนาทักษะทางสังคม โดย Wallin (2007: online) ได้นำเสนอข้อดีของการใช้เรื่องราวทางสังคมไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ช่วยให้คุณคิดการกระทำที่ดีขึ้น เรื่องราวทางสังคมเป็นการนำเสนอข้อมูลของสถานการณ์ทางสังคมที่มีการแสดงออกที่เป็นแบบแผนและไม่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กออทิสติก ในการจัดการกับทักษะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์สังคม ทักษะทางสังคมเป็นการให้คุณคิดสัมพันธ์กับข้อมูลทางสังคม ผ่านทางรูปภาพและตัวอักษร และ 2) เรื่องราวทางสังคมลดความตึงเครียดระหว่างการสอนและความเครียดที่อาจเกิดขึ้นในสถานการณ์ทางสังคม เพราะเปิดโอกาสให้เด็กสามารถฝึกทักษะได้บ่อยครั้งตามความต้องการ

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารในข้างต้น พบว่า การใช้เรื่องราวทางสังคม เป็นวิธีการที่ช่วยให้คุณมีความเข้าใจในข้อมูลทางสังคมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้เกิดทักษะทางสังคม การจัดการกับพฤติกรรมที่เหมาะสมผ่านสถานการณ์ที่มีลักษณะและรูปแบบเฉพาะตามความต้องการของแต่ละบุคคล โดยใช้การแนะทางสังคม (Social cues) ของเหตุการณ์ แม้วิธีการนี้จะเป็วิธีการที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้กับเด็กออทิสติก แต่วิธีการนี้สามารถนำมาใช้ในเด็กที่มีความบกพร่องประเภทอื่น ๆ แม้แต่เด็กที่มีพัฒนาการตามปกติได้ (Gray, 2007: online)

นอกจากนี้ Bos (2002: 415 – 417, อ้างถึงใน วริสรา จุ้ยดอนกลอย, 2553: 118 - 120) ได้เสนอการสอนทักษะทางสังคมสำหรับเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้และพฤติกรรมไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1) การพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือในชั้นเรียนส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่าตนเอง ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้

2) การให้เพื่อนเข้ามามีส่วนร่วมในโปรแกรมการฝึกสำหรับเด็กนักเรียนที่มีทักษะทางสังคมไม่ดี การฝึกทักษะทางสังคมมีความสำคัญเป็นการเปลี่ยนวิธีการให้เพื่อนยอมรับนักเรียนที่มีทักษะทางสังคมไม่ดี การให้เพื่อนที่เป็นที่รักหรือเป็นที่ยอมรับของเพื่อนคนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของเด็กที่มีปัญหาทักษะทางสังคม มีโอกาสช่วยชี้แนะและให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่เหมาะสมในชั้นเรียน

3) การใช้หลักการสอนที่มีประสิทธิภาพ การสอนทักษะทางสังคมจำเป็นต้องมีหลักการสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ การนำข้อตกลงนักเรียนมาใช้ระบุพฤติกรรมเป้าหมาย การทดสอบการสอน การใช้ตัวแบบ การฝึกซ้อม การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การฝึกในสถานการณ์ที่ควบคุม การฝึกในสถานการณ์อื่น

4) โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมที่ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากผู้รับการฝึกได้รับการสอนให้นำทักษะที่ตนเองรู้จักมากระทำ เช่น ผู้ฝึกสอนให้เด็กรู้จักเริ่มสนทนากับผู้อื่น เด็กสามารถทำได้ แต่เขาไม่รู้จักรูปวิธีที่จะดำเนินการสนทนา นอกจากนี้เด็กควรได้รับการสอนว่าเมื่อไหร่หรือกับบุคคลใดที่เด็กสามารถนำทักษะนี้ไปใช้ได้

5) การสอนให้มีการถ่ายโยงการเรียนรู้ การแสดงออกของเด็กในระหว่างการฝึกหรือในสถานการณ์ที่กำหนด แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ เพื่อที่ทักษะทางสังคมนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ จำเป็นต้องมีการฝึกซ้อมและนำทักษะไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

6) การให้ความมั่นใจเด็ก เด็กที่มีปัญหายุ่งยากในการเรียนรู้มักจะหมดกำลังใจและไม่มีแรงจูงใจในการเรียน ดังนั้นวิธีการที่จะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจ คือ การให้ทางเลือกผลลัพธ์ของการตัดสินใจ เอกสารแสดงความก้าวหน้าและการควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

7) การหาข้อเด่น การหาข้อเด่นเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณารูปแบบในการให้ความช่วยเหลือเช่น เด็กที่ว่ายน้ำเก่งและเป็นสมาชิกในทีมว่ายน้ำ สามารถสร้างสัมพันธ์กับเพื่อนได้ในทีมสมาชิกว่ายน้ำด้วยกัน เมื่อมีการพัฒนาการให้ความช่วยเหลือทักษะทางสังคม สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาคือการหากกลุ่มช่วยเหลือทางสังคมหรือกลุ่มตามธรรมชาติความสัมพันธ์ของเด็ก สถานการณ์โรงเรียนสิ่งสำคัญที่ควรจดจำคือ เด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนในโรงเรียนไม่ได้หมายความว่าเด็กจะถูกปฏิเสธความสัมพันธ์ทางสังคมภายนอกสถานการณ์โรงเรียน

8) การยอมรับความเป็นเพื่อนด้วยกันทั้งสองฝ่าย การพัฒนาความสัมพันธ์กันทั้งสองฝ่าย จึงเป็นเป้าหมายสำหรับเด็กจำนวนมากที่มีปัญหาทางการเรียนรู้และปัญหาทางพฤติกรรม

3.1.2 กระบวนการสอนทักษะทางสังคม

กระบวนการสอน เป็นขั้นตอนและวิธีการดำเนินการช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาศัยความรู้ ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558: 63) และจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ได้กระบวนการสอนทักษะทางสังคม ดังนี้

3.1.2.1 การสอนตรง

การสอนตรง (National Institute for Direct Instruction. 2007: online) เป็นรูปแบบของการสอนที่ให้ความสำคัญกับบทเรียนที่มีการวางแผนที่ดี ออกแบบมาเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นขั้นตอน มีคำอธิบายที่ชัดเจน และมีการกำหนดเงื่อนไขในการเรียน โดยคำนึงถึงการสอนที่ชัดเจนเพื่อขจัดความไม่เข้าใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น เป็นวิธีการสอนที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่จะสอน และวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการสอนตรงจึงเป็นการสอนที่ให้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีความรู้และเข้าใจอย่างชัดเจน ผ่านกระบวนการสอนที่มีขั้นตอนที่ชัดเจน

ลักษณะของการสอนตรง คือ การนำเสนอที่ชัดเจน (Present Clearly) มีการเรียงลำดับขั้นตอนที่ดี (Well-Sequenced) โดยใช้จังหวะการสอนที่เร็ว (Fast Paced) มีการสนทนาโต้ตอบระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้บรรยากาศการเรียนดูตื่นตื้นตันที่จะส่งผลให้ ผู้เรียนต้องมีสมาธิจดจ่อกับเนื้อหาที่เรียนตลอดเวลา (Highly – Focused)

ขั้นตอนการสอนตรงมีดังต่อไปนี้ คือ

1) การนำเข้าสู่บทเรียน (Opening the Lesson) การเตรียมความพร้อมของนักเรียนเพื่อให้เด็กตั้งสมาธิก่อนเรียน ครูต้องแจ้งให้เด็กทราบถึงสิ่งที่นักเรียนจะเรียน เหตุผลที่ต้องเรียน ซึ่งครูอาจนำเทคนิควิธีการต่อไปนี้มาผสมผสานกัน

1.1) การเตรียมสมาธิของนักเรียนด้วยการเริ่มต้นบทเรียนตรงเวลา มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น การใช้คำเพื่อเป็นสัญญาณในการเริ่มต้นบทเรียน เช่น มองตาครูมาเริ่มบทเรียนกัน มองกระดาน เป็นต้น

1.2) การทบทวนหรือสรุปบทเรียนครั้งก่อน มีการฝึกหรือทำแบบฝึกหัดเพียงเล็กน้อยโดยใช้ทักษะหรือความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปในครั้งก่อน มีการเชื่อมโยงบทเรียนใหม่เข้ากับสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้วหรือสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อไป

1.3) การย้ำเตือนนักเรียนถึงกฎที่สำคัญที่ต้องปฏิบัติตามระหว่างเรียน เช่น ไม่วิพากษ์วิจารณ์ข้อเสนอแนะของกันและกันในระหว่างระดมสมอง

1.4) การกล่าวถึงจุดประสงค์ของบทเรียนโดยย่อ ควรมีการเขียนประเด็นสำคัญบนกระดาษล่องหน้า และมีการกล่าวถึงในระหว่างบทเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเห็นความสำคัญของสาระสำคัญของบทเรียน

1.5) การเน้นย้ำถึงความสำคัญ ที่นักเรียนต้องเรียนทักษะหรือเนื้อหา เช่น เป็นสิ่งที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามให้นักเรียนเห็นประโยชน์หรือความสำคัญของเนื้อหา แล้วนำมากำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2) การนำเสนอทักษะใหม่ (Demonstrating the New Skill or Concept) ครูควรสอนอย่างรวบรัด จัดระบบการสอนที่ดี อธิบายอย่างเป็นขั้นตอน ใช้ภาษาที่นักเรียนเข้าใจง่าย อธิบายศัพท์ใหม่ที่นักเรียนยังไม่รู้เน้นย้ำหลักการที่สำคัญของบทเรียน ครูต้องวิเคราะห์งานแบ่งเนื้อหาหรือทักษะเป็นส่วนย่อยอย่างเป็นขั้นตอน

3) การให้คำแนะนำในระหว่างฝึก (Giving Guided Practice) ครูควรใช้วิธีการตั้งคำถามปลายเปิดในช่วงให้คำแนะนำในการฝึก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสตอบคำถามมากที่สุด แล้วให้ข้อมูลย้อนกลับต่อคำตอบนั้นในทันที เพื่อเด็กจะได้ทราบว่าคำตอบถูกหรือผิด

4) การถามคำถาม (Asking Question) ช่วยให้ครูทราบว่านักเรียนเข้าใจสิ่งที่ครูสอนหรือไม่ การถามคำถามที่ดีจะช่วยให้เด็กเรียนตอบคำถามได้อย่างตรงประเด็น ให้ความสนใจต่อเนื้อหาที่เรียน ลักษณะของคำถามควรเป็นคำถามง่าย ๆ ไม่ต้องคิดลึกซึ้งมากนัก เพื่อให้นักเรียนจะสามารถตอบถูก จนกระทั่งเด็กมีความคุ้นเคยกับเนื้อหาใหม่แล้ว จึงมีการปรับคำถามให้เป็นคำถามปลายเปิดที่นักเรียนต้องใช้ความคิดระดับสูงมากขึ้น

5) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Giving Feedback) นักเรียนต้องรู้ว่าคำตอบที่ตอบไปถูกหรือผิด ดังนั้นครูต้องช่วยนักเรียนในการตรวจสอบคำตอบโดยเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

6) การเปิดโอกาสให้มีฝึกฝนตามลำพัง (Providing Independent Practice) สิ่งนี้จะช่วยให้นักเรียนมีความชำนาญในสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูประเมินความสามารถในการบรรลุจุดประสงค์ของบทเรียนและปรับบทเรียนให้มีความสอดคล้อง การฝึกฝนสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปตามลำพัง ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการนั่งทำงานอยู่ที่โต๊ะตามลำพังเสมอไป อาจใช้วิธีการฝึกกับครูโดยตรง ด้วยการถามตอบแล้วครูให้ผลย้อนกลับเพื่อให้นักเรียนทราบผลในทันที หรืออาจใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อช่วยเหลือกันและกันในทักษะและความรู้ใหม่

7) การสรุปบทเรียน (Closing the Lesson) ครูอาจใช้วิธีการทบทวนหรือสรุปประเด็นสำคัญของการเรียน หรือการตรวจสอบความเข้าใจโดยการสังเกตสิ่งที่นักเรียนกระทำ หรือการถามให้นักเรียนกล่าวซ้ำสิ่งที่สอนไปแล้ว

8) การประเมินผลเป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจว่านักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่ครูกำหนด ดังนั้นครูจึงต้องมีการประเมินอย่างเป็นระบบ ได้นำเสนอแนวทาง

ในการประเมินผลสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ 8.1) การประเมินโดยเก็บคะแนนย่อย (Formative evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการที่สะท้อนถึง การปฏิบัติงานของนักเรียน ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการที่ครูกระทำการตรวจสอบได้ในทันที และ 8.2) การประเมินปลายภาค (Summative evaluation) เป็นการทดสอบตามช่วงเวลาที่ยาว

9) การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่ไม่ใช่ในชั้นเรียน (Integrating Empiricist) จากการศึกษาเอกสารในข้างต้น พบว่า การสอนตรงเป็นวิธีการที่มีเป้าหมายและกระบวนการสอนที่เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ในการพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวไปทีละขั้นไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ที่ครูกำหนดไว้ตั้งแต่ต้น ดังนั้นวิธีการนี้จึงน่าจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในทักษะทางสังคมและสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

3.1.2.2 กระบวนการการสอนทักษะทางสังคมโดยตรง (ESP) มี 3 ขั้นตอน คือ

2.1) อธิบายทักษะ (Explain) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้วิดีโอทัศน์ การแสดง การวาดรูป เป็นต้น

2.2) การแสดงออกถึงทักษะ (Show) นักเรียนจำเป็นต้องได้เห็นการแสดงออกถึงการใช้ทักษะทางสังคมที่ถูกต้อง เพื่อนักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ครูอาจใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ การใช้หุ่นมือ การใช้วิดีโอทัศน์ โทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ที่มีฉากที่แสดงถึงการมีทักษะทางสังคมที่ถูกต้อง

2.3) การฝึกฝนทักษะ (Practice) เป็นการให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะทางสังคมที่ได้เรียนรู้มาแล้ว โดยครูให้นักเรียนจับคู่และกำหนดสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนได้ลองปฏิบัติ ครูอาจให้นักเรียนเขียนเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่มีทักษะทางสังคมดี และเด็กที่ไม่มีทักษะทางสังคม นอกจากนี้ครูยังสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น การฝึกทักษะทางสังคมผ่านการแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ การเขียนบทละคร การแต่งเพลง การโต้วาที การเขียนโคลงกลอน เป็นต้น

3.1.2.3 การแสดงบทบาทสมมติ

วิธีสอนโดยการใช้แสดงบทบาทสมมติ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550: 160) และบุญชม ศรีสะอาด (2537: 61-62) ได้ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้ทำนองเดียวกันว่า เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์ และกำหนดบทบาทสมมติขึ้นจากความเป็นจริง ให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ผู้เรียนคิดว่าควรจะเป็น โดยผู้สอนจะให้การแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรม และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ทิศนา แคมณี (2555: 356) ที่เสนอแนะเพิ่มเติมว่า เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการที่ผู้สอนกำหนดบทบาทสมมติขึ้นจากสถานการณ์ความเป็นจริง โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่ทำให้ผู้สอนสามารถเข้าใจถึง

ความรู้และความคิดของผู้เรียน เพื่อประโยชน์กับที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนกำหนด

วัตถุประสงค์ของการแสดงบทบาทสมมติ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550: 160) ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้ ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในพฤติกรรมและความรู้สึกของผู้อื่น ได้ปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม ได้ฝึกการใช้ความรู้ความคิดในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ได้มีโอกาสแสดงออก ได้เรียนด้วยความเพลิดเพลิน จัดการเรียนการสอนมีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ ฌาเมส (2555: 356) ได้นำเสนอจุดประสงค์ของการแสดงบทบาทสมมติ เพิ่มเติมจากอารมณ์ ใจเที่ยง คือช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทที่ตนแสดง

รูปแบบของการแสดงบทบาทสมมติ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550: 160-161)
ได้นำเสนอรูปแบบการแสดงบทบาทสมมติที่ผู้เรียนแสดงออก แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การแสดงบทบาทสมมติแบบละคร เป็นการแสดงบทบาทตามเรื่องราว เป็นการแสดงบทบาทตามเรื่องราวที่มีอยู่แล้ว ผู้แสดงจะได้รับทราบเรื่องราวทั้งหมด แต่จะไม่ได้รับบทที่กำหนดให้แสดงตามอย่างละเอียด ผู้แสดงจะต้องแสดงออกเองตามความคิดของตน และดำเนินเรื่องไปตามท้องเรื่องที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งมีลักษณะเหมือนละคร

2) การแสดงบทบาทสมมติแบบแก้ปัญหา เป็นการแสดงบทบาทสมมติที่ผู้เรียนได้รับทราบสถานการณ์หรือเรื่องราวแต่เพียงเล็กน้อยเท่าที่จำเป็น ซึ่งมักเป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือมีความขัดแย้งที่แฝงอยู่ ผู้แสดงบทบาทจะใช้ความคิดของตนในการแสดงออกและแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างเสรี

บุญชม ศรีสะอาด (2537: 61) ได้นำเสนอรูปแบบการแสดงบทบาทสมมติ มี 2 ประเภทเช่นกัน แต่มีลักษณะแตกต่างจากอารมณ์ ใจเที่ยง ดังนี้

1) ผู้แสดงบทบาทสมมติจะต้องแสดงบทบาทของคนอื่น โดยละทิ้งความเป็นตนเองที่เคยแสดงออก ผู้แสดงอาจแสดงเป็นคนที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ เพื่อนร่วมห้อง การเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกันกับเพื่อน การเป็นบุคคลสมมติ เช่น สมมติว่าเป็นครูใหญ่ สมมติว่าเป็นชานา เป็นต้นผู้แสดงบทบาทสมมติจะพูด คิด ประพฤติหรือมีความรู้สึกเหมือนกับบุคคลที่ตนสวมบทบาท

2) ผู้แสดงบทบาทจะยังคงรักษาบทบาทและความเป็นตนเอง พฤติกรรมของตนเอง แต่ปฏิบัติอยู่ในสถานการณ์ที่อาจจะพบในอนาคต เช่น การสมัครงาน ผู้แนะนำให้คำปรึกษาแก่นักเรียน บทบาทสมมติประเภทนี้เป็นประโยชน์ต่อการฝึกฝนทักษะเฉพาะ เช่น การแนะนำ การสัมภาษณ์ การสอน การจูงใจ การควบคุมความขัดแย้ง เป็นต้น

ขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมติ

อารมณ์ ใจเที่ยง (2550: 161-163) ได้กำหนดการสอนโดยใช้บทบาทสมมติไว้ 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ

1) ขั้นเตรียมการสอน เป็นการเตรียมใน 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่

1.1) เตรียมจุดประสงค์ของการแสดงบทบาทสมมติให้แน่ชัดและเฉพาะเจาะจง ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจอะไรจากการแสดง

1.2) เตรียมสถานการณ์สมมติ อาจเตรียมเขียนไว้อย่างละเอียดเพื่อมอบให้แก่ผู้เรียนหรือเตรียมเฉพาะสถานการณ์เพื่อเล่าให้ผู้เรียนฟัง ส่วนรายละเอียดผู้เรียน ให้ผู้เรียนคิดเอง การเตรียมสถานการณ์และบทบาทสมมตินี้ ควรให้มีความชัดเจน มีความยากง่ายให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน มีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และควรให้มีความขัดแย้งหรือปัญหาที่จะต้องแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกคิดและแก้ปัญหา

2) ขั้นตอนการสอน จัดแบ่งย่อยได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1) ชี้นำเข้าสู่การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้สอนอาจใช้วิธีโยงประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียน เล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติ ชี้แจงประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ และการร่วมกันช่วยกันแก้ปัญหา

2.2) เลือกผู้แสดง เมื่อผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมแล้วผู้สอนจะจัดตัวผู้แสดงตามบทบาทต่าง ๆ ในการเลือกตัวผู้แสดงนั้นอาจใช้วิธีดังนี้ 1) เลือกอย่างเจาะจง เช่น เลือกผู้ที่มีปัญหาออกมาแสดง เพื่อบุคคลนั้นได้รู้สึกในปัญหาและเห็นวิธีแก้ปัญหา 2) เลือกผู้ที่มีบุคลิกลักษณะคุณสมบัติที่มีความสามารถเหมาะสมกับบทบาทที่กำหนดให้ และ 3) เลือกผู้แสดงโดยให้อาสาสมัครเพื่อให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนและการตัดสินใจ

2.3) การเตรียมความพร้อมของผู้แสดง เมื่อเลือกผู้แสดงได้แล้ว ผู้สอนควรใช้เวลาผู้แสดงได้เตรียมและตกลงกันก่อนการแสดง ผู้สอนควรช่วยให้กำลังใจ ช่วยขจัดความตื่นตันประหม่าและความวิตกกังวลต่าง ๆ เพื่อผู้แสดงได้แสดงอย่างเป็นธรรมชาติ

2.4) การจัดฉากการแสดง การจัดฉากการแสดงอาจจะจัดแบบง่าย ๆ คำนึงถึงความประหยัดเวลาและทรัพยากร เช่น อาจสมมติโดยการเลือนโต๊ะเพียงตัวเดียว เพราะการจัดฉากนี้เป็นเพียงส่วนประกอบย่อยของการแสดง

2.5) การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ในขณะที่ผู้แสดงเตรียมตัว ผู้สอนควรได้ใช้เวลานั้นเตรียมผู้ชม ทำความเข้าใจกับผู้ชมว่าควรสังเกตอะไรจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และอภิปรายในภายหลัง ผู้สอนอาจเตรียมหัวข้อการสังเกต หรือจัดทำแบบสังเกตการณ์เตรียมไว้ให้พร้อม แล้วเลือกผู้สังเกตการณ์ช่วยกันดู และบันทึกพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ไป

2.6) การแสดง ควรปล่อยให้เป็นที่ไปตามธรรมชาติ ผู้สอนและผู้ชมไม่ควรเข้าขัดกลางคั่นนอกจากกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ในขณะที่แสดงผู้สอนควรสังเกตพฤติกรรมของผู้แสดงและผู้ชมอย่างใกล้ชิด

2.7) การตัดบท ผู้สอนหรือผู้กำกับควรตัดบทหรือหยุดการแสดงเมื่อการแสดงผ่านไปเป็นเวลาพอสมควร ไม่ควรปล่อยให้การแสดงเยิ่นเย้อเกินไปจะทำให้เสียเวลาและผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบทควรจะทำเมื่อ 1) การแสดงได้ให้ข้อมูลที่เพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้ 2) ผู้ชมและผู้แสดงพอจะเล่าได้ว่า เรื่องราวจะเป็นอย่างไรถ้ามีการแสดงต่อไป 3) ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้ เพราะเกิดความเข้าใจผิดบางประการหรือเกิดอารมณ์สะเทือนใจมากเกินไป และ 4) การแสดงยืดเยื้อไม่ยอมจบหรือจบไม่ลง และผู้ชมหมดความสนใจที่จะชมการแสดงจนจบเรื่อง

3) ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง (ชั้นประเมินผล) ชั้นนี้ถือเป็นชั้นที่สำคัญยิ่งในการสอน เพราะเป็นชั้นที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้สังเกตเห็นและนำมาวิเคราะห์หรืออภิปรายจนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับตนเอง ในชั้นนี้ครูควรเตรียมคำถามต่าง ๆ ไว้เป็นแนวทางสำหรับตนเอง ที่จะใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันโดยทั่วไปวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการชั้นนี้ มีดังนี้ 1) ชี้แจงให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชมเข้าใจว่าการอภิปรายจะเน้นที่เหตุผลและพฤติกรรมที่ผู้แสดงออกมา ไม่ใช่เน้นที่ใครแสดงดีไม่ดียังไร 2) สัมภาษณ์ความรู้สึกและความคิดของผู้แสดง 3) สัมภาษณ์ความรู้สึกและความคิดของผู้สังเกตการณ์ และ 4) ให้กลุ่มผู้แสดงและผู้ชมวิเคราะห์เหตุการณ์ เสนอความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกันโดยครูอาจใช้คำถามต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด

ข้อสำคัญข้อหนึ่งที่ครูพึงระวังในการดำเนินการอภิปรายคือ ครูควรแสดงความเป็นประชาธิปไตย ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ในการคิด ตัดสินใจ ไม่ประเมินค่าตัดสินความคิดเห็นของผู้เรียน ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่กล้าเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริง

4) ชั้นแสดงเพิ่มเติม หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้วกลุ่มอาจจะเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ ครูอาจจะให้มีการแสดงเพิ่มเติมก็ได้แต่ถ้าการแสดงเพิ่มเติมไม่จำเป็น ครูสามารถข้ามขั้นไปถึงขั้นที่ 5

5) ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป หลังจากจบการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดง ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีส่วนสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ได้ศึกษาซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวความคิดกว้างขวางขึ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาข้อสรุปหรือได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

ความสอดคล้องการแสดงบทบาทสมมติกับการพัฒนาทักษะทางสังคม บุญชม ศรีสะอาด (2537: 61-62) และอาภรณ์ ใจเที่ยง (2550: 165) ได้นำเสนอข้อดีของการแสดงบทบาทสมมติไว้ทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกและอารมณ์ และเจตคติของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรม ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนแก้ปัญหาและการคิดตัดสินใจ รับการเตรียมสำหรับสถานการณ์จริงที่จะเผชิญ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถใช้พัฒนาทักษะทางสังคมหรือใช้ในการสอนหรือประเมินผลการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย หรือทั้งสองประการ ทั้งนี้ผู้แสดงบทบาทเรียนรู้การจัดระบบความคิด และการตอบสนองโดยฉับพลัน ด้วยการใช้การฝึกกระบวนการสื่อสารจากการปฏิบัติมากกว่าจากการใช้ถ้อยคำ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ลึกซึ้งขึ้น และยังเป็นส่งเสริมให้บทเรียนน่าสนใจ และผ่อนคลายความตึงเครียด

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารในข้างต้น พบว่า การใช้บทบาทสมมติเป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้และความคิดผ่านสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เหมือนกับอยู่ในสถานการณ์จริง

3.1.2.4 การเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ หรือการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ หรือการเรียนรู้แบบสหร่วมใจหรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Cooperative Learning” เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกันประมาณ 3 - 6 คนได้ร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่มย่อยด้วยความตั้งใจและเต็มใจ รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมาย วิธีการนี้ให้ความสำคัญกับการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบคณะ และผลความสามารถ (นาตยา ปิลันธนาพันธ์, 2543: 81; อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550: 121; และทีศนา แชมมณี, 2555: 98) ดังนั้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือหมายถึง การที่นักเรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาร่วมทำกิจกรรม โดยกำหนดข้อตกลงร่วมกัน แบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายของกิจกรรมที่กำหนดไว้

หลักการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งนาตยา ปิลันธนาพันธ์ (2543: 89-97) ได้นำเสนอหลักการทำงานกลุ่มในการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้ คือ กำหนดข้อตกลงร่วมกันสำหรับผู้เรียนทั้งชั้น เพื่อเป็นการฝึกระเบียบวินัยในห้องเรียนและการทำงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ในขณะทำงานกลุ่ม นอกเหนือจากหน้าที่ความรับผิดชอบที่ผู้เรียนได้รับมอบหมายมาจากครูแล้ว เช่น ผู้อ่าน ผู้การจดบันทึก ผู้ตรวจสอบ ผู้ชมเชย เป็นต้น ซึ่งสิ่งนี้เป็นลักษณะพิเศษของวิธีสอนแบบนี้ ใช้เทคนิควิธีที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ และใช้เทคนิควิธีที่จะทำให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกัน

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550: 121) ได้นำเสนอวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม ได้ฝึกบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดค้นคว้า เช่น การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การตั้งคำถาม ตอบคำถาม การพูด การใช้ภาษา เป็นต้น และเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นการเสียสละ การยอมรับกันและกัน การไว้วางใจ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม เป็นต้น

อารมณ์ ใจเที่ยง (2550: 122) ได้นำเสนอองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงเมื่อมีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีดังนี้

1) มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกัน มีส่วนรับรู้ความสำเร็จร่วมกัน ใช้อุปกรณ์ร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ที่ทุกคนทั่วกัน ทุกคนมีความรู้สึกว่าจะสำเร็จได้ต้องช่วยเหลือกันและกัน

2) มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ (Face to Face Promotive Interaction) หมายถึง สมาชิกกลุ่มได้ทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด เช่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อธิบายความรู้แก่กัน ถามตอบคำถามกันและกัน ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3) มีการตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องตรวจสอบว่า สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด เช่น การสุ่มถามสมาชิกในกลุ่ม สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่ม ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง ทดสอบรายบุคคล เป็นต้น

4) มีการฝึกทักษะการช่วยเหลือกันในการทำงานและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Groups Skills) ผู้เรียนควรได้ฝึกทักษะที่จำเป็นต่อการช่วยทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ เช่น ทักษะการสื่อสาร การยอมรับและช่วยเหลือกัน การวิจารณ์ความคิดเห็นโดยไม่วิจารณ์บุคคล การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง การให้ความสำคัญ และการเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น เป็นต้น

5) มีการฝึกกระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของกลุ่ม ต้องสามารถประเมินการทำงานของกลุ่มได้ว่า ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใดต้องแก้ไขปัญหานั้นๆ และอย่างไร เพื่อการทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม เป็นการฝึกกระบวนการกลุ่มอย่างเป็นกระบวนการรูปแบบการจัดกลุ่ม

ทิสนา แคมณี (2550: 102) ได้นำเสนอถึงรูปแบบในการจัดกลุ่มสำหรับการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถทำได้ 3 ประเภท ดังนี้

1) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเป็นทางการ กลุ่มการเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้นโดยการวางแผน จัดระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้สาระต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นหลาย ๆ ชั่วโมงติดต่อกันหรือหลายสัปดาห์ติดต่อกันจนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนด

2) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้นเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว โดยสอดแทรกอยู่ในการสอนปกติโดยเฉพาะการสอนแบบบรรยาย ครูสามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดแทรกเข้าไปช่วยให้ผู้เรียนมุ่งความสนใจหรือใช้ความคิดเป็นพิเศษในสาระบางเรื่อง

3) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างถาวร กลุ่มการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันมานานจนกระทั่งเกิดสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้น สมาชิกกลุ่มมีความผูกพัน ห่วงใย ช่วยเหลือกันและกันอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนการสอนการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้แบบร่วมมือ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550: 122-123) ได้นำเสนอขั้นตอนในการจัดกิจกรรมในการเรียนแบบร่วมมือ มีดังต่อไปนี้

1) ขั้นเตรียมการ ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ของบทเรียน และผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณไม่เกิน 6 คน มีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2) ขั้นสอน ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน บอกปัญหาหรืองานที่ต้องการให้กลุ่มแก้ไขหรือคิดวิเคราะห์หาคำตอบ แนะนำแหล่งข้อมูล ค้นคว้า หรือให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการคิดวิเคราะห์ และมอบหมายงานที่กลุ่มต้องทำให้ชัดเจน

3) ขั้นตอนทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ทุกคนร่วมรับผิดชอบ ร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้ ครูควรใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจที่น่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ คู่คิด ฯลฯ และสังเกตการทำงานของกลุ่ม คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยต้องการความช่วยเหลือ

4) ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ ขั้นนี้ผู้เรียนจะรายงานผลการทำงานกลุ่ม ผู้สอนและเพื่อนกลุ่มอื่น อาจซักถามเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจน เพื่อเป็นการตรวจสอบผลงานของกลุ่มและรายบุคคล

5) ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ขั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ผู้สอนควรช่วยเสริมเพิ่มเติมความรู้ ช่วยคิดให้ครบตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มทั้งส่วนที่เด่นและส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข

6) การประเมินผล นาทยา ปิลันธนานนท์ (2543: 98-100) ได้นำเสนอลักษณะการประเมินผลที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังต่อไปนี้

6.1) การสุ่มถาม เป็นวิธีการทำให้ผู้เรียนตื่นตัว ต้องเตรียมพร้อมให้ความสนใจดูแลกันและกัน ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของเพื่อนๆ ให้ตรงกัน เพราะไม่ทราบว่าครูจะเลือกใครในกลุ่มเป็นผู้ตอบ

6.2) การประเมินผลจากผลงาน การเรียนรู้แบบร่วมมือจะให้ความระมัดระวังกับผลงานหรือรายงานต้องเกิดจากการร่วมมือกันทำจริง ทุกคนมีส่วนร่วมรับรู้กับรายงานนั้น ดังนั้นจึงมีการให้ผู้เรียนได้เซ็นชื่อให้ความเห็นชอบกับงานนั้นก่อนส่งครู นอกจากนี้การเซ็นชื่อกำกับยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการร้องเรียนในภายหลังได้ ในการประเมินผลงานผู้เรียน อาจมีการสุ่มจากงานที่ผู้เรียนแต่ละคนทำกันในกลุ่ม โดยการให้เป็นคะแนนกลุ่มเท่ากันทุกคน

6.3) การทดสอบ การประเมินผลเพื่อได้คะแนนกลุ่มและยังสามารถใช้ในการทดสอบสิ่งที่เรียนมา แล้วนำคะแนนของสมาชิกทุกคนที่ได้มารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม ส่วนการทดสอบผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูมักทำหลังจากที่เรียนจบหน่วยการเรียนรู้หนึ่งๆ ไปแล้ว การทดสอบควรเน้นความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ไม่ใช่เป็นการประเมินจากความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง

6.4) การใช้แบบสอบถาม เป็นการประเมินความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อการทำงานกลุ่ม

ความสอดคล้องของการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการพัฒนาทักษะทางสังคม Johnson, Johnson and House (1994: 1.3-1.4, อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี, 2555: 101) ได้เสนอแนะถึงการเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น 2) มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬา ใส่ใจผู้อื่น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม และ 3) มีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญกับความเครียดและความผันแปรต่าง ๆ

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารในข้างต้นพบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือหรือการสอนแบบสหรั่วมใจ เป็นเทคนิควิธีการที่เน้นกระบวนการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะของกันและกันให้สูงขึ้น

3.2 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้สังคมศึกษา

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างรอบด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (อิทธิเดช น้อยไม้, 2560: 202) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.2.1 หลักการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนทางกายภาพ

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนหรือบรรยากาศทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ระเบียบเรียบร้อย เหมาะสม เพียงพอ และพร้อมใช้งานอยู่เสมอ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนต้องใช้ชีวิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในแต่ละวัน ครูผู้สอนจึงต้องเตรียมการจัดบรรยากาศทางกายภาพของห้องเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีความน่าอยู่ มีความสะดวกสบาย มีความปลอดภัยและมีสุนทรียภาพที่ดี ดังนั้น ในการจัดบรรยากาศทางกายภาพห้องเรียนปกติ ครูผู้สอนจึงควรพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1) การจัดโต๊ะเรียน หรือที่นั่งสำหรับผู้เรียน

1.1.1) การกำหนดแผนผังที่นั่งภายในห้องเรียน ควรมีความเหมาะสมกับรูปร่าง และช่วงวัยของผู้เรียน

1.1.2) การจัดที่นั่งสำหรับผู้เรียน ควรมีความสะดวกต่อการลุกนั่ง เคลื่อนไหวสำหรับทำกิจกรรมได้คล่องตัว ปลอดภัยต่อการเข้าออก ครูผู้สอนสามารถเดินเข้าไปถึงผู้เรียนได้

1.1.3) สามารถเคลื่อนย้ายเปลี่ยนรูปแบบที่นั่งเรียนได้ง่าย เพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบต่าง ๆ

1.1.4) ให้ผู้เรียนที่นั่งทุกจุดสามารถมองเห็นกระดานดำ จอภาพ หรือ การสาธิตการทำกิจกรรมต่าง ๆ บริเวณด้านหน้าชั้นเรียนได้ชัดเจน

1.1.5) ผู้เรียนมีปัญหาในการเรียนรู้ หรือมีปัญหาพฤติกรรม อาจจัดที่นั่งบริเวณที่ครูผู้สอนสามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด

1.2) การจัดโต๊ะครู

1.2.1) จัดโต๊ะครู หรือที่นั่งของครูผู้สอนไว้หน้าห้องเรียน การจัดที่นั่งรูปแบบนี้ เป็นลักษณะของการควบคุมสั่งการในชั้นเรียน ครูผู้สอนสามารถมองเห็นพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจนทั่วห้อง

1.2.2) จัดโต๊ะครูหรือที่นั่งสำหรับครูผู้สอนไว้หลังห้องเรียน การจัดที่นั่งรูปแบบนี้ เป็นลักษณะของการสร้างบรรยากาศที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนสามารถมองเห็นพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน เมื่อผู้เรียนต้องการได้รับคำปรึกษา สามารถเข้ามาขอพบครูผู้สอนได้โดยไม่เป็นที่สังเกตของเพื่อนในชั้นเรียน

1.2.3) จัดโต๊ะครู หรือที่นั่งสำหรับครูไว้นอกห้องเรียน การจัดที่นั่งรูปแบบนี้เป็นลักษณะที่ครูผู้สอนจะไม่สามารถมองเห็นหรือติดตามพฤติกรรมของผู้เรียนเรียนได้เท่ากับการจัดที่นั่งรูปแบบอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว แต่ก็มีข้อดีเมื่อผู้เรียนต้องการคำปรึกษาที่เป็นส่วนตัว สามารถเข้ามาพบครูผู้สอนได้อย่างอิสระ โดยไม่เป็นที่สังเกตของเพื่อนในชั้นเรียน

1.2.4) การจัดโต๊ะครูหรือที่นั่งสำหรับครูผู้สอนทั้ง 3 รูปแบบ ครูผู้สอน สังคมศึกษา สามารถพิจารณาเลือกใช้ตามความเหมาะสม และสิ่งสำคัญบริเวณโต๊ะครูหรือที่นั่ง สำหรับครูผู้สอน ควรมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งบนโต๊ะ และบริเวณโดยรอบ เพื่อสะดวกต่อการ ปฏิบัติงานของครู และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

1.3) การจัดป้ายนิเทศ และการจัดมุมความรู้ต่าง ๆ

1.3.1) การจัดป้ายนิเทศ ควรจัดตกแต่ง ออกแบบให้มีความสวยงาม มีความคิดสร้างสรรค์ มีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับบทเรียน ข่าว เหตุการณ์สำคัญ วันสำคัญต่าง ๆ ที่ผู้เรียนควรรู้ อาจจัดแสดงผลงานหรือข้อมูลพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

1.3.2) การจัดมุมความรู้ต่าง ๆ ครูผู้สอนอาจพิจารณาจัดให้มีมุมหนังสือ มุมความรู้ข่าวและเหตุการณ์ มุมเกมการศึกษา เพื่อฝึกนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้าและส่งเสริม การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

1.4) การจัดสภาพห้องเรียนที่ถูกต้องเหมาะสม

สภาพห้องเรียนที่ถูกต้องเหมาะสม ควรมีโอกาสถ่ายเทได้ดี ไม่อับชื้น ปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียง ควัน ฝุ่น กลิ่น ฯลฯ ควรมีแสงสว่างเพียงพอ เพื่อช่วยให้ผู้เรียน สามารถเขียนและอ่านหนังสือได้ชัดเจน และควรมีความสะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบของห้องเรียน แก่ผู้เรียน เพื่อปลูกฝังนิสัยรักความสะอาดและฝึกการทำงานร่วมกัน

3.2.2) หลักการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนทางจิตวิทยา

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนทางจิตวิทยา หรือบรรยากาศทางจิตใจ หมายถึง การจัดสภาพการณ์ที่ส่งผลต่อความรู้สึกเชิงบวกของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ ปราศจากความหวาดกลัว สามารถร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ดังที่พรณี เจนจิต (2550: 347-348) และอชรา เอ็บสุขสิริ (255: 321-322, อ้างถึงใน อิทธิเดช น้อยไม้, 2560) ได้กล่าวถึง หลักการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนทางจิตวิทยาว่า ควรเป็นบรรยากาศที่มีลักษณะโดยสรุป ดังนี้

2.1) บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) ครูผู้สอนจะต้องจัดบรรยากาศในการ เรียนหรือให้บทเรียนที่มีความยากในระดับที่ท้าทายความสามารถ ไม่ยาก หรือง่ายจนเกินไป แต่ผู้เรียนเกิดรู้สึกอยากลองเรียนรู้ และภาคภูมิใจเมื่อตนทำสำเร็จ ครูผู้สอนจึงมีบทบาทในการกระตุ้น ให้กำลังใจ และเชื่อในความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

2.2) บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกและตัดสินใจ ที่จะศึกษาค้นคว้า สามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง บรรยากาศเช่นนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง และเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย

2.3) บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) ครูผู้สอนให้การยอมรับชื่นชมและเห็นคุณค่าของผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีค่า และมีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีผลต่อการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนต่อไป

2.4) บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) ครูผู้สอนมีความเข้าใจ เป็นมิตร และคอยให้ความช่วยเหลือจะทำให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ อยากเข้าใกล้ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน บรรยากาศที่มีความอบอุ่นเป็นกันเอง มีความเอื้ออาทร ความปรารถนาดี และความจริงใจ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักโรงเรียน และรักการเรียนเรียนรู้

2.5) บรรยากาศที่มีการควบคุม (Control) เป็นความจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย แต่มีได้อยู่ภายใต้การควบคุมลงโทษ โดยครูผู้สอนจะชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจถึงความสำคัญของระเบียบวินัยแก่ผู้เรียนก่อน และที่สำคัญครูผู้สอนจะต้องมีความยุติธรรมปฏิบัติต่อผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันบนพื้นฐานของเหตุผลและความถูกต้อง

2.6) บรรยากาศความสำเร็จ (Success) ครูผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนมาก ดังนั้น ครูผู้สอนควรแสดงความเห็นต่อผลงานหรือกิจกรรมของผู้เรียนในส่วนที่ประสบความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว

นอกจากนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง (2553: 246-250) ก็ได้เสนอแนวทางการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนทางจิตวิทยา โดยมุ่งพิจารณาไปที่ครูผู้สอนเป็นสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียด คือ บุคลิกภาพครูผู้สอน สภาพบรรยากาศของห้องเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของครูผู้สอน ครูผู้สอนที่มีบุคลิกดี เช่น การแต่งกาย การยืน การเดิน ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด การแสดงออกทางสีหน้า แววตา ฯลฯ เหมาะสมกับการเป็นครู จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ได้ดี

1) พฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน พฤติกรรมการสอนของครูมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่ผู้เรียนเช่นเดียวกับบุคลิกภาพของครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องใช้เทคนิคและทักษะการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน และบทเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่หลักสูตรกำหนด

2) เทคนิคการปกครองชั้นเรียนของครูผู้สอน เทคนิค หรือวิธีการที่ครูผู้สอนใช้ปกครองชั้นเรียนมีส่วนส่งเสริมการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา กล่าวคือ ถ้าครูผู้สอนปกครองชั้นเรียนด้วยความยุติธรรม ยึดหลักประชาธิปไตย ใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในชั้นเรียนยอมรับ ยินดีปฏิบัติ ผู้เรียนก็จะอยู่ในห้องเรียนอย่างมีความสุข เกิดความรู้สึกอบอุ่น พอใจ และสบายใจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าครูผู้สอนโหด ไม่ยุติธรรม เลือกรักมักที่ซัง ปกครองชั้นเรียนแบบเผด็จการ ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึกไม่ศรัทธา ไม่เห็นคุณค่าของระเบียบกฎเกณฑ์ และส่งผลให้ไม่สนใจเรียน ไม่อยากมาโรงเรียนในที่สุด ดังนั้น เทคนิควิธีการปกครองชั้นเรียนของครูผู้สอน จึงมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาในการปกครองชั้นเรียนด้วย

3) ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนทั้งครูผู้สอนกับนักเรียน หรือแม้แต่นักเรียนกับนักเรียนด้วยตัวกันเอง ล้วนส่งผลต่อบรรยากาศทางจิตวิทยาทั้งสิ้น ซึ่งปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนมี 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน ถ้ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งครูผู้สอนและนักเรียนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับตนเองกับนักเรียน ให้นักเรียนมีอิสระ และมีความสบายใจในการทำกิจกรรม บรรยากาศในห้องเรียนก็จะไม่ตึงเครียด เป็นบรรยากาศที่รื่นรมย์ น่าเรียน น่าสอน ซึ่งจะส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี

3.2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนเป็นไปด้วยดี คือ มีความสมัครสมานสามัคคีกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ฯลฯ บรรยากาศในห้องเรียนจะเต็มไปด้วยความอบอุ่น สร้างความรู้สึที่ดีให้แก่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้นั้น ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ครูผู้สอนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ปกครองดูแลผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง สั่งสอนอบรมบ่มนิสัย และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียนได้ถูกต้อง ผู้เรียนจะค่อย ๆ ซึมซาบ และซบเอาสิ่งที่ติงามไว้ปฏิบัติ จนเป็นคุณลักษณะเฉพาะตนที่พึงประสงค์ เมื่อผู้เรียนทุกคนต่างเป็นคนดี เพราะมีครูดี ทุกคนก็จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นส่วนสร้างเสริมให้เกิดบรรยากาศที่พึงปรารถนาขึ้นในห้องเรียน

3.3) ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา หมายถึง การพูดจาพร้อมกันในชั้นเรียนระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนอาจเป็นการบรรยาย การอธิบาย การถามคำถามการมอบหมายงาน การพูดของนักเรียน เป็นต้น ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อการในชั้นเรียนเช่นกัน การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวาจานั้นควรใช้อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Influence) ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมทางวาจาที่ครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเช่นผู้สอน ยอมรับความรู้สึกของผู้เรียน การสอน ชมเชย สนับสนุนให้กำลังใจผู้สอน ยอมรับหรือนำความคิดเห็นของผู้อื่นมาใช้ ผู้สอนถามเพื่อให้นักเรียนตอบโดยครูผู้สอน ควรหลีกเลี่ยงการใช้อิทธิพลทางตรง (Direct Influence) ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่ครูผู้สอนแสดงเดี่ยวเช่นผู้สอนบรรยาย ผู้สอนสั่งการ ผู้สอนวิจารณ์ฝ่ายเดียว ดังนั้นครูผู้สอนควรสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวาจาโดยใช้อิทธิพลทางอ้อมเพื่อส่งผลดีต่อการจัดการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนทางจิตวิทยานั้น มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนการสอนรู้สึกถึงความเป็นมิตร และเกิดความศรัทธาในครูผู้สอน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาโดยปรับบุคลิกภาพความเป็นครูให้เหมาะสมกับพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี มีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

3.2.3 ข้อปฏิบัติในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การที่ครูผู้สอนจะสร้างบรรยากาศของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างพัฒนาการทางบุคลิกภาพแก่ผู้เรียนได้นั้น ผู้สอนและผู้เรียนควรปฏิบัติตามแนวทางที่สุรงค์ โคว์ตระกูล (2553: 455-456) ได้เสนอไว้ดังนี้

1) ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนจะตกลงกันตั้งแต่วันแรกของการเปิดเรียนว่า ต้องการบรรยากาศของห้องเรียนชนิดใด ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องเข้าใจว่าห้องเรียนที่มีบรรยากาศครึกครื้นกับการเรียนรู้และเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพนั้น หมายถึงห้องเรียนที่มีความอบอุ่น ราบรื่นทุกคนมีความจริงใจต่อกันและกัน และต่างคนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนและครูผู้สอนมีความสุข ผู้เรียนทุกคนต่างเคารพกฎเกณฑ์และระเบียบของห้องเรียนซึ่งครูผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันคิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนเป็นความสัมพันธ์ที่ต่างไว้ใจซึ่งกันและกันมีความจริงใจต่อกันแล้วหวังดีต่อกันโดยครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน

2) ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องพยายามที่จะปรับปรุงทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูผู้สอนจะต้องแสดงตนเป็นตัวอย่างโดยเป็นผู้มีวุฒิภาวะและมีมนุษยสัมพันธ์อันดีเป็นคุณสมบัติ คือ วัตถุประสงค์ของผู้อื่นและผู้เข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นโดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความซื่อสัตย์สุจริต มีมาตรฐานทางจริยธรรมและค่านิยมของตนเอง เป็นผู้มีความเมตตา มีขันติและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีอัธยาศัยสนทนากว้าง เป็นผู้ที่ยอมรับผู้อื่นโดยถือว่าคนเราแต่ละคนเป็นปัจเจกบุคคล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ยกย่องให้เกียรติเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นความรู้สึกและทักษะและมีความจริงใจและสามารถควบคุมสติของตนเองได้ทั้งผู้เรียนและครูผู้สอนมีหน้าที่ที่จะสร้างบรรยากาศของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียน

3) ทั้งผู้เรียนและครูผู้สอนมีหน้าที่สร้างบรรยากาศของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียน หน้าที่ของครูผู้สอนและผู้เรียนมีดังต่อไปนี้

3.1) หน้าที่ของครูผู้สอน

3.1.1) ครูผู้สอนจะต้องทำตนให้ผู้เรียนรัก เชื่อว่าและคิดว่าครูผู้สอนเป็นที่พึ่งได้ ครูผู้สอนจะต้องไม่แสดงความรักที่เหลื่อมล้ำ ควรจะมีความยุติธรรมปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยใจเป็นกลางไม่มีอคติ นอกจากนี้ครูผู้สอนจะต้องมีความสม่ำเสมอและควบคุมอารมณ์ได้ มีทัศนคติทางบวกต่อชีวิตที่จะช่วยผู้เรียนแก้ปัญหาและถือว่าปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ถ้าใช้ความพยายามก็จะแก้ไขได้ เป็นผู้มองโลกในแง่ดีและมีอารมณ์ขัน และถ้าผู้เรียนในห้องเรียนสามารถช่วยให้บรรยากาศของห้องเรียนครื้นเครงด้วยอารมณ์ขัน ก็ไม่ควรจะติเตียน เป็นผู้ที่ผู้เรียนนับถือแต่มีความสนิทสนมไว้ใจต่อผู้สอน และถือว่าครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้เรียน

3.1.2) ครูผู้สอนควรจะพยายามให้เสริมแรงหรือรางวัลเช่นชมเชย ผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมที่เสริมสร้างบรรยากาศของห้องเรียนเพื่อเอื้อการเรียนรู้ผู้เรียนผู้นั้นจะได้เป็น ตัวแบบที่ดี

3.2) หน้าที่ของผู้เรียน

3.2.1) ผู้เรียนต้องทราบว่ามีหน้าที่สร้างบรรยากาศห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างบุคลิกภาพ โดยตั้งใจเรียนและพร้อมที่จะร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

3.2.2) เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เชื่อถือได้ เป็นผู้มีน้ำใจคอยช่วยเหลือเพื่อนนักเรียน ครูผู้สอนและช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของห้องเรียนและโรงเรียน มีความเมตตาต่อผู้อื่น เห็นใจเพื่อนนักเรียนที่เรียนไม่ได้ คอยให้ความช่วยเหลือเพื่อน

ดังนั้นการจัดชั้นเรียนหรือห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงต้องอาศัยแนวทางการจัด บรรยากาศทางกายภาพและทางจิตวิทยา ทั้งนี้ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องอาศัยความร่วมมือในการ สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตรเอื้อต่อการเรียนรู้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข

3.3 การใช้สื่อการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ถ่ายทอด ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิดและเจตคติระหว่างครูกับนักเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจ ของนักเรียน ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการจนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (พวงเล็ก อุตุระ, 2539: 109; กิดานันท์ มลิทอง, 2540: 79, อ้างถึงใน อิทธิเดช น้อยไม้, 2560) สื่อการเรียนรู้มีหลายประเภท มีทั้งสื่อประเภทที่แบ่งแบบไม่ต้องใช้เครื่องฉายหรือไม่ต้องใช้อุปกรณ์เสริม มีอายุการใช้งานระยะสั้น เช่น ของจริง ของจำลอง แผนที่ แบบอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องใช้เครื่อง ฉายหรือต้องใช้อุปกรณ์เสริม เช่น แผ่นเสียงต้องใช้เครื่องเล่นแผ่นเสียง สไลด์ต้องใช้เครื่องฉายสไลด์ และวัสดุที่มีเสียงประกอบ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องขยายเสียง หรือเทคนิค วิธีการสอน เช่น เกม ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป และสื่อการสอนที่แบ่งโดยพิจารณาประสบการณ์ของนักเรียน 10 ประเภท ได้แก่ ของจริงหรือสถานที่จริง ของจำลองหรือสถานที่จำลอง สื่อที่ใช้ในการแสดงบทบาท สมมติและการสาธิต สื่อที่เป็นสถานที่หรือบุคคลที่ได้จากการทัศนศึกษา สื่อที่ใช้จัดนิทรรศการ สื่อที่เป็นภาพยนตร์ โทรทัศน์ ภาพนิ่ง และวิทยุ สื่อที่เป็นสัญลักษณ์ เช่น แผนที่ แผนภูมิ และสื่อที่เป็น คำพูด ซึ่งได้จากการบอกกล่าวของผู้อื่น

ขั้นตอนการใช้สื่อการเรียนรู้ จากการศึกษางานของกิดานันท์ มลิทอง (2540: 85) และพวงเล็ก อุตุระ, 2539: 112, อ้างถึงใน อิทธิเดช น้อยไม้, 2560) สรุปได้ว่า ครูต้องเลือกใช้สื่อ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ วัย ความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ สามารถใช้สื่อการเรียนรู้ได้เหมาะสมและส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งก่อนการใช้สื่อทุกครั้ง จะต้องมีการตรวจสอบว่า สื่อพร้อมที่จะใช้งาน เพื่อให้สามารถใช้งานสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมา

ครูใช้สื่อในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้จากสื่อที่หลากหลายและสามารถสืบค้นข้อมูลที่สนใจเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง ขั้นสรุปและขั้นทบทวนบทเรียน เพื่อให้นักเรียนมองเห็นภาพของสิ่งที่เรียนเกิดมโนทัศน์การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากนั้นประเมินสื่อการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาสื่อให้มีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 3 ตัวอย่างการนำสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (อิทธิเดช น้อยไม้, 2560) และตารางที่ 4 สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (อิทธิเดช น้อยไม้, 2560)

ตารางที่ 3 ตัวอย่างการนำสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	ประเภท/ชนิด	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้
1. ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม	กระดานดำ (Chalk boards) กระดานขาว (White boards)	- การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายหรือ ถาม-ตอบเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม - ให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมบนกระดานได้ ง่าย และพร้อมกันหลายคนได้ - เปลี่ยนแปลงรายละเอียดต่าง ๆ ง่าย
	หนังสือ ตำราเรียน/ใบเนื้อหา และใบงาน (Book or text/Information and worksheets)	- การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย ถาม- ตอบเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและ จริยธรรม แบบกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย หรือเรียนด้วยตนเอง - ผู้เรียนทุกคนสามารถมีกิจกรรม พร้อมกันในเวลาเดียวกัน เช่น อ่าน และทำใบงาน - ให้ผู้เรียนศึกษาและทบทวนบทเรียน ได้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	ประเภท/ชนิด	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้
		<ul style="list-style-type: none"> - ขณะที่ครูผู้สอนกำลังบรรยายหรือ ป้อนข้อความระหว่างบทเรียนไม่ควร แจกใบเนื้อหาให้ผู้เรียนอ่าน
2. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิตในสังคม	แผ่นภาพ (Wall charts)	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย หรือ ถาม-ตอบเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองฯ - ให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมได้ โดยใช้ ดินสอสีเพิ่มเติมรายละเอียดได้ - ให้ผู้เรียนอธิบายส่วนประกอบ ของ ภาพหน้าชั้นเรียนได้ - ภาพทุกภาพควรมีรายการคำถามที่ดี ประกอบเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วน ร่วมในการคิดหาคำตอบ
	แผ่นใส (Overhead transparencies) สไลด์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics slide)	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย หรือ ถาม - ตอบเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองฯ - ผู้เรียนสามารถร่วมกิจกรรมโดยเขียน ลงบนแผ่นใสได้ - ผู้เรียนสามารถอธิบายรายละเอียด ต่าง ๆ ของภาพหน้าชั้นเรียนได้ - การเตรียมภาพแผ่นเดี่ยวหรือภาพ ซ้อน ควรมีรายการคำถามประกอบ ภาพที่เหมาะสมเป็นขั้นตอน
	หุ่นจำลอง (Models)	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย หรือ ถาม - ตอบเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองฯ - สังเกตการณ์สาธิตของผู้สอนและ ตอบคำถาม - ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันปฏิบัติ ขณะสาธิต - อภิปรายปัญหาพร้อมกัน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	ประเภท/ชนิด	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้
3. เศรษฐศาสตร์	โมเดลพลาสติก (Overhead plastic models)	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายถาม - ตอบเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ - สามารถให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมโดยการอธิบายการเคลื่อนไหวขึ้นส่วนต่าง ๆ - ขั้นตอนการเคลื่อนที่ของขึ้นส่วนต่าง ๆ ครูผู้สอนสามารถเตรียมคำถามไว้ถามเป็นขั้นตอนได้
	ของจริง (Real objects)	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนรู้แบบบรรยายถาม - ตอบเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ - ร่วมกิจกรรมโดยอธิบาย หรือสาธิตจากของจริงนั้นได้โดยตรง - จับต้อง สังเกต ศึกษาได้ด้วยตนเอง หรือเป็นกลุ่มย่อย โดยใช้ใบงานประกอบ
	บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) หรือซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์อื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้การจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธี รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง - ผู้เรียนร่วมกิจกรรมได้ระหว่างบทเรียนโดยการตอบคำถามหรือทำกิจกรรมกลุ่ม
4. ประวัติศาสตร์	ภาพสไลด์และแผ่นภาพยนตร์ (Slide series and filmstrips) แอบบันทึกลายเสียง (Audiotape recordings)	<ul style="list-style-type: none"> - ภาพสไลด์เดี่ยวสามารถสอนได้โดยวิธีการบรรยายถาม - ตอบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ส่วนสไลด์ชุดประกอบเทปสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	ประเภท/ชนิด	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้
		<ul style="list-style-type: none"> - ผู้เรียนร่วมกิจกรรมได้โดยการตอบคำถามจากครูผู้สอนเมื่อสอนด้วยสไลด์เดียว - ผู้เรียนอธิบายรายละเอียดจากภาพหน้าชั้นเรียนได้ - การใช้ภาพสไลด์เดียว ครูผู้สอนควรเตรียมรายการคำถามประกอบภาพไว้เป็นขั้นตอนดีกว่าการสอนแบบบรรยายจากภาพโดยตรง
5. ภูมิศาสตร์	แถบวีดิทัศน์/แผ่นวีดิทัศน์ (Videotape recordings and videodiscs)	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้การจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธีรวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ - ผู้เรียนร่วมกิจกรรมได้ระหว่างบทเรียนโดยการตอบคำถามหรือทำกิจกรรมกลุ่ม
	อุปกรณ์ทดลอง/สาธิต (Experimental/Demonstration sets)	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้การจัดการเรียนรู้ได้หลายวิธี - ครูผู้สอนหรือผู้ฝึกเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ และวัสดุต่าง ๆ ที่ต้องใช้สำหรับการทดลองหรือสาธิต - ครูผู้สอนหรือผู้ฝึกให้คำปรึกษาแนะนำระหว่างบทเรียนหรือการฝึกได้ตลอดเวลา - ผู้เรียนหรือผู้รับการฝึกมีกิจกรรมร่วมระหว่างบทเรียนหรือการฝึก

ตารางที่ 4 สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

ประเภทของสื่อ	การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา	ลักษณะของสื่อ
แผนที่	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้เกี่ยวกับสังคม ประเทศ และโลกความเชื่อมโยงสัมพันธ์การเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการกับประเทศ เพื่อนบ้าน การตระหนักและอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อม 	เป็นวัสดุลายเส้น ที่จำลองลักษณะของพื้นผิวโลกลงบนพื้นแบนราบ โดยใช้มาตราส่วนย่อ นิยมใช้เส้น สี และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อในการศึกษาด้วยตนเอง หรือใช้อธิบายประกอบการจัดการเรียนรู้
ของจริง	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม - ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา 	สิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หรือเกิดโดยสิ่งมีชีวิตสร้างมันขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ที่แน่นอน
ของตัวอย่าง	<ul style="list-style-type: none"> - การสื่อสารและการร่วมมือ - ความรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี 	ของตัวอย่างเป็นของจริงชนิดหนึ่ง แต่ไม่สามารถนำเสนอข้อมูลจริงได้ทั้งหมด จึงนำมาเสนอเพียงส่วนหนึ่ง
รูปภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ทักษะในการแก้ปัญหา - ทักษะในการสื่อสาร - ทักษะในการทำงานเป็นทีม 	วัสดุที่แสดงให้เห็นรูปลักษณ์ของวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีตัวตน มีลักษณะก้ำกึ่งกันระหว่างความเป็นรูปธรรมกับนามธรรม
ป้ายนิเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า หรือปฏิบัติงานตามหัวข้อที่สนใจ - ฝึกกระบวนการทำงานอย่างมีขั้นตอน - ฝึกการวางแผนในการทำงาน - การแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ - ทักษะในการทำงานเป็นทีม 	เป็นทัศนวัสดุที่ใช้แสดง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นป้ายแผ่นใหญ่ ๆ ส่วนมากมักติดไว้หน้าชั้น ข้างกระดานหลังชั้น หรือที่ว่างส่วนใดส่วนหนึ่งของห้องเรียน ซึ่งอาจทำจากกระดาษขานอ้อยหรือไม้อัด บางแห่งใช้บุด้วยผ้าสาหลีหรือผ้าสักหลาด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเภทของสื่อ	การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา	ลักษณะของสื่อ
บทเรียนการ์ตูน	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดเชื่อมโยง คิดวิเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ฝึกคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 	มีลักษณะคล้ายกับบทเรียนสำเร็จรูป แต่การนำเสนอใช้การ์ตูนมาเป็นสื่อในการนำเสนอเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน
บทเรียนสำเร็จรูป	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้คำถาม ในการพัฒนาความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่า - ทักษะการสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ 	ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง นำเสนอเนื้อหาบทเรียนเป็นส่วนย่อย ในรูปของกรอบ จากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก ในแต่ละกรอบมีคำถามพร้อมคำตอบให้ผู้เรียนได้ทดสอบความสามารถของตนเอง
การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เท่าทันด้านเทคโนโลยี - ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา - ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ - พัฒนาความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า 	เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ในการช่วยให้บุคคลรับรู้ข่าวสารที่เกิดขึ้นในโลก ได้อย่างรวดเร็วกว่าสื่อชนิดอื่น ช่วยสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ ทั้งการสนทนาแบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ได้ในเวลาอันสั้น หรือสามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการศึกษาได้จากทุกมุมโลก
e-book	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย - ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล - ฝึกวางแผนในการทำงานอย่างมีระบบ 	เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ในรูปแบบดิจิทัล ไม่บังคับการพิมพ์และการเข้าเล่ม สามารถจัดเก็บข้อมูลได้จำนวนมาก ในรูปแบบของตัวอักษร ทั้งลักษณะภาพดิจิทัล ภาพแอนิเมชัน วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหวต่อเนื่อง คำพูด เสียงดนตรี และเสียงอื่น ๆ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเภทของสื่อ	การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา	ลักษณะของสื่อ
e-learning	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย - ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล - ฝึกวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ 	เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ในรูปแบบดิจิทัล ไม่บังคับการพิมพ์และการเข้าเล่ม สามารถจัดเก็บข้อมูลได้จำนวนมาก ในรูปแบบของตัวอักษร ทั้งลักษณะภาพดิจิทัล ภาพแอนิเมชัน วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหวต่อเนื่อง คำพูด เสียงดนตรี และเสียงอื่น ๆ
นิทาน	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่า - ใช้คำถาม ในการพัฒนาความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่า - ฝึกความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ 	เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาประกอบด้วยแนวคิดของเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉากถ้อยคำ และคติชีวิต นิทานที่ดีมีส่วนสำคัญที่ให้ข้อคิด เกี่ยวกับชีวิต สังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรม โดยสรุปคติชีวิตให้เป็นเครื่องเตือนใจผู้อ่าน
ภาพโปสเตอร์/ ภาพโฆษณา	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ปฏิบัติงานตามหัวข้อที่สนใจ - ฝึกกระบวนการทำงาน - การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ - ทักษะในการทำงานเป็นทีม 	ทำให้คนที่มองเห็นภาพ เข้าใจง่าย เข้าใจได้ชัดเจน ภาพดังกล่าวควรเป็นภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้มองเห็นภาพ (ผู้รับสาร) ภาพที่เกี่ยวข้องกับตนเองทำให้ผู้รับสารตระหนักรู้
บทเรียน โปรแกรม	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะในการคิดแก้ปัญหา - ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - การศึกษาค้นคว้าตามที่สนใจ 	เป็นการจัดระบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของตนเอง โดยใช้บทเรียนโปรแกรม
เกม	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย - กระบวนการแก้ปัญหา - ทักษะในการทำงานเป็นทีม - ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 	เกมการจัดการเรียนรู้ เป็นการสร้างแรงจูงใจ เร้าใจได้ดีและง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานและเพลิดเพลิน นอกจากมีความสนุกสนานแล้วยังได้รับความรู้จากเกมต่าง ๆ ในชั้นเรียน

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเภทของสื่อ	การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา	ลักษณะของสื่อ
รายการวิทยุ	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดเชื่อมโยงคิดวิเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยเหตุผล - ทักษะในการสื่อสาร รู้เท่าทันสื่อ 	เป็นรูปแบบรายการที่มีทั้งสาระและบันเทิงส่งผ่านคลื่นวิทยุ โดยผู้ฟังรับรู้ข้อมูลได้ด้วยต้องมีเครื่องรับสัญญาณ
กระเป่าพนัก	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดเชื่อมโยงคิดวิเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยเหตุผล 	กระเป่าพนัก เป็นแผ่นป้ายที่นิยมใช้เสียบบัตรคำสั้น ๆ อาจเป็นคำที่มีจุดเด่นเป็นพิเศษ
ฟิล์มสตริป	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดเชื่อมโยงคิดวิเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยเหตุผล - ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 	เป็นภาพนิ่งจำนวนหนึ่ง ถ่ายเรียงลำดับต่อเนื่องบนฟิล์มขนาด 35 มิลลิเมตร ประกอบด้วย 30 - 60 ภาพ ม้วนเก็บในตลับพลาสติกเล็ก ๆ ฟิล์มสตริปมีทั้งชนิดมีเสียงประกอบและไม่มีเสียงประกอบ
คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้คำถาม ในการพัฒนาความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่า 	การจัดการเรียนรู้รายบุคคล โดยอาศัยความสามารถของเครื่องคอมพิวเตอร์
บทเรียนโมดูล	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นทักษะการคิดเชื่อมโยงคิดวิเคราะห์ - ทักษะในการสื่อสาร รู้เท่าทันสื่อ - ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 	เป็นบทเรียนที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์แน่นอน มีกิจกรรมให้ผู้เรียนเลือกตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน มีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน
โมเดล/แบบจำลอง	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดเชื่อมโยง คิดวิเคราะห์ - ทักษะการสื่อสาร รู้เท่าทันสื่อ - ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 	เป็นการจำลองแบบสถานที่/สถานการณ์/ตัวละครให้มีขนาดเล็กกลางและให้เหมือนจริงที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเภทของสื่อ	การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา	ลักษณะของสื่อ
ชุดการสอน	- ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ทักษะในการคิดแก้ปัญหาและสื่อสาร	เป็นการใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตามที่ต้องการ
ศูนย์การเรียนรู้	- การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ - ฝึกในสถานการณ์ที่ผู้เรียนเผชิญกับปัญหา	เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจและความสามารถ
ห้องเรียนเสมือนจริง	- การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ - ฝึกในสถานการณ์ที่ผู้เรียนเผชิญกับปัญหา	เป็นการจัดการเรียนรู้จำลองแบบที่เสมือนจริง อาศัยสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นหลัก
การจัดการเรียนรู้แบบทางไกล	- การให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหรือปฏิบัติงานตามหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ - ทักษะในการสื่อสาร รู้เท่าทันสื่อ	เป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์ แพร่ภาพและเสียงไปยังกลุ่มเป้าหมายที่จำกัดหรือไม่จำกัด

3.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและตัดสินคุณค่าจากการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ด้วยเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสม อาจเป็นนักเรียน ครู การสอนหลักสูตร หรือโครงการพิเศษ สอดคล้องกับพฤติกรรมที่มุ่งวัดและเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวัดจะนำมาประเมินผลความก้าวหน้า จุดเด่น จุดด้อยของนักเรียนที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของครู (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556: 7; กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 67; เอมอร์ จังศิริพรปรกรณ์, 2546: 145, อ้างถึงใน อิทธิเดช น้อยไม้, 2560)

3.4.1 ประเภทของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2556: 15) ได้แบ่งประเภทของการวัดและประเมินผล 2 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1) จำแนกตามขั้นตอนของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนการสอน 4 ประเภท ดังนี้

1.1) การวัดและประเมินผลเพื่อจัดวางตำแหน่ง (Placement evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลก่อนเริ่มเรียนเพื่อดูความพร้อม ความสนใจและทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบวัดเจตคติ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบสังเกต

1.2) การวัดและประเมินผลความก้าวหน้า (Formative evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลระหว่างเรียน หรือวัดและประเมินผลหลังจบแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการสอน ความคลาดเคลื่อนของการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง แบบทดสอบประจำบท แบบสังเกต

1.3) การวัดและประเมินผลเพื่อวินิจฉัย (Diagnostic evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อวินิจฉัยสาเหตุของปัญหาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน เนื้อหาวิชา สภาพแวดล้อมเพื่อให้แก้ไขปัญหานั้นได้ตรงประเด็น เครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบทดสอบวินิจฉัยทั่วไป แบบทดสอบวินิจฉัยที่ครูสร้างขึ้นเอง แบบสังเกต

1.4) การวัดและประเมินผลสรุปรวม (Summative evaluation) เป็นการวัดและประเมินผล เพื่อตัดสินคุณค่าการเรียนรู้แบบรวบยอดของนักเรียนหลังเสร็จสิ้นการเรียนการสอน เพื่อตัดสินระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง แบบทดสอบขั้นการปฏิบัติ แบบสอบปากเปล่า

2) จำแนกตามวิธีการแปลความหมายคะแนน ซึ่งเป็นการวัดและประเมินผลอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์ ดังนี้

2.1) การวัดและประเมินผลอิงกลุ่ม (Norm-referenced evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อบรรยายและตัดสินความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยเปรียบเทียบกับตนเองภายในกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ประเมินอิงกลุ่ม เช่น แบบสอบมาตรฐาน แบบสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง เป็นต้น

2.2) การวัดและประเมินผลอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced evaluation) เป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อบรรยายและตัดสินความสามารถ หรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน เครื่องมือที่ใช้ประเมินอิงเกณฑ์ เช่น แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง แบบสังเกต

จากประเภทของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จะวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามขั้นตอนของการเรียนการสอน วัดและประเมินผลโดยอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์ ได้แก่ การวัดและประเมินผลก่อนจัดการเรียนรู้ เพื่อประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นประโยชน์ในการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางแผนการ

จัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลระหว่างการจัดการเรียนรู้เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้แต่ละหน่วย การเรียนรู้และวินิจฉัยสาเหตุของปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน และการวัดและประเมินผลหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ เพื่อวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ ระดับความสามารถของนักเรียนที่ได้เรียนครบระยะเวลาที่กำหนด โดยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแต่ละครั้ง เช่น แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง แบบทดสอบมาตรฐาน แบบสัมภาษณ์ แบบวัดเจตคติ แบบสังเกต แบบสอบถาม ประเมินตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทำให้สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

3.4.2 ขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ศิริเดช สุชีวะ (2546) และ ศิริชัย กาญจนวาสี (2556: 19-23) ได้อธิบายขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ 7 ขั้นตอน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของการเรียนรู้ ระบุความต้องการของครูที่ต้องการให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่คร่อมุ่งหวังจากการจัดการเรียนรู้ พิจารณาว่าวัดและประเมินเพื่ออะไร สารสนเทศที่ได้จากการประเมินนำไปใช้ตัดสินเกี่ยวกับเรื่องอะไร เช่น การจัดวางตำแหน่งผู้เรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การติดตามความก้าวหน้าในการเรียนเพื่อซ่อมเสริม เติมเต็มความรู้ให้แก่นักเรียน หรือเพื่อใช้เป็นสารสนเทศสำคัญในการตัดสินผลการเรียนรู้โดยรวมของนักเรียน

2) กำหนดวิธีการวัดผลการเรียนรู้ ประกอบด้วยวิธีการวัด 3 วิธี ดังนี้
1) การทดสอบ (testing) เหมาะกับการวัดความสามารถของนักเรียน 2) การสอบถาม (Questioning) เหมาะกับการวัดคุณลักษณะที่เป็นสิ่งเฉพาะตัวของนักเรียนแต่ละบุคคล และ 3) การสังเกต (Observing) เหมาะกับการวัดคุณลักษณะที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน

3) เลือกรวบรวมเครื่องมือวัดผล ซึ่งครูสามารถใช้เครื่องมือมาตรฐาน ดัดแปลงเครื่องมือที่มีผู้สร้างไว้แล้ว หรือสร้างเครื่องมือเองทั้งหมด ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลควรสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ของนักเรียน รูปแบบการประเมินที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น การประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance assessment) การใช้แฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) การทดสอบ (testing)

4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยอย่างน้อยเครื่องมือควรมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) หลังจากที่ได้เครื่องมือในการวัดแล้ว ครูควรนำผลการตอบคำถามของนักเรียนมาตรวจสอบความเที่ยงและความตรงเชิงเกณฑ์สัมพัทธ์หรือความตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมืออีกครั้ง เพื่อให้มั่นใจว่า เครื่องมือที่ใช้วัดการเรียนรู้ของนักเรียนมีคุณภาพ

5) บริหารการวัดผล ครูวางแผนร่วมกับนักเรียนในกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงระยะเวลาในการวัดผลการเรียนรู้ จำนวนความถี่และช่วงเวลาของการวัดผลอย่างยุติธรรม เช่น การวัดผลโดยการทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม การตรวจผลงานที่สะสมเพื่อใช้เป็นข้อมูลสะท้อน ความรู้ความสามารถของนักเรียน

6) การตัดสินค้าจากการวัดผล ครูจะต้องเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมกับเกณฑ์ การวัดและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียนตามที่กำหนด

7) ให้ผลย้อนกลับจากการวัดและประเมินผล หลังจากการที่ประเมินผลแล้ว ครูจะต้องให้ผลย้อนกลับโดยเร็วที่สุด เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงตนเองได้โดยเร็ว

จากขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า ครูจะต้องกำหนด จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนด กำหนดวิธีการวัดและ ประเมินผล เช่น การทดสอบ การสอบถาม การสังเกต สร้างเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผล อาจจะใช้เครื่องมือมาตรฐาน ดัดแปลงเครื่องมือที่มีอยู่แล้ว หรือสร้างเองทั้งหมด โดยจะต้องคำนึงถึง คุณภาพของเครื่องมือเป็นสำคัญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความตรง เชิงเกณฑ์สัมพันธ์ ความตรงเชิงโครงสร้างและความเที่ยง จากนั้น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดสอบ สังเกต ตรวจสอบแฟ้มสะสมงาน วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามผลการเรียนรู้ที่มุ่งวัดและประเมินผล ตัดสิน คุณค่าของผลการเรียนรู้ ได้แก่ การวัดและประเมินผลอิงกลุ่ม อิงเกณฑ์ อิงกลุ่มและอิงเกณฑ์ ขั้นตอน สุดท้ายรายงานผลการวัดและประเมินผล ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนเพื่อนำผลที่ได้จากการวัดและ ประเมินผลไปใช้พัฒนาปรับปรุงการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ศศินันท์ ศิริธาดากุลพัฒน์ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียน การสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคม และความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษที่พัฒนาขึ้นมี ประสิทธิภาพสามารถพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1. การจุดประกายความคิด 2. การขยายความคิด 3. การลงมือปฏิบัติ 4. การนำเสนอผลงาน 5. การสรุปและประเมินผล และ 6. การประยุกต์และการนำความรู้ไปใช้ 2) ผลการศึกษาประสิทธิผล ของรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษพบว่า 1. คะแนนเฉลี่ยความสามารถทางด้านทักษะทาง สังคมหลังการทดลองระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2. คะแนนเฉลี่ยความสามารถทางด้านความฉลาดทางอารมณ์หลังการทดลองระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. ความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

สำเนียง จุลเสริม (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้การทดลองแบบอนุกรมเวลาเพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยเทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยเทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมมีพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการทักษะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น 46.389 ในขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุมมีพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น 28.229 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น 21.991 ในขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุมมีพัฒนาการทักษะทางสังคมลดลง 3.841

จุลฉนิ สุระโยธิน (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันทางอินเทอร์เน็ตด้วยการเขียนสะท้อนคิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่า 1) คะแนนทักษะทางสังคมหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พฤติกรรมการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์พฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม และพฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 91.1 และ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันทางอินเทอร์เน็ตด้วยการเขียนสะท้อนคิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก

น้ำอ้อย ทวีการไถ (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาริตถมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะทางสังคมโดยรวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้บทบาทสมมติเพิ่มขึ้น และนักเรียนได้ความรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมทั้ง 6 ด้าน นักเรียนสามารถปรับตัว จัดลำดับการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ มีกระบวนการคิด การแก้ปัญหาในทางบวก มีการควบคุมอารมณ์ สามารถนำทักษะทางสังคมแต่ละด้านที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้ได้เหมาะสม

พรพรรณ มากบุญ (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษา

พบว่า 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฯ ในระดับมาก ส่วนอิทธิพลจากเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฯ จำแนกตามอายุ รายได้ของครอบครัว พฤติกรรมการดื่มสุราของสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมการเสพยาเสพติดของสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของสมาชิกในครอบครัว จำนวนครั้งที่ถูกตำรวจจับกุมตัวมาดำเนินคดีระยะเวลาที่ศาลพิจารณาคดีพินาศให้เข้ารับการศึกษาและ/หรือการฝึกอบรม และการศึกษาและ/หรือการฝึกอบรมวิชาชีพขณะอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และ 3) อิทธิพลจากเพื่อนและการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถร่วมทำนายทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฯ ได้ร้อยละ 38.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อังศุธร อังคะนิต (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า 1) เด็กในชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีระดับทักษะทางสังคม อยู่ในระดับดี (Mean = 3.65, S.D. = 1.57) 2) การพัฒนากิจกรรมการเรียนนอกระบบแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน มีกระบวนการของกิจกรรมตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชนได้ และ 3) ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน พบว่าเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีระดับทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สัญญาพร เลิงขุนทด (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ เจตคติที่มีต่อสาระประวัติศาสตร์ และทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะมีทักษะทางสังคมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อสาระประวัติศาสตร์ และทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนสาระประวัติศาสตร์ และทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุดาพร ปัญญาพฤษ (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคมเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูยุคใหม่ ผลการศึกษาพบว่า 1) ทักษะทางสังคมที่จำเป็นในแต่ละด้านทั้ง 2 ด้าน ที่กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มเลือกเป็นอันดับแรก ได้แก่ การตัดสินใจร่วมกันอย่างมีวิจารณญาณ (ด้านความสามารถ) ความรับผิดชอบ (ด้านคุณลักษณะ) และความมีจิตอาสา ด้านคุณธรรม 2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคมเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูยุคใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เป็น 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตรวจสอบผู้เรียน ขั้นพิจารณาปัญหาและจัดกลุ่ม ขั้นศึกษาค้นคว้าผ่านการปฏิสัมพันธ์ภายนอก ขั้นเพิ่มความยาก ขั้นกระตุ้นและช่วยเหลือ ขั้นแลกเปลี่ยน เรียนรู้และแบ่งปัน ขั้นสร้างความรู้ภายในตนเอง และขั้นประเมินผล 3) ภายหลังจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน นักศึกษามีทักษะทางสังคมทั้ง 3 ด้าน ในระดับมากเพิ่มจากก่อนเรียน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง รวมถึงนักศึกษามีระดับความพึงพอใจในการเรียนการสอนรูปแบบนี้ในระดับมาก ทั้งด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และด้านผลที่ผู้เรียนได้รับ

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะจากสังคมในประเทศ ผู้วิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านการพัฒนาทักษะทางสังคม ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพบว่า มีระดับของพัฒนาการของทักษะทางสังคมที่สูงขึ้น แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่วัดระดับของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และแนวทางในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Marie (1990: Online) ได้ศึกษาผลกระทบของทักษะทางสังคมที่มีต่อพัฒนาการของนักเรียนในหอพัก โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่อยู่หอพัก 54 คน โดยวัดพัฒนาการจาก ความเหงา การนับถือตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความรู้และการใช้ศูนย์บริการนักเรียนความพอใจในชีวิต ความพอใจในสถาบันและสนับสนุนทางสังคม โดยวัด 2 ครั้ง ในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ค่ะแนจจากภาคเรียนที่ 1 ทำนายคะแนนในภาคเรียนที่2 และวัดทักษะทางสังคม ใช้แบบสำรวจทักษะทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า ในภาคเรียนที่1 มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพิเศษ แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับของทักษะทางสังคมของนักเรียน

Sherry Renee (1990: Online) ได้ศึกษาผลกระทบที่มีต่อทักษะทางสังคม เนื่องจากความสำเร็จ และความล้มเหลวในกลุ่มที่มีสถานะ และไม่มีในสถานะทางสังคม โดยแบ่งสถานะทางสังคมออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ประสบความสำเร็จในสังคม โดยวัดทักษะทางสังคม (SSI) ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Efficacy) และการยึดถือกับตำแหน่งของรอตเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับของทักษะทางสังคมส่งผลต่อความเข้าใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสังคม และคาดว่าบุคคลที่มี

ทักษะทางสังคมสูงเนื่องมาจากผลของสังคมทางบวกจากภายใน คือ ความมั่นคง มีปัจจัยที่ควบคุมได้ ส่วนกลุ่มที่มีทักษะทางสังคมต่ำ เนื่องมาจากผลของสังคมภายนอกในทำนองเดียวกัน คือ ไม่มีความมั่นคง ไม่สามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ได้ผลของสังคมจากภายในและภายนอกมีสาเหตุมาจากทักษะทางสังคม สถานะทางสังคม และผลของสถานะทางสังคม

Jo Anna (2001: Online) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ (CMC) กับทักษะทางสังคมและความเหงา กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบริษัทจำนวน 64 คน โดยใช้แบบการวัดทักษะทางสังคม (ปรับปรุงจาก Riggio, 1989) แบบทดสอบการปรับตัว (Steinfeld, 1986) ที่ใช้กับ CMC แบบวัดความเหงา (Russell; et al, 1980) ผลการศึกษาพบว่าการสื่อสารโดยการใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อมีความสัมพันธ์กับระดับความเหงาสูง ส่วนเพศหญิงพบวาระดับความเหงาแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

Erikson (n.d, อ้างถึงใน ศรีธรรม, 2535: 20-24) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีทางสังคมของอีริกสัน (Erikson, Psychosocial Stage) Erikson ได้เน้นเรื่องการปรับตัวต่อสังคม ในการพัฒนาของเด็กตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พัฒนาการของมนุษย์แต่ละวัยจะมีอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและสังคม เป็นตัวกำหนดพัฒนาการจะดำเนินไปได้ตามปกติหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นกับสังคม ซึ่งมีผลกระทบ เช่นเดียวกับอิทธิพลของความขัดแย้งระหว่างส่วนต่าง ๆ ภายในจิตใจ ความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะทำให้มนุษย์ปรับตัวได้และเกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

Dibasilio (2008: Online) ได้รายงานผลการลดพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของหัวหน้านักเรียนในนักเรียนระดับเกรด 8 จำนวน 28 คน นักให้คำปรึกษา 2 คน ครูที่สอนเด็กจำนวน 24 คน พฤติกรรมการรังแกมี 4 รูปแบบ คือ 1) การทำร้ายร่างกาย 2) การใช้คำพูดล้อเลียน ข่มขู่ 3) การปล่อยข่าวลือในทางที่เสียหายหรือการกีดกันผู้อื่น 4) การใช้ข้อความทางอีเมลล์หรือโทรศัพท์เพื่อข่มขู่ผู้อื่น โปรแกรมที่ใช้ในการให้ลดพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น ประกอบด้วยวิธีการสอนตรง กิจกรรมการทำงานเป็นทีม และการอภิปรายกลุ่ม โดยหัวหน้านักเรียนจะได้รับการสอนทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะเพื่อส่วนรวม (pro-social skills) เป็นกลับไปเข้าชั้นเรียนเพื่อไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการรังแกให้เพื่อนคนอื่นทราบเพื่อช่วยกันลดพฤติกรรมการรังแก ผลจากการสำรวจแสดงให้เห็นว่า เด็กมีพฤติกรรมรังแกทางการปล่อยข่าวลือในทางที่เสียหายหรือการกีดกันผู้อื่นและทางการใช้คำพูดล้อเลียน ข่มขู่ ลดลง ในขณะที่หัวหน้านักเรียนให้การช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแกเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 11

Chung, et al. (2007: Online) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของการฝึกทักษะทางสังคมโดยเพื่อน (SST) ซึ่งโปรแกรมนี้ใช้ร่วมกับการให้ผลย้อนกลับทางวิดิทัศน์ การให้แรงเสริมทางบวก และระบบเบียร์รถรถ ในการเพิ่มพฤติกรรมสื่อสารในเด็กออทิสติกที่มีความสามารถในระดับสูงจำนวน 4 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กออทิสติก มีการพัฒนาทักษะสื่อสารที่ดีขึ้นส่วนอีกหนึ่งคนมีการพัฒนาขึ้นเพียงเล็กน้อย

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะจากสังคมในต่างประเทศ ผู้วิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยทำกิจกรรม การฝึกอบรม การหาความสัมพันธ์ทางสังคมกับตัวแปรด้านอื่น ๆ โดยกลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษามีความหลากหลายทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และวัยทำงาน แบบทดสอบ หรือวัดทักษะทางสังคม ส่วนใหญ่ปรับปรุงจากของ Riggio เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างและบริบททางสังคมนั้น ลักษณะของแบบทดสอบส่วนใหญ่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) หรือเป็นแบบข้อความคำถามลักษณะพฤติกรรมของผู้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ แบบถูก ผิด แบบกำหนดสถานการณ์มาให้ว่าควรทำอย่างไร

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเก็บข้อมูล 2 ระยะ คือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ มีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 4) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนในสังกัดโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) สำหรับการศึกษาและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ทั้ง 7 ด้าน ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อได้แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ผลข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำนวน 53,268 คน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 55,210 คน รวม 108,478 คน จากโรงเรียนในสังกัดทั้งหมดจำนวน 119 โรงเรียน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร, 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ซึ่งจำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่พอสมควร ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากหลักของ Bentier and Chou (1987, อ้างถึงใน อัจศรา ประเสริฐสิน, 2555: 46) ที่ระบุว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต้องมีกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 5 -20 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ในโมเดล และจากหลักการของ Gagne and Hancock (2006, อ้างถึงใน อัจศรา ประเสริฐสิน, 2555: 46) ที่ได้ระบุว่า วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันควรมีกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 400 คน ดังนั้น จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จำนวน 800 คน ตามที่ Comrey and Lee (1992, อ้างถึงใน เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม, 2557: 28) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่ดีมาก

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage sampling) โดยสุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนดังนี้

1.2.1 รวบรวมรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยมีจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายรวมจำนวน 108,478 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร, 2561) แล้วจัดทำกลุ่มกรอบการสุ่ม (Sampling Frame)

1.2.2 สุ่มตัวอย่างประชากรตามกลุ่มโรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random sampling) แบ่งเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำนวน 67 โรงเรียน จำนวนประชากร 53,268 คน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียนจำนวนประชากร 55,210 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร, 2561)

1.2.3 สุ่มตัวอย่างประชากรตามกลุ่มโรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random sampling) แบ่งเป็นตามขนาดของโรงเรียน ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนน้อยกว่า 500 คน
โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 500 - 1,499 คน
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 1,500 - 2,499 คน
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	โรงเรียนที่มีนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป

ตารางที่ 5 แสดงเกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียนจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร			
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1			
ขนาดโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนโรงเรียน (โรงเรียน)	จำนวนนักเรียน (คน)
โรงเรียนขนาดเล็ก	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน น้อยกว่า 500 คน	6	1,039
โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 500 - 1,499 คน	24	7,140
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 1,500 - 2,499 คน	19	16,173
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 2,500 คนขึ้นไป	18	28,916
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2			
โรงเรียนขนาดเล็ก	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน น้อยกว่า 500 คน	2	288
โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 500 - 1,499 คน	7	3,772
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 1,500 - 2,499 คน	20	17,164
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 2,500 คนขึ้นไป	23	33,986

1.2.4 สุ่มตัวอย่างประชากรตามกลุ่มโรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random sampling) เลือกโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียนจำนวนประเภทละ 1 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขนาดโรงเรียน	ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวน			
			ม.4	ม.5	ม.6	รวม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1						
โรงเรียนขนาดเล็ก	1	วัดบวรนิเวศ	40	48	55	143
โรงเรียนขนาดกลาง	2	ไตรมิตรวิทยาลัย	90	157	171	418
โรงเรียนขนาดใหญ่	3	สันติราษฎร์วิทยาลัย	363	387	253	1,003
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	4	ศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ	470	493	486	1,449
รวม			963	1,085	965	3,013
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2						
โรงเรียนขนาดเล็ก	5	พุทธจักรวิทยา	39	42	51	132
โรงเรียนขนาดกลาง	6	กุนนทีรุทธารามวิทยาคม	148	152	148	448
โรงเรียนขนาดใหญ่	7	นวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย	320	282	272	874
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	8	สุรศักดิ์มนตรี	398	433	432	1,263
รวม			905	909	903	2,717
รวม สพม. 1 และ สพม. 2			1,868	1,994	1,868	5,730

1.2.5 ทำการสุ่มตัวอย่างประชากรตามกลุ่มโรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random sampling) โดยแบ่งจำนวนนักเรียนออกเป็นระดับชั้น (Strata) แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน ได้จำนวนนักเรียน ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขนาดโรงเรียน	ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน มัธยมศึกษา ตอนปลาย	จำนวน กลุ่ม ตัวอย่าง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1				
โรงเรียนขนาดเล็ก	1	วัดบวรนิเวศ	143	20
โรงเรียนขนาดกลาง	2	ไตรมิตรวิทยาลัย	418	58
โรงเรียนขนาดใหญ่	3	สันติราษฎร์วิทยาลัย	1,003	140
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	4	ศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ	1,449	202
รวม			3,013	420
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2				
โรงเรียนขนาดเล็ก	5	พุทธจักรวิทยา	132	18
โรงเรียนขนาดกลาง	6	กุนนทีรุทธารามวิทยาคม	448	63
โรงเรียนขนาดใหญ่	7	นวมินทราชินูทิศ เบญจมราชา ลัย	874	122
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	8	สุรศักดิ์มนตรี	1,263	177
รวม			2,717	380
รวม สพม. 1 และ สพม. 2			5,730	800

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้วิจัยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จำนวน 7 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ

- 1) เป็นครูหรืออาจารย์หรือศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการทางด้านสังคมศึกษา
- 2) มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีในสถานศึกษา
- 3) หากเป็นครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่า คศ.2 (ครูชำนาญการ) หรือเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาเอกขึ้นไป หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าหรือเทียบเท่าระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์

ตารางที่ 8 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญทางสังคมศึกษาในการสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ชื่อครู	ประสบการณ์ด้านการสอนสังคมศึกษา (ปี)	วุฒิการศึกษาสูงสุด
อาจารย์ ก	45	ปริญญาเอก
อาจารย์ ข	38	ปริญญาโท
อาจารย์ ค	37	ปริญญาโท
อาจารย์ ง	37	ปริญญาตรี
อาจารย์ จ	7	ปริญญาเอก
อาจารย์ ฉ	13	ปริญญาโท
อาจารย์ ช	35	ปริญญาเอก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับการสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยศึกษากำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแบ่งเป็น 7 ด้านตามองค์ประกอบของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff

1.2 ผู้วิจัยศึกษานิยาม แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.3 เขียนนิยามศัพท์เฉพาะและนิยามเชิงปฏิบัติการตามคุณลักษณะที่จะวัดทักษะทางสังคม โดยใช้แนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ทั้ง 7 ด้านร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีลักษณะดังนี้

แบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามนิยามที่กำหนด แยกเป็นแต่ละด้านตามองค์ประกอบทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ทั้ง 7 ด้านเป็นมาตรวัดประเมินค่าที่ให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึก / ความคิดเห็นต่อประเด็นคำถาม โดยพิจารณาจากข้อความที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเอง ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมด้านต่าง ๆ แบ่งระดับการวัดความรู้สึก / ความคิดเห็นออกเป็น 4 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อยมาก และมากที่สุด มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 4

จากการสร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทำให้ได้ข้อคำถามจำนวน 101 ข้อ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงโครงสร้างและขอบเขตของข้อคำถามของทักษะทางสังคม

องค์ประกอบ	มิติการวัด	จำนวน มิติการวัด	จำนวน ข้อคำถาม
การแก้ไขปัญหาความ ขัดแย้ง (Conflict Resolution)	1. การรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และสังคม 2. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แสวงหา และประเมินทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้ง 3. การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติด้วยการ พูดคุย การเจรจาต่อรอง และการประสาน ประโยชน์ 4. การกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ตระหนัก ถึงผลในอนาคตบนพื้นฐานของความไม่ ประมาท	4	16

ตารางที่ 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	มิติการวัด	จำนวน มิติการวัด	จำนวน ข้อคำถาม
การสร้าง ความสัมพันธ์ (Community Building)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความ รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม 2. การเคารพกฎระเบียบและกฎหมาย 3. การเคารพความแตกต่างทางความเชื่อและ วิถีการดำเนินชีวิตระหว่างบุคคล 4. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการเคารพ ในสิทธิ เสรีภาพ โดยยึดหลักความเสมอ ภาคและภราดรภาพ 5. การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมและ อุดมการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง สันติ 	5	20
การสื่อสาร (Communication)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การรับและส่งสารที่สร้างความเข้าใจ ระหว่างกัน 2. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 	2	8
ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การตั้งคำถามต่อสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ 2. การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ 3. การลองผิดลองถูกหรือการลองปฏิบัติในสิ่ง ที่ไม่เคยทำ 4. การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการ ฝึกรอบรมตน เพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง 	4	16
การรับมือปัญหา (Coping)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การรู้จักเลือกวิธีการจัดการกับความเครียด ความกังวล ความกดดันของตนเองจาก สิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตน 2. การตั้งคำถาม และวิเคราะห์สถานการณ์ กดดันหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้ว กำหนดแบบแผน เพื่อแสวงหาทางออกที่ เหมาะสมกับบริบท 	2	8

ตารางที่ 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	มิติการวัด	จำนวน มิติการวัด	จำนวน ข้อคำถาม
การบังคับตน (Control)	1. การรู้จักระงับจิตใจต่อสิ่งเร้าที่เข้ามา กระทบสภาวะทางอารมณ์ของตนเอง 2. การเตือนตนเองถึงผลที่จะตามมาจากการ ปฏิบัติของตน 3. การฝึกตนเป็นผู้มีวินัยและมีความ รับผิดชอบ 4. การใช้หลักจริยธรรมเพื่อกำหนดแนวทาง ความประพฤติของตน	4	17
ความมั่นใจในตนเอง (Confidence)	1. ความกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจ กระทำสิ่งที่ถูกต้อง 2. การรู้สึกได้รับการยอมรับและได้รับความ รักจากผู้อื่น 3. การเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง	3	14
รวม 7 องค์ประกอบ	รวมตัวบ่งชี้	24	101

1.4 นำแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่สร้างขึ้น
เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาตามนิยามศัพท์เฉพาะ
และนิยามเชิงปฏิบัติการ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสำรวจทักษะทางสังคมมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

1.5 นำแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่สร้างขึ้น
และปรับปรุงแล้ว จำนวน 101 ข้อ ไปให้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผล อาจารย์
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศึกษา และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 9 ท่าน
เป็นผู้ประเมิน โดยพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหา
ที่สอดคล้องกับเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย (ชั้น ม.4 – 6) ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตลอดจนการใช้ภาษา
ในการเขียนข้อคำถาม แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป ได้ข้อคำถามจำนวน 96 ข้อ

1.6 นำแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ปรับปรุง
แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้รับคำแนะนำให้ตัดข้อที่มีความหมายใกล้เคียง มีความซ้ำ
และข้อคำถามไม่ชัดเจนออก เหลือข้อคำถาม 69 ข้อ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try – out) กับนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้น ม.4 – 6) โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน (ระดับชั้นละ 10 คน) แล้วนำแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมจากข้ออื่น ๆ ที่เหลือทั้งหมด (Item - Total Correlation) ในแต่ละด้าน โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้ข้อคำถามจำนวน 68 ข้อ และมีความเชื่อมั่นโดยภาพรวม 0.96

1.7 นำแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่คัดเลือกแล้วไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำแบบสำรวจทักษะทางสังคมที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษานิยาม แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ และทักษะทางสังคม รวมถึงการนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ของโมเดลการวัดทักษะทางสังคม 7 องค์ประกอบ คือ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) การรับมือกับปัญหา (Coping) การบังคับตน (Control) และความมั่นใจในตนเอง (Confidence) และผลของการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยได้ 3 กรอบแนวทางการสัมภาษณ์ คือ 1) ภาพรวมของทักษะทางสังคม 2) องค์ประกอบทักษะทางสังคมด้านการบังคับตน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด และ 3) องค์ประกอบด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเป็นทักษะทางสังคมที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีน้อยที่สุดใน 7 องค์ประกอบมาสร้างแบบสัมภาษณ์ให้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะ

2.2 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาตามนิยามศัพท์เฉพาะและนิยามเชิงปฏิบัติการ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาและการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ความถูกต้อง

และความชัดเจนของการใช้ภาษาโดยพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งคำถามทุกข้อมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency index: IOC) เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา แต่ทั้งนี้ได้มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้

2.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับครูหรืออาจารย์หรือนักวิชาการทางด้านสังคมศึกษา และมีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ในสถานศึกษา จำนวน 7 ท่าน สำหรับการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้ง 7 องค์ประกอบ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ซึ่งมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ โดยใช้วิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML)

2. การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาทำการอธิบายต่อไป

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation) ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis)

3.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.2.1 การค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตรวัดดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence)

3.2.2 การค่าหาอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับภาพรวม (Item - Total Correlation) ซึ่งหาได้จากสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Coefficient Correlation)

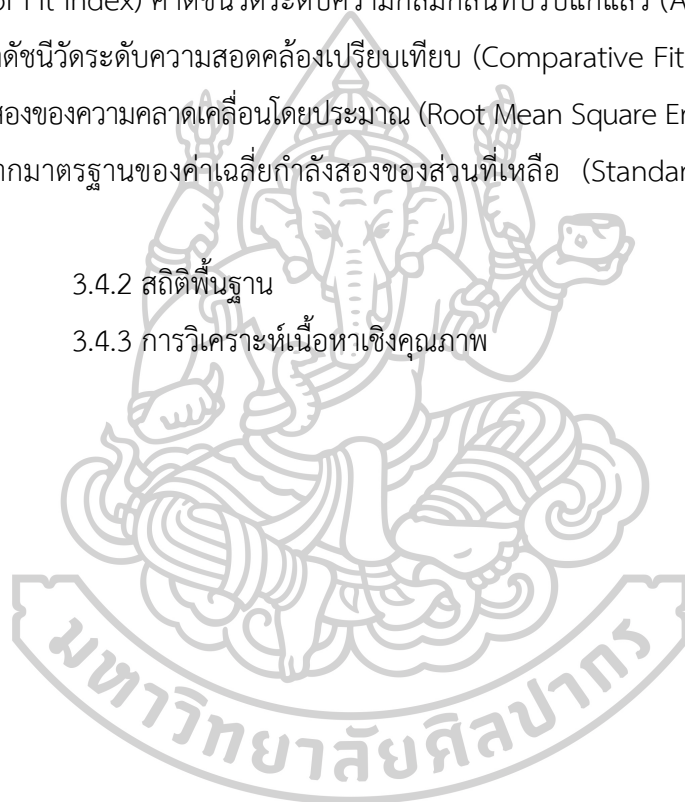
3.3.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หาได้จากสูตรสัมประสิทธิ์ของแอลฟาของครอนบาค (Coefficient Cronbach's Alpha)

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.4.1 การวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ โดยใช้วิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (Chi - Square test : χ^2) ค่าดัชนีความกลมกลืน (Goodness of Fit Index) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation) และค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standard Root Mean Square Residual)

3.4.2 สถิติพื้นฐาน

3.4.3 การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
p	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
χ^2	แทน	ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square)
CFI	แทน	ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index)
GFI	แทน	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index)
AGFI	แทน	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMSEA	แทน	ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation)
SRMR	แทน	ค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standard Root Mean Square Residual)
R ²	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (Squared Multiple Correlation)
SE	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ
FS	แทน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน
SC	แทน	ค่าคะแนนมาตรฐาน
CR	แทน	ค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง

2. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 3 การศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ โรงเรียน สังกัดโรงเรียน และระดับชั้นเรียน ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	390	48.8
หญิง	410	51.2
รวม	800	100
2. โรงเรียน		
วัดบวรนิเวศ	20	2.5
ไตรมิตรวิทยาลัย	58	7.3
สันติราษฎร์วิทยาลัย	140	17.5
ศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ	202	25.2
พุทธจักรวิทยา	18	2.3
กุนนทีรุทธารามวิทยาคม	63	7.9

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. โรงเรียน (ต่อ)		
มัธยมวัดบึงทองหลาง	122	15.2
สุรศักดิ์มนตรี	177	22.1
รวม	800	100
3. สังกัดโรงเรียน		
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1	422	52.8
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2	378	47.2
รวม	800	100
4. ระดับชั้น		
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	353	44.1
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	261	32.6
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	186	23.3
รวม	800	100

จากตารางที่ 10 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.2 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.8 โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจากโรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ คิดเป็นร้อยละ 25.3 รองลงมาคือ โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี คิดเป็นร้อยละ 22.1 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 17.5 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง คิดเป็นร้อยละ 15.3 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 7.9 โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 7.3 โรงเรียนวัดบวร-นิเวศ คิดเป็นร้อยละ 2.5 และโรงเรียนพุทธจักรวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 2.3 ตามลำดับ สำหรับสังกัดโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 คิดเป็นร้อยละ 52.8 และเป็นนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 คิดเป็นร้อยละ 47.2 และระดับชั้นของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 44.1 รองลงมาคือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 32.6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 23.3 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2.1 องค์ประกอบของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

เมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามทฤษฎีของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ที่ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามมิติการวัดขององค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มี 7 องค์ประกอบ รวมตัวบ่งชี้ 25 ตัว และข้อคำถามทั้งหมด 68 ข้อ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) มีตัวบ่งชี้ 4 ตัว ประกอบด้วย

- 1.1 การรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม (A1) มีจำนวน 3 ข้อ
- 1.2 การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แสวงหาและประเมินทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (A2) มีจำนวน 3 ข้อ
- 1.3 การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติด้วยการพูดคุย การเจรจาต่อรองและการประสานประโยชน์ (A3) มีจำนวน 3 ข้อ
- 1.4 การกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ตระหนักถึงผลในอนาคตบนพื้นฐานของความไม่ประมาท (A4) มีจำนวน 4 ข้อ

2. องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) มีตัวบ่งชี้ 5 ตัว ประกอบด้วย

- 2.1 การตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม (B5) มีจำนวน 4 ข้อ
- 2.2 การเคารพกฎระเบียบและกฎหมาย (B6) มีจำนวน 3 ข้อคำถาม
- 2.3 การเคารพความแตกต่างทางความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตระหว่างบุคคล (B7) มีจำนวน 3 ข้อ
- 2.4 การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ โดยยึดหลักความเสมอภาคและภราดรภาพ (B8) มีจำนวน 2 ข้อ
- 2.5 การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมและอุดมการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ (B9) มีจำนวน 3 ข้อ

3. องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) มีตัวบ่งชี้ 3 ตัว ประกอบด้วย
- 3.1 การยอมรับความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตนเองต่อผู้อื่น (C10) มีจำนวน 3 ข้อ
- 3.2 การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (C11) มีจำนวน 2 ข้อ
- 3.3 การรับและส่งสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างกัน (C12) มีจำนวน 2 ข้อ
4. องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) มีตัวบ่งชี้ 4 ตัว ประกอบด้วย
- 4.1 การตั้งคำถามต่อสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ (D13) มีจำนวน 3 ข้อ
- 4.2 การแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ (D14) มีจำนวน 2 ข้อ
- 4.3 การลองผิดลองถูกหรือทดลองปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เคยทำเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ (D15) มีจำนวน 3 ข้อ
- 4.4 การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการฝึกอบรมตนเพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง (D16) มีจำนวน 2 ข้อ
5. องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) มีตัวบ่งชี้ 2 ตัว ประกอบด้วย
- 5.1 การรู้จักเลือกวิธีการจัดการกับความเครียด ความกังวล ความกดดันของตนเอง จากสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตน (E17) มีจำนวน 2 ข้อ
- 5.2 การตั้งคำถามและวิเคราะห์สถานการณ์กดดันหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา แล้วกำหนดแบบแผน เพื่อแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับบริบท (E18) มีจำนวน 3 ข้อ
6. องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) มีตัวบ่งชี้ 4 ตัว ประกอบด้วย
- 6.1 การรู้จักระงับจิตใจต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบสภาวะทางอารมณ์ของตนเอง (F19) มีจำนวน 3 ข้อ
- 6.2 การเตือนตนเองถึงผลที่จะตามมาจากการปฏิบัติของตน (F20) มีจำนวน 2 ข้อ
- 6.3 การฝึกตนเป็นผู้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ (F21) มีจำนวน 3 ข้อ
- 6.4 การใช้หลักจริยธรรมเพื่อกำหนดแนวทางความประพฤติของตน (F22) มีจำนวน 2 ข้อ
7. องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) มีตัวบ่งชี้ 3 ตัว ประกอบด้วย
- 7.1 ความกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งที่ถูกต้อง (G23) มีจำนวน 2 ข้อ
- 7.2 การรู้สึกได้รับการยอมรับและความรักจากผู้อื่น (G24) มีจำนวน 3 ข้อ
- 7.3 การเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (G25) มีจำนวน 3 ข้อคำถาม

ตอนที่ 2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (First Order)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 25 ตัวบ่งชี้ มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพื่อนำมาใช้เป็นสถิติพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ดังตารางที่ 11 ที่แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตารางที่ 11 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	ค่าสัมประสิทธิ์	t	SE	R ²	FS
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A)					
การรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม (A1)	0.54			0.28	0.14
การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แสวงหาและประเมินทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (A2)	0.68	10.12	0.07	0.47	0.24
การจัดความขัดแย้งอย่างสันติด้วยการพูดคุย การเจรจาต่อรองและการประสานประโยชน์ (A3)	0.6	8.26	0.07	0.36	0.23
การกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ตระหนักถึงผลในอนาคตบนพื้นฐานของความไม่ประมาท (A4)	0.81	9.04	0.09	0.65	0.56
องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B)					
การตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม (B5)	0.55			0.31	0.14
การเคารพกฎระเบียบและกฎหมาย (B6)	0.63	8.98	0.07	0.39	0.18
การเคารพความแตกต่างทางความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตระหว่างบุคคล (B7)	0.62	9.09	0.07	0.39	0.14
การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ โดยยึดหลักความเสมอภาคและภราดรภาพ (B8)	0.61	8.92	0.07	0.37	0.19
การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมและอุดมการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ (B9)	0.62	9.14	0.07	0.38	0.16
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C)					
การยอมรับความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตนเองต่อผู้อื่น (C10)	0.63			0.4	0.19

ตารางที่ 11 (ต่อ)

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	ค่าสัมประสิทธิ์	t	SE	R ²	FS
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) (ต่อ)					
การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (C11)	0.62	9.83	0.06	0.38	0.17
การรับและส่งสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างกัน (C12)	0.58	9.31	0.06	0.33	0.12
องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D)					
การตั้งคำถามต่อสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ (D13)	0.68			0.47	0.23
การแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ (D14)	0.63	10.68	0.06	0.4	0.12
การลองผิดลองถูกหรือทดลองปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เคยทำเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ (D15)	0.71	11.84	0.06	0.51	0.18
การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการฝึกอบรมตนเพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง (D16)	0.79	10.87	0.06	0.48	0.24
องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E)					
การรู้จักเลือกวิธีการจัดการกับความเครียด ความกังวล ความกดดันของตนเองจากสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตน (E17)	0.7			0.49	0.25
การตั้งคำถามและวิเคราะห์สถานการณ์กดดันหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วกำหนดแบบแผน เพื่อแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับบริบท (E18)	0.76	13.63	0.06	0.57	0.30
องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F)					
การรู้จักระงับจิตใจต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบสภาวะทางอารมณ์ของตนเอง (F19)	0.65			0.42	0.14
การเตือนตนเองถึงผลที่จะตามมาจากการปฏิบัติของตน (F20)	0.64	10.87	0.06	0.41	0.15
การฝึกตนเป็นผู้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ (F21)	0.72	11.96	0.06	0.52	0.20
การใช้หลักจริยธรรมเพื่อกำหนดแนวทางความประพฤติของตน (F22)	0.62	10.68	0.06	0.39	0.11

ตารางที่ 11 (ต่อ)

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	ค่าสัมประสิทธิ์	t	SE	R ²	FS
องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G)					
ความกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งที่ถูกต้อง (G23)	0.73			0.53	0.29
การรู้สึกได้รับการยอมรับและความรักจากผู้อื่น (G24)	0.67	11.53	0.06	0.44	0.18
การเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (G25)	0.69	11.97	0.06	0.48	0.20
ผลการทดสอบความเหมาะสม χ^2 เท่ากับ 271.78, df = 248, p = .16, CFI = 1.00, AGFI = .93, RMSEA = .016					

จากตารางที่ 11 พบว่า ได้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading: b) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t Values) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล (Coefficient of Determination: R²) ของตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ กล่าวคือ องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 7 องค์ประกอบ รวมตัวบ่งชี้ 25 ตัว และข้อคำถามทั้งหมด 68 ข้อ และผลการวิเคราะห์ทำให้ได้รับค่าต่าง ๆ ดังนี้

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading: b) ของตัวบ่งชี้ทั้ง 25 ตัวใน 7 องค์ประกอบ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบที่ 1 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.54 – 0.81 ตัวบ่งชี้ทั้ง 5 ด้านขององค์ประกอบที่ 2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.55 – 0.63 ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ด้านขององค์ประกอบที่ 3 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.58 – 0.63 ตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบที่ 4 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.63 – 0.79 ตัวบ่งชี้ทั้ง 2 ด้านขององค์ประกอบที่ 5 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.70 – 0.76 ตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบที่ 6 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.62 – 0.72 และตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ด้านขององค์ประกอบที่ 7 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.67-0.73

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) ตัวบ่งชี้ทั้ง 25 ตัว มีค่าตั้งแต่ 0.06 – 0.09

ค่าการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t Values) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบตัวบ่งชี้ทั้ง 25 ตัว มีค่าตั้งแต่ 8.26 – 13.63 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P < .05)

ค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล (Coefficient of Determination: R²) ของตัวบ่งชี้ทั้ง 25 ตัว ใน 7 องค์ประกอบเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ของตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบที่ 1 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.28 – 0.65(A4) ตัวบ่งชี้ทั้ง 5 ด้านขององค์ประกอบที่ 2 มีค่า

สัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.31– 0.39(B6, B7) ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ด้านขององค์ประกอบที่ 3 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.33 – 0.40(C10) ตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบที่ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.40 – 0.51(D15) ตัวบ่งชี้ทั้ง 2 ด้านขององค์ประกอบที่ 5 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.49 – 0.57(E18) ตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.39 – 0.52 (F21) และตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ด้านขององค์ประกอบที่ 7 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตั้งแต่ 0.44 – 0.53(G23)

แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากการทดสอบมีค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2) เท่ากับ 271.78 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ .16 ดังนั้นค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ ปรากฏดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) มีตัวบ่งชี้ 4 ตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุดคือ การกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ตระหนักถึงผลในอนาคตบนพื้นฐานของความไม่ประมาท (A4) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.81 รองลงมาคือการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แสวงหาและประเมินทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (A2) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.68 การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติด้วยการพูดคุย การเจรจาต่อรองและการประสานประโยชน์ (A3) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.60 และการรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม (A1) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.54 ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) มีตัวบ่งชี้ 5 ตัว โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุดคือ การเคารพกฎระเบียบและกฎหมาย(B6) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.63 รองลงมาคือ การเคารพความแตกต่างทางความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตระหว่างบุคคล (B7) และการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมและอุดมการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ (B9) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.62 การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ โดยยึดหลักความเสมอภาคและภราดรภาพ (B8) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.61 และอันดับสุดท้ายคือ การตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม (B5) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.55

องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) มีตัวบ่งชี้ 3 ตัว โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุดคือการยอมรับความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตนเองต่อผู้อื่น (C10) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.63 รองลงมาคือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (C11) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.62 และการรับและส่งสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างกัน (C12) ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.58 ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) มีตัวบ่งชี้ 4 ตัว โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงที่สุดคือการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการฝึกอบรมตนเพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง (D16) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.79 รองลงมาคือการลองผิดลองถูกหรือทดลองปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เคยทำเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ (D15) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.71 การตั้งคำถามต่อสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ (D13) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.68 และการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ (D14) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.63 ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) มีตัวบ่งชี้ 2 ตัว โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงที่สุดคือการตั้งคำถามและวิเคราะห์สถานการณ์กดดันหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วกำหนดแบบแผน เพื่อแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับบริบท (E18) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.76 รองลงมาคือ การรู้จักเลือกวิธีการจัดการกับความเครียด ความกังวล ความกดดันของตนเองจากสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตน (E17) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.70

องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) มีตัวบ่งชี้ 4 ตัว โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงที่สุดคือการฝึกตนเป็นผู้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ (F21) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.72 รองลงมาคือ การรู้จักระงับจิตใจต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบสภาวะทางอารมณ์ของตนเอง (F19) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.65 การเตือนตนเองถึงผลที่จะตามมาจากการปฏิบัติของตน (F20) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.65 และการใช้หลักจริยธรรมเพื่อกำหนดแนวทางความประพฤติของตน (F22) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.62 ตามลำดับ

และองค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) มีตัวบ่งชี้ 3 ตัว โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงที่สุดคือความกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจกระทำสิ่งที่ถูกต้อง (G23) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.73 รองลงมาคือ การเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (G25) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.69 และการรู้สึกได้รับการยอมรับและความรักจากผู้อื่น (G24) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.62 ตามลำดับ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง พบว่า แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (FS) ทุกด้านมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า องค์ประกอบชี้วัดทั้ง 25 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบบ่งชี้ที่สำคัญของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order)

การวิเคราะห์ค่าดัชนีเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยการประเมินความเหมาะสมของแบบสำรวจ (Assessment of Model Fit) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์ค่าดัชนีเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติในโมเดล	ผลการวิเคราะห์
ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2)	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือสัดส่วน χ^2/df ไม่เกิน 2	$\chi^2 = 271.78$, $df = 248$, $p = .16$ $271.78/248 = 1.10$	สอดคล้อง
AGFI	เข้าใกล้ 1.00	.93	สอดคล้อง
CFI	เข้าใกล้ 1.00	1.00	สอดคล้อง
RMSEA	เข้าใกล้ 0.00	.016	สอดคล้อง

จากตารางที่ 12 พบว่า ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2) เท่ากับ 271.78, $df = 248$, $p = .16$, AGFI = .93, RMSEA = .016 ส่วนดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ CFI = 1.00 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ความสอดคล้อง ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและดัชนีอื่น ๆ ยังชี้ให้เห็นว่าโมเดลตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่เหมาะสม กล่าวคือ โมเดลที่สร้างขึ้นสามารถนำมาใช้อธิบายทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้ โดยทักษะทางสังคมมี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) และองค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) โดยแสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองตามตารางที่ 13 และภาพประกอบที่ 2

ตารางที่ 13 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	ค่าสัมประสิทธิ์	t	SE	R ²
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A)	0.61	7.84	0.08	0.37
องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B)	0.89	10.37	0.09	0.79
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C)	0.92	12.13	0.08	0.85
องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D)	0.89	13.11	0.07	0.79
องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E)	0.90	13.36	0.07	0.81
องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F)	0.95	13.13	0.07	0.9
องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G)	0.89	13.85	0.06	0.71
ผลการทดสอบความเหมาะสม χ^2 เท่ากับ 271.78, df = 248, p = .16, CFI = 1.00, AGFI = .93, RMSEA = .016				

จากตารางที่13 พบว่า ได้รับค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading: b) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t Values) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล (Coefficient of Determination: R2) ของตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ กล่าวคือ องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 7 องค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์ได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

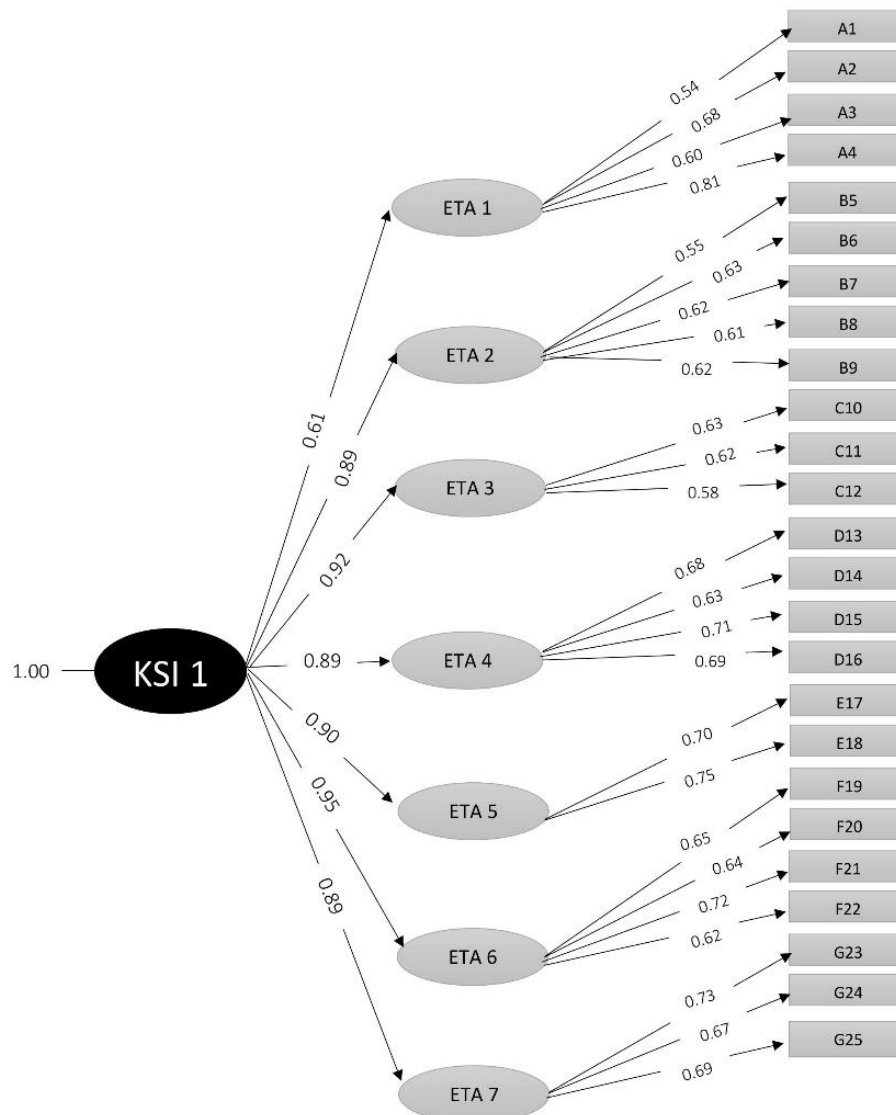
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading: b) ของทักษะทางสังคมองค์ประกอบที่ 1 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.61 องค์ประกอบที่ 2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 องค์ประกอบที่ 3 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.92 องค์ประกอบที่ 4 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 องค์ประกอบที่ 5 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90 องค์ประกอบที่ 6 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 และองค์ประกอบที่ 7 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89

ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) ทั้ง 7 องค์ประกอบมีค่าตั้งแต่ 0.06 – 0.09

ค่าการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t Values) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ มีค่าตั้งแต่ 7.84 – 13.85 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$)

ค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล (Coefficient of Determination: R2) ของทั้ง 7 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.37 องค์ประกอบที่ 2 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.79 องค์ประกอบที่ 3 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.85 องค์ประกอบที่ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.79 องค์ประกอบที่ 5 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.81 องค์ประกอบที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.90 และองค์ประกอบที่ 7 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์เท่ากับ 0.71

โมเดลทักษะสังคมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $df = 248$, $p = .16$, $RMSEA = .016$, $CFI = 1.00$, $AGFI = .93$, ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2) = 271.78 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .95 รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .92 องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .90 ส่วนองค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) และ องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .89 และองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .61 สามารถสรุปเป็นโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลทักษะทางสังคมที่นำเสนอด้วยแผนภาพที่ 2

χ^2 เท่ากับ 271.78, df = 248, p = .16, CFI = 1.00, AGFI = .93, RMSEA = .016

แผนภาพที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลทักษะทางสังคม

จากแผนภาพที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลทักษะทางสังคมมีอิทธิพลเชิงสาเหตุกับองค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) และ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) มีค่าเท่ากับ .95 .92 .90 .89 .89 .89 และ .61 ตามลำดับ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิง

โครงสร้างกับองค์ประกอบชีวิต มีค่าเท่ากับ 0.54 – 0.81 และพบว่าองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์สูงสุดกับองค์ประกอบชีวิต ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) กับการกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ระหนักถึงผลในอนาคตบนพื้นฐานของความไม่ประมาท (A4) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.81

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

การวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) และองค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) นำเสนอด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	M	S.D.	ระดับ	อันดับ
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A)	3.07	.43	มาก	7
องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B)	3.17	.42	มาก	2
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C)	3.16	.49	มาก	3
องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D)	3.09	.49	มาก	6
องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E)	3.19	.51	มาก	1
องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F)	3.12	.47	มาก	4
องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G)	3.11	.53	มาก	5
ผลรวมองค์ประกอบทักษะทางสังคม	3.13	0.48	มาก	

ผลการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมอยู่ในเกณฑ์มาก (M = 3.13, S.D. = 0.48)

เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีองค์ประกอบของทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุก โดยมีค่าเฉลี่ย (M) ตั้งแต่ 3.07 ถึง 3.19 มีส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ตั้งแต่ 0.42 – 0.53 โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคม ในองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) มากเป็นลำดับที่ 1 (M = 3.19, S.D. = 0.49) อันดับที่ 2 คือ องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) (M = 3.17, S.D. = 0.42) อันดับที่ 3 คือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) (M = 3.16, S.D. = 0.49) อันดับที่ 4 คือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) (M = 3.12, S.D. = 0.47) อันดับที่ 5 คือ องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) (M = 3.11, S.D. = 0.53) อันดับที่ 6 คือ องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) (M = 3.09, S.D. = 0.49) และอันดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) (M = 3.07, S.D. = 0.43)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ใน 4 ด้าน ได้แก่ 4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4.2 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 4.3 การใช้สื่อการเรียนรู้และ 4.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) เป็นองค์ประกอบที่ครูต้องให้ความสำคัญในการนำมาพิจารณาเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้เป็นอันดับแรก สำหรับองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่ครูควรนำมาพิจารณาสำหรับการออกแบบการจัดการเรียนรู้เช่นเดียวกันนั้น คือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก แต่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบอื่น ๆ ในทักษะทางสังคม โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ที่มีค่าน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น ๆ ดังนี้

“...การรับรู้ปัญหาต่อตนเองและสังคมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะหากนักเรียนไม่สามารถรับรู้และระบุได้ว่า สิ่งใดเป็นปัญหาก็จะทำให้ปัญหาดังกล่าวยังดำรงอยู่และไม่ถูกแก้ไข แต่การที่นักเรียนไม่สามารถมองเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหา อาจเป็นผลมาจากการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมที่ไม่ได้

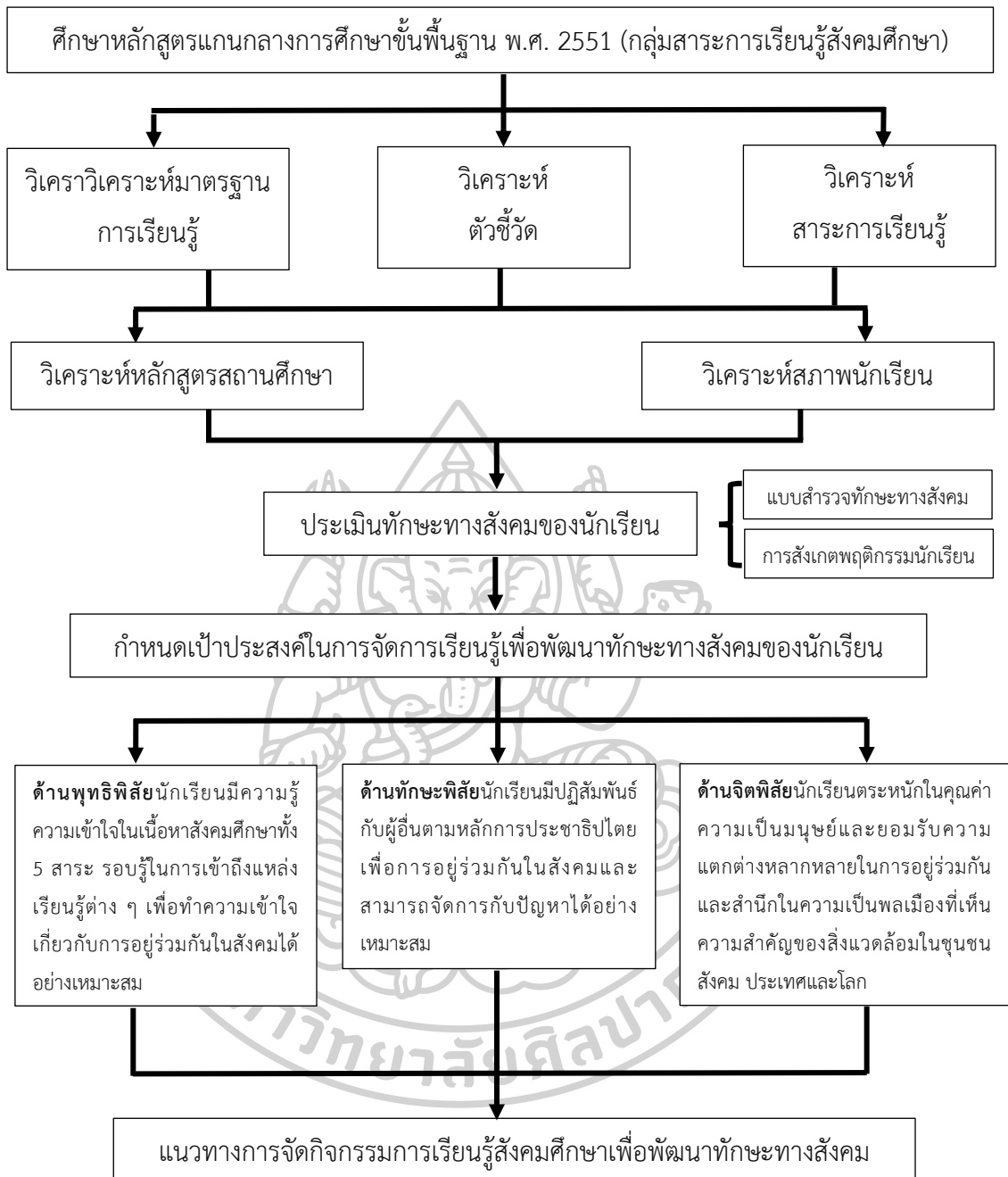
เชื่อมโยงประเด็นดังกล่าวมาสู่ตัวนักเรียน จึงส่งผลให้นักเรียนไม่รับรู้ว่
สถานการณ์นั้นเป็นปัญหา และไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหานั้น ๆ ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ฉ (กัณยายน 2561)

“...ปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ครูควรนำ
สถานการณ์และปัญหาที่ใกล้ตัวมาให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ เพราะในปัจจุบันครุมัก
นำปัญหาหรือสถานการณ์ในหนังสือเรียน หรือปัญหาที่ไม่ทันต่อสถานการณ์มา
เป็นประเด็นในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเข้าใจไม่ถึง และไม่รับรู้ เข้าใจต่อ
ปัญหานั้น ๆ ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ช (พฤศจิกายน 2561)

อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนั้นไม่สามารถ
เลือกพิจารณาได้เพียงองค์ประกอบเดียวหรือตัดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งออกไปได้ เนื่องจาก
นิยามที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้ง 7 มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยก
อิสระจากกันได้ การจัดการเรียนรู้จึงต้องเน้นให้นักเรียนได้รับการเสริมสร้างทั้งทักษะและคุณลักษณะ
ไปพร้อมกัน ทั้งนี้ก่อนการจัดการเรียนรู้ครูต้องศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้
ตัวชี้วัด หลักสูตรการศึกษาสถานศึกษา รวมทั้งสาระการเรียนรู้ จากนั้นวิเคราะห์สภาพนักเรียน
วิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่ปรากฏโดยครูสามารถใช้การประเมินด้วยแบบสำรวจ หรือ
การสังเกตพฤติกรรมแล้วจึงกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้
ทำให้มองเห็นภาพรวมของเป้าประสงค์ที่ต้องการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนครู
จึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่กำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ คือ 1) ด้าน
พุทธิพิสัย ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสังคมศึกษาทั้ง 5 สาระ รอบรู้ในการเข้าถึงแหล่ง
เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม 2) ด้านทักษะพิสัย
ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตามหลักการประชาธิปไตย เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและสามารถ
จัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสมและ 3) ด้านจิตพิสัย ให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์
ยอมรับความแตกต่างหลากหลายในการอยู่ร่วมกัน และสำนึกในความเป็นพลเมืองที่เห็นความสำคัญ
ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน สังคม ประเทศและโลกโดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงแนวทางการ
ออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสามารถสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ดังนี้

4.1.1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การค้นคว้าความรู้จากแหล่งเรียนรู้สำคัญต่าง ๆ การสะท้อน

คิด และเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวันโดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้นต้องมีลักษณะเปิดกว้างทางวิชาการและให้อิสระทางความคิดแก่นักเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ และสร้างความเชื่อมั่นที่มีต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน การฝึกกระบวนการประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน สถาบันทางสังคม เป็นต้น หรือสาระภูมิศาสตร์ ในประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้นักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และนำเสนอผลแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยเฉพาะโดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น และองค์ประกอบที่ 7 ความเชื่อมั่นในตนเองทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ต้องเน้นนักเรียนเป็นสำคัญโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด ให้นักเรียนได้คิด ได้ลงมือทำ และได้เล่น... ซึ่งวิธีในการพัฒนาทักษะทางสังคมมีหลายวิธีและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีคุณค่ามากต่อการให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ด้านกระบวนการกลุ่มและการทำงานร่วมกัน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...ครูสังคมศึกษาต้องนำแนวคิดการสอน Active Learning มาใช้ เพราะธรรมชาติวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่เป็นพลวัตก้าวทันต่อสถานการณ์ ดังนั้นการให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จึงมีความสำคัญ เพราะนักเรียนจะได้คิด ได้เล่น และได้ทำ นำไปสู่การสร้างความรู้ที่คงทน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ง (ตุลาคม 2561)

“...ครูใช้การสอนเชิงรุก เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ซึ่งสำคัญมากเพราะเป็นการพัฒนาทักษะย่อย ๆ ของทักษะทางสังคมให้ปรากฏชัดเช่น นำรูปแบบการสอน วิธีการสอน เทคนิค แนวการสอน หรือกลยุทธ์การสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ช (พฤศจิกายน 2561)

4.1.2 การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยเน้นการพึ่งอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด การรับผิดชอบต่อการทำงานกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มสามารถตรวจสอบได้การใช้ทักษะทางสังคมและกระบวนการกลุ่ม โดยครูต้องจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แบ่งกลุ่มตามความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมครูต้องทำหน้าที่เสริมแรงและสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้และต้องติดตามดูแลการเรียนรู้รายบุคคลและการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียนตลอดเวลา เพื่อให้ครูได้รับข้อมูลป้อนกลับและส่งเสริมการรู้คิด (Metacognition) ของนักเรียน ทั้งนี้ครูสามารถนำวิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระดมสมอง มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมในเรื่องการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีความสุข หรือเรื่องวิถีชีวิตของศาสนิกชนที่มีความแตกต่างกันตามคำสอนของแต่ละศาสนา หรือในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมในเรื่องการสร้างกระบวนการประชาธิปไตยการเรียนรู้การอยู่ร่วมของผู้คนในสังคม เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยเฉพาะโดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร และองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายดังนี้

“...นักเรียนต้องคุยกัน ปรึกษากัน ยอมรับความเห็นของเพื่อน เพราะการสอนสังคมศึกษาต้องแทรกทักษะสังคมต้องแทรกในทุก ๆ เรื่องถ้ามีโอกาสเพราะครูไม่ได้ใช้วิชาสังคมศึกษาในการสอนทักษะทางสังคมตรง ๆ ครูต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ (Content) มาช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก แล้วเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เป็นการวิเคราะห์ สรุปคือแนวทางการจัดการเรียนรู้ จะเริ่มจากพิจารณาเนื้อหาวัตถุประสงค์ ใช้กิจกรรมใด แล้วค่อยแทรกทักษะทางสังคมนั้นเข้าไปโดยใช้การสอนแบบร่วมมือ...”

ผู้เชี่ยวชาญ จ (กุมภาพันธ์ 2561)

“...การจัดเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมต้องจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของนักเรียน... กระบวนการกลุ่มเป็นการสอนเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย เน้นการดำเนินชีวิตในสังคม ให้นักเรียนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ จะทำให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งการใช้กระบวนการกลุ่มร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือจะส่งเสริมให้สามารถพัฒนาทักษะย่อยของทักษะทางสังคมได้ครบทุกองค์ประกอบ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (พฤศจิกายน 2561)

4.1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์เสมือนจริงตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหาจากการตั้งคำถามทั้งนี้ปัญหาอาจมาจากสถานการณ์จริงใกล้ตัวนักเรียนหรือสถานการณ์จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โดยครูต้องอาศัยการคัดเลือกปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและการพัฒนาการของนักเรียนด้วยปัญหาที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อาจมีความซับซ้อน สามารถมองได้หลายแง่มุมเพื่อนำไปสู่การตั้งสมมติฐานวางแผนแก้ปัญหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรงต่อสะท้อนคิด และสรุปผล รวมทั้งนำเสนอการแนวทางการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ร่วมกัน ทั้งนี้ครูสามารถใช้เทคนิคการสอนหรือกลยุทธ์การสอนอื่น ๆ ร่วมได้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการสอนที่ดี

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอด สร้างข้อสรุปทั่วไป และประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์ปัญหาอื่นได้อันเป็นการทำงานร่วมกัน โดยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิดและทักษะการแก้ไขปัญหา ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อารยะศาสตร์ โดยครูอาจนำปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมมาเป็นประเด็นให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น โดยใช้กิจกรรมโต้วาทีและการอภิปราย เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น และองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...ทักษะการตั้งคำถาม คือ การใช้คำถามนำในการเข้าสู่บทเรียนโดย ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เน้นไปที่การใช้เหตุผลเพื่อหาสาเหตุของปัญหา เน้นการ แก้ไขปัญหาที่ลงไปในความรู้สึกของนักเรียนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“...เวลาออกแบบการสอนจะใช้ Problem solving ก็ได้ ใช้สถานการณ์ ปัจจุบันก็ได้ ใช้คลิปต่าง ๆ คือให้มีความทันสมัย แล้วก็ให้นักเรียนคิดแก้ไข... ร่วมกันอภิปราย ค้นคว้า คิดและวิเคราะห์ปัญหา...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“...การใช้กระบวนการแก้ไขปัญหามันต้องแก้ไขปัญหาเพื่อแก้ไขความ ชัดแย้ง หรือแก้ไขสถานการณ์แล้วให้นักเรียนนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการสอนปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้ Group Problem Solving หรือ Group Process ก็ได้ เนื่องจากกระบวนการนี้นำไปสู่การพัฒนา ทักษะทางสังคมทั้งสิ้น...”

ผู้เชี่ยวชาญ ช (พฤศจิกายน 2561)

4.1.4 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion) เป็นการจัดการ เรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมสำคัญในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงด้วยการแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความรู้ ประสบการณ์และทัศนคติของนักเรียนอันเป็นการขยายมุมมอง ความรู้ให้ชัดเจนขึ้น ส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายและกระบวนการคิดวิเคราะห์และเกิดการเรียนรู้ ในประเด็นนั้น ๆ กว้างขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายครูต้องกำหนดประเด็นหรือสถานการณ์ที่ ชัดเจน หรือปัญหาจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งทางสังคมที่มีใกล้ตัวนักเรียน จากนั้นจึงขยายไปสู่ ประเด็นของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับตัวชีวิตและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา การอภิปรายจะเน้นการสนทนาซักถาม ซักค้ำและโต้แย้งอย่างมีเหตุผลด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยครูช่วยให้นักเรียนได้สร้างข้อสรุปที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลในสังคม เกิดการยอมรับความหลากหลายและเคารพความคิดเห็นที่ ต่างต่าง แนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระศาสนา ศิลธรรมและ จริยธรรม เช่น ประเด็นศาสนาเปรียบเทียบ โดยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายความแตกต่างของ หลักธรรมแต่ละศาสนา การสอนเรื่องโยนิโสมนสิการ โดยให้นักเรียนอภิปรายถึงการนำวิถีคิดแบบ

โยนิโสมนสิการมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ เช่นเรื่องปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละพื้นที่ โดยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว เป็นต้น ในสาระเศรษฐศาสตร์และสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมครูอาจให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายนโยบายทางเศรษฐกิจของแต่ละพรรคการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับจุลภาคและมหภาคของประเทศเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้และโอกาสที่เกิดขึ้นจริง อันจะนำไปสู่การตัดสินใจในการใช้สิทธิการเลือกตั้งของนักเรียน ทั้งนี้ครูต้องวางตนเป็นกลาง ไม่ชี้นำในการตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และองค์ประกอบที่ 6 บังคับตนทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...เรื่องความขัดแย้งในระดับห้องเรียนและสังคม ตัวอย่างเช่น ปัญหาสังคม ครูอาจจะต้องให้นักเรียนคิดแล้วแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่มแล้วช่วยกันคิด...โดยครูต้องสอนด้วยวิธีการอภิปรายเป็นหลัก...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (กันยายน 2561)

“...ครูควรออกแบบการสอนที่หลากหลาย มีรูปแบบในการแบ่งกลุ่ม เช่น การแบ่งกลุ่มตอบคำถาม อภิปรายแสดงความคิดเห็น แบ่งกลุ่มโต้วาที แบ่งกลุ่มนำเสนอความคิด เน้นการอภิปรายให้เด็กมีส่วนร่วม เด็กก็จะมีวาทะที่ออกรันและมีความสุข...”

ผู้เชี่ยวชาญ ง (ตุลาคม 2561)

“...การสอนด้วยการอภิปราย เช่น ครูสอนความขัดแย้งทางการเมือง โดยให้นักเรียนยกตัวอย่างการแก้ไขปัญหา แต่เมื่อนักเรียนไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้ง ก็จะเป็นการอภิปรายในเรื่องที่ไกลตัว แต่ถ้ามีการให้อภิปรายในเรื่องที่ใกล้ตัว เขาก็จะนำไปสู่การอภิปรายที่นักเรียนสามารถเข้าถึงสถานการณ์ได้มากกว่า...”

ผู้เชี่ยวชาญ ฉ (กันยายน 2561)

4.1.5 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา (Case Study)

เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างปัญหาต่าง ๆ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน

มาเป็นกรณีศึกษาให้นักเรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเพื่อสร้างความเข้าใจ และรู้จักตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลโดยมีครูต้องเตรียมกรณีตัวอย่างที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและสาระการเรียนรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริง โดยอาจเน้นกรณีตัวอย่างที่มีเนื้อหาของความขัดแย้งเพื่อกระตุ้นความคิดและความสนใจของนักเรียนผ่านสื่อการเรียนรู้ เช่น ใบความรู้ กราฟิก ภาพนิ่ง วิดิทัศน์ เป็นต้น แล้วให้นักเรียนรวมกลุ่มหรือจับคู่กันเพื่อแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม วิเคราะห์สถานการณ์ อภิปราย และหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษาจะส่งผลให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องรอให้ปัญหาเกิดขึ้นจริง แนวทางดังกล่าวเป็นโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น เกิดมุมมองต่อเรื่องราวที่กว้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา ต้องเน้นให้นักเรียนใช้องค์ความรู้เดิมมาวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติกิจกรรมผ่านการใช้กรณีศึกษาซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ มีผลกระทบทางสังคมซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระภูมิศาสตร์ และสาระประวัติศาสตร์ เช่น การจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม กิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ โดยครูสร้างกรณีตัวอย่าง อาทิ ข่าวดัง บทความ เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาอันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหาด้วยการพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาลงเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...การสอนด้วยกรณีตัวอย่าง จะใช้ Case ก็ได้ แต่ขอให้กระทบจิตใจให้เห็นปัญหาและสาเหตุของปัญหา ในการสอนด้วยวิธีนี้ได้ก็อาจจะยังไม่เกิดเจตคติแต่เด็กจะได้การพัฒนาทักษะย่อย ๆ ของทักษะทางสังคม...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“...ทักษะทางสังคมอาจสอนได้ด้วยวิธีการสอนแบบกรณีตัวอย่าง ใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ใกล้ตัวเป็นหลัก ให้นักเรียนได้วิเคราะห์ร่วมกันแล้วนำเสนอมุมมองต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ฉ (กันยายน 2561)

“...การสอนด้วยกรณีตัวอย่างบ่อย ๆ จะเป็นการฝึกการเผชิญหน้า กับปัญหาและความขัดแย้ง เมื่อนักเรียนต้องไปเจอสถานการณ์จริง หรือ สถานการณ์ที่ใกล้เคียงก็จะนำไปสู่ความเข้าใจ ยอมรับ และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ครูควรสอนให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความสามารถนั้นให้เป็นที่ทักษะ..”

ผู้เชี่ยวชาญ ช (พฤศจิกายน 2561)

4.1.6 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Games Base Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระผ่านกิจกรรมภายใต้กรอบกติกาของสถานการณ์อันเกี่ยวข้องกับการแข่งขันที่ท้าทายความสามารถและเป็นไปอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยให้นักเรียนมีโอกาสดแสดงตัวตนผ่านการเล่น เกม เป็นการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะทางสังคมฝึกความมีระเบียบวินัยในตนเองผ่านการแข่งขัน การร่วมมือกันระหว่างนักเรียน ให้เกิดการคงทนในการเรียนรู้ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกมครูจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ พัฒนาหรือออกแบบเกม โดยกำหนดกติกาการเล่นวิธีการเล่น และเป้าหมายของเกมให้ชัดเจน จากนั้นให้นักเรียนแบ่งกลุ่มหรือจับคู่และดำเนินการเล่นเกม ซึ่งครูต้องแนะนำ ติดตามและคอยควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงทักษะทางสังคมของนักเรียนในระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม จากนั้นครูนำผลของการปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้เกมมาสรุปเนื้อหาด้วยการอภิปรายเพื่อสะท้อนองค์ความรู้ที่ได้จากการเล่นเกม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาณาที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ โดยการใช้เกมแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เกมเศรษฐกิจ และเกมมลภาวะ เป็นต้นตามลำดับ ซึ่งเกมจะทำให้ให้นักเรียนได้สวมบทบาทให้เสมือนสถานการณ์จริง ฝึกการคิดและการวางแผน เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหา ยอมรับในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ฝึกการเคารพและยอมรับในกติกาเป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม (Game) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...ทั้งนี้ครูผู้สอนอาจจะใช้เกมช่วยในการฝึกทักษะและกระบวนการเกี่ยวกับทักษะทางสังคมได้ทันที ก็คือไม่จำเป็นต้องใช้ประเด็นสถานการณ์ใหญ่ ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“ต้องสอนด้วยวิธีการสอนโดยใช้เกม เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม ได้ทำงานกลุ่ม ได้สื่อสารกับผู้อื่นและตัวเอง ทำให้ครูเห็นพฤติกรรมที่ซ่อนเร้น บางอย่างของเด็กได้...”

ผู้เชี่ยวชาญ จ (กันยายน 2561)

“...การใช้เกม ควรใช้เกมที่เน้นความท้าทายและความสนุกสนาน เพราะนักเรียน ม.ปลาย ชอบการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่สร้างความตื่นเต้น คุณสมบัติของเกมทำให้นักเรียนมีวินัย เคารพกติกา ถ้าเทียบกับองค์ประกอบทักษะทางสังคม การใช้เกมทำให้นักเรียนได้พัฒนาองค์ประกอบด้านการบังคับตน ทั้งทักษะและเจตคติ ถ้าเกมนั้นได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพก็ทำให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมได้ เป็นความรู้ที่คงทนผ่านเกม...”

ผู้เชี่ยวชาญ ช (พฤศจิกายน 2561)

4.1.7 การจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา(Field Trip) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการศึกษาจากพื้นที่อันเป็นแหล่งเรียนรู้จากสภาพจริงในเรื่องนั้น ๆ ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียน สร้างการเรียนรู้ร่วมกับผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ เช่น ทักษะการวางแผน ทักษะการประสานงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการแสวงหา เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม จนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ ปกป้อง และวางแผนมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนทั้งการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน

กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา ครูและนักเรียนควรเตรียมการวางแผนสถานที่ไปศึกษาร่วมกัน ตามวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ และตัวชี้วัด รวมไปถึงกำหนดการสถานที่ วิธีการศึกษา ค่าใช้จ่าย การกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ เมื่อได้เรียนรู้จากทัศนศึกษา ครูควรสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การสังเกต การฟัง การตั้งคำถาม เป็นต้น ฝึกให้นักเรียนเกิดความสนใจและสงสัยในสิ่งที่พบเห็น วิเคราะห์ วิพากษ์ หรือนำไปสู่การค้นคว้าเพิ่มเติมหลังจากการทัศนศึกษา จากนั้นครูควรให้นักเรียนร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ภายหลังการทัศนศึกษาทุกครั้ง

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม เช่น การไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ครูอาจจัดกิจกรรมในหนึ่งวัน ศึกษาศาสนสถานของศาสนาต่าง ๆ เชิญปราชญ์ชุมชนหรือผู้นำศาสนา

บรรยายความรู้เพิ่มเติม เมื่อกลับมาในห้องเรียน ครูใช้การสรุปโดยการเปรียบเทียบคำสอน ความเชื่อ คติ และวิถีชีวิตของศาสนิกชนในแต่ละศาสนา หรือการนำไปใช้ในสาธนะภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ เช่น การศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยครูนำชมโบราณสถานที่มีวิหารเป็นผู้ให้ความรู้ รวมทั้งควรครูเสริมความรู้กับเรื่องที่เรียนให้ชัดเจน จากนั้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ภูมิประวัติศาสตร์ของแหล่งเรียนรู้ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของผู้คน และวิถีของผู้คนในแต่ละช่วงสมัย สถาปัตยกรรมของโบราณสถานมีการแฝงคติความเชื่อทางศาสนา ซึ่งในระหว่างที่นักเรียนได้ทัศนศึกษา ครูต้องมีการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การคิดและการสืบค้นเพิ่มเติม เป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหา ความขัดแย้ง องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร และองค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...การจัดกิจกรรมภาคสนามทำให้เด็กเกิดทักษะ 2 ประการ คือ ทักษะทางสังคมศึกษา ประเด็นนี้เป็นด้านวิชาการเพราะเด็กจะเรียนรู้ เชื่อมโยง วิเคราะห์สิ่งที่พบเห็นนำไปสู่ความรู้ได้ ส่วนทักษะที่สอง คือ ทักษะสังคม เพราะก่อนไปทัศนศึกษาต้องมีการเตรียมการ ต้องพูดคุย ต้องประสานงาน ขณะที่ไปก็ต้องเรียนรู้เรื่องที่เรียนไปร่วมกับการดำเนินงาน เมื่อกลับมาจากการทัศนศึกษา ครูควรร่วมกับนักเรียนในการสรุปงาน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...ครูควรให้นักเรียนลงพื้นที่สำหรับการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะทางสังคมในด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเชิงภูมิศาสตร์ในห้องเรียน โดยให้นักเรียนออกไปทำกิจกรรมท้องถิ่นในเรื่องของปัญหาทรัพยากร แล้วออกมานำเสนอว่ามีปัญหาอะไร...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (กันยายน 2561)

“...การไปทัศนศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดสิ่งที่เรียกว่า ความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเด็กได้สังเกตได้ด้วยตา สัมผัสด้วยมือ และฟังจากผู้รู้ วิธีสอนแบบนี้ทำให้เกิดความจำที่คงทน แต่จุดอ่อน คือ ยุ่งยาก ขึ้นตอนซับซ้อน และมีค่าใช้จ่าย...”

ผู้เชี่ยวชาญ ช (พฤศจิกายน 2561)

4.2 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมทั้ง 7 องค์ประกอบนั้นสามารถใช้แนวทางเดียวกันได้ ซึ่งแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีดังนี้

4.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ครูควรออกแบบห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบกระบวนการกลุ่ม โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกกลุ่มด้วยตนเองภายใต้เงื่อนไขที่ครูกำหนดไว้ เน้นการฝึกปฏิบัติ ห้องเรียนต้องปรับเปลี่ยนได้โดยเฉพาะการจัดโต๊ะเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดโต๊ะแบบคู่ที่มุ่งเน้นการทำงานแบบเพื่อนช่วยเพื่อนการจัดโต๊ะแบบกลุ่มที่เน้นการทำงานแบบกระบวนการกลุ่ม ฝึกความรับผิดชอบผ่านการทำงานกลุ่ม ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและภายในกลุ่ม และการจัดโต๊ะแบบครึ่งวงกลมเป็นการส่งเสริมการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนความคิดเห็นที่แตกต่าง ทั้งนี้การจัดโต๊ะครูที่นั่งประจำหรือครูประจำชั้นไม่ควรจัดไว้หน้าห้องเรียนเพราะจะทำให้นักเรียนไม่กล้าแสดงพฤติกรรมบางอย่างโดยคิดว่ามีครูคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนอยู่ตลอดเวลาดังนั้นโต๊ะครูประจำชั้นควรอยู่ในตำแหน่งหลังห้องเรียนหรือนอกห้อง เพื่อให้นักเรียนได้เข้ามาพบและปรึกษาได้เป็นการส่วนตัวนอกจากนี้ยังทำให้ครูได้สังเกตพฤติกรรมนักเรียนได้ตลอดเวลาเช่นกัน

ห้องเรียนควรมีมุมหรือป้ายนิเทศที่สนับสนุนบรรยากาศของการเรียนรู้ อาทิ ป้ายนิเทศที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สังคมโลกในปัจจุบัน หรือมุมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดผ่านการขีดเขียน แล้วแลกเปลี่ยนกัน อย่างไรก็ตามการจัดห้องเรียนต้องคำนึงถึงความคล่องตัวในการทำกิจกรรม ความปลอดภัย และถูกสุขลักษณะเช่นกัน กล่าวคือ ส่งเสริมการเคลื่อนไหวของนักเรียน มีความเป็นระเบียบไม่ส่งผลกระทบต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน อากาศถ่ายเทสะดวก มีหน้าต่างระบายอากาศ หรือมีระบบปรับอากาศในห้องเรียน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของห้องเรียนดังกล่าวให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...การพัฒนาทักษะทางสังคมต้องสอดแทรกทั้งในรูปแบบการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาทักษะนี้ โดยเน้นการอยู่ร่วมกัน การทำงานกลุ่ม การนั่งเป็นกลุ่ม...การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างไรบ้าง...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...การแบ่งกลุ่มครูต้องใช้ความสนใจของนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ ไม่ให้เขารู้สึกว่าถูกบังคับครูใช้การแบ่งกลุ่มตามการคำนึงถึงความสุขของนักเรียนเป็นหลัก มีการสร้างเงื่อนไขในการแบ่งกลุ่มด้วยการแข่งขันในการทำกิจกรรมบทบาทสมมติ มีการสร้างแรงจูงใจทางบวกด้วยของรางวัล จากนั้นก็จัดโต๊ะให้นักเรียนนั่งตามกลุ่ม เพื่อพูดคุย ทำกิจกรรมกัน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ง (ตุลาคม 2561)

“...การจัดสภาพแวดล้อมวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ครูจะเน้นทักษะใด เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ควรมีสภาพแวดล้อมที่มีเครื่องมือช่วยคิด มีแผนผัง มีข้อมูลสนับสนุนการคิด ทักษะการกลุ่มและการทำงานเป็นทีม ...”

ผู้เชี่ยวชาญ จ (กันยายน 2561)

4.2.2 การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจ เป็นการใช้แนวคิดทางจิตวิทยาเป็นหลัก ในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวก อาทิ ความอบอุ่นใจ สบายใจ ความกล้าในการแสดงออก เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งครูต้องเปิดใจและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีอิสระทางวิชาการ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือตั้งคำถาม ทั้งนี้ไม่ควรมีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแข่งขันและกิจกรรมที่แสดงการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและชนชั้น เพราะจะทำให้นักเรียนเกิดอคติหรือความรู้สึกกดดันทางอารมณ์และความคิด นอกจากนี้ครูเสริมแรงทางบวกด้วยการชื่นชม ยินดีเมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และควรระมัดระวังการใช้คำพูดที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของนักเรียนในระหว่างการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ครูต้องสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในห้องเรียน ปราศจากอคติ โดยปฏิบัติต่อนักเรียนแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน

ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ได้ขึ้นเพียงแคในห้องเรียนหรือการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนเท่านั้นแต่ครอบครัว ชุมชน สังคมก็ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเช่นกัน ด้วยเหตุนี้การจัดสภาพแวดล้อมที่ครอบครัวหรือชุมชนได้สร้างขึ้นมาส่งผลต่อนักเรียน ดังนั้นครูกับผู้ปกครองหรือโรงเรียนกับชุมชนควรมีการพิจารณาบริบทของครอบครัว ชุมชน และสังคมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ วางแผน และหาแนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน อนึ่งผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะทางสังคม คือ การสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน รวมทั้งการสร้างความรู้สึที่ดีต่อกัน การเข้าใจผู้อื่น การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และการสร้างบรรยากาศห้องเรียนที่ยอมรับและเป็นกันเองต่อกัน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...ในการทำกิจกรรมกลุ่ม ครูให้นักเรียนเสนอว่าใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม ครูควรระวังในเรื่องความรู้สึกนักเรียนเมื่อนักเรียนร่วมกันเสนอผู้ที่จะเป็นหัวหน้ากลุ่ม แต่ละกลุ่มมาแล้ว ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนเลือกเข้าร่วมกลุ่มตามความสมัครใจ ในจำนวนกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มที่ครูกำหนดไว้ การทำกิจกรรมนี้จะลดความรู้สึกที่ไม่ดีกับเพื่อนๆ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (กันยายน 2561)

“...การสอนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ต้องทำอะไรให้เกิดความยุติธรรมในห้องเรียน...ครูต้องพยายามให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับทุก ๆ คน กล่าวคือไม่ใช่เฉพาะเด็กเก่ง แต่เด็กอ่อนก็ควรให้ความสำคัญ เพราะเด็กเก่งเขาอาจจะช่วยเหลือตัวเองได้ แต่เด็กอ่อนบางที่เขาอาจจะไม่ทันเด็กเก่ง...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (กันยายน 2561)

“...การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนหรือโรงเรียนก็มีผล และจะยังมีผล ถ้าพ่อแม่ร่วมมือ กล่าวคือที่ห้องเรียน ในโรงเรียน ในบ้าน ต้องขอความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเช่นกัน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“...เด็กยุคนี้โตมาโดยไม่มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การจัดสภาพแวดล้อมต้องมีสภาพแวดล้อมที่ให้ได้ตัดสินใจ ต้องใช้กิจกรรมที่บังคับตนได้ เกมก็เห็นหรืออะไรก็ตามที่มีสถานการณ์การแข่งขันจะเจอความผิดหวัง ความผิดพลาด ความไม่พอใจ ต้องให้เด็กได้เรียนรู้...”

ผู้เชี่ยวชาญ จ (กันยายน 2561)

4.3 การใช้สื่อการเรียนรู้

ครูสังคมศึกษาควรใช้สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนโดยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กันด้วยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีสื่อเป็นส่วนช่วยในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนอันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งสื่อการเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็น จับต้องและเคลื่อนย้ายได้ เหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียนวัยของนักเรียน และบริบทของชุมชนหรือสังคมเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ผ่านการใช้สื่อที่เป็นแกนในการสะท้อนปัญหาและนำเสนอแนวทางการแก้ไข ทั้งนี้แนวทางในการใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1) **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** ครูต้องตรวจสอบความพร้อมของสื่อก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสื่อการเรียนรู้ในขั้นนำเป็นไปเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้นักเรียนได้เห็นปัญหาของสถานการณ์หรือสิ่งที่ต้องแก้ไข หรือต้องสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน

2) **ขั้นสอน** ครูควรจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้รับรู้และใช้สื่อการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สืบค้นข้อมูลที่สนใจได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ระหว่างกลุ่ม นำไปสู่การหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

3) **ขั้นสรุป** สื่อการเรียนรู้ควรเป็นไปเพื่อให้นักเรียนสร้าง มโนภาพของสิ่งที่เรียนได้ทั้งหมด อันจะนำไปสู่การสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง สร้างให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และนำไปใช้กับสถานการณ์อื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ครูควรมีการประเมินการใช้สื่อหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำผลไปพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

ตัวอย่างสื่อการเรียนรู้ที่ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น ภาพข่าวหรือวิดีโอที่ค้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม หรือปัญหาใกล้ตัว ปัญหาในท้องถิ่น การใช้แผนผังกราฟิก (Infographic) การใช้ Application หรือเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ หรือการใช้เกม (Games) เป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งสื่อดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น เรื่อง “ปัญหาสิ่งแวดล้อม” ครูควรหยิบยกปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ใกล้ตัวนักเรียนมานำเสนอในรูปแบบของภาพหรือวิดีโอที่ค้น หรือการเชิญบุคคลที่ได้รับผลกระทบมาเล่าประสบการณ์หรือปัญหาให้ฟัง จากนั้นให้นักเรียนร่วมกันเล่าประสบการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวหรือพบเจอที่เป็นปัญหาโดยใช้สื่อการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ นำเสนอปัญหาเพื่อให้นักเรียนพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อไป เป็นต้น หรือครูอาจให้นักเรียนร่วมกันสร้างสื่อการเรียนรู้ โดยออกแบบ ทดลองใช้ และอภิปรายผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางในการใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและมีมนุษยสัมพันธ์ นักเรียนควรได้รับการฝึกหัดโดยการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เน้นการทดลอง การฝึกปฏิบัติ ให้มีความสามารถในทักษะย่อย ๆ คือความสามารถในการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเป็นสื่อที่สามารถจับต้องได้เป็นรูปธรรม...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...การสร้างสื่อครูสามารถให้นักเรียนออกแบบเอง ตัวอย่างเช่น เรื่องภาวะโลกร้อน คือ ครูให้นักเรียนออกแบบเป็น Poster แล้วพยายามให้ใช้ศิลปะมาช่วยในการสื่อความหมาย...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (กันยายน 2561)

“...สื่อการเรียนการสอนครูต้องออกแบบเป็น Worksheet เป็นเรื่องไป สื่อนี้เน้นอะไร เน้นทักษะใด เสริมสร้างคุณลักษณะใดได้บ้าง หรือเน้นทักษะทางตรงอย่างเดียว หรือเน้นคุณลักษณะอย่างเดียว...ถ้าครูสอนเรื่องความรับผิดชอบหรือการมีวินัยในตน แต่ครูไม่มีวิดีโอหรือภาพที่แสดงถึงความขัดแย้งของคนที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อคนที่มีความรับผิดชอบ นักเรียนก็แยกไม่ออก สื่อจึงมีความสำคัญ...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“...สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับว่า ครูจะเสริมสร้างทักษะใด ถ้าทักษะการคิดนวัตกรรมที่ใช้ควรเป็น Graphic Organizer (ผังกราฟิก) ถ้าจะฝึกทักษะการสืบสอบก็ควรให้มี Application ในการค้นหาข้อมูล Website ที่เราจะนำเสนอให้เด็กไปดู ถ้าเป็นทักษะสังคม อาจจะใช้นวัตกรรมเกมเข้ามาช่วย ทำให้นักเรียนต้องพูดคุย สื่อสารกับเพื่อนมากขึ้น โดยมีความรู้สึกว่าจะต้องทำให้สำเร็จ อยู่ที่ครูจะใช้อะไรในการสอน...”

ผู้เชี่ยวชาญ จ (กันยายน 2561)

“...การที่ครูจะเลือกใช้สื่อหรือนวัตกรรมใด ๆ ก็ตาม ไม่มีความเหมาะสมเพียงแค่ชุดเดียว ครูจะต้องเลือกสื่อหรือนวัตกรรมที่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มที่ต้องการจะพัฒนา ฉะนั้นเด็กแต่ละกลุ่มใช้สื่อหรือนวัตกรรมบางอย่างที่ต่างกัน

เพียงแต่ครูต้องรู้จักนักเรียนของตัวเอง จะต้องรู้จักเลือกใช้สื่อที่จะสามารถ
กระตุ้นให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้แล้วนำไปสู่การสรุปการเรียนรู้
...”

ผู้เชี่ยวชาญ ฉ (กันยายน 2561)

4.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

แนวทางการการวัดและประเมินผลทักษะทางสังคมเป็นการมุ่งเน้นการประเมินการ
เรียนรู้ของนักเรียนที่ต้องพิจารณาพัฒนาการ ความประพฤติ และความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน การวัด
และประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้แสดง
ความสามารถและทักษะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงควรเป็นการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าการประเมิน
เพื่อตัดสินตามแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) ทั้งนี้ครูควร
มุ่งเน้นไปที่การวัดและประเมินพฤติกรรมและคำพูดที่แสดงออกถึงทักษะทางสังคมของนักเรียน
โดยใช้การสังเกตพฤติกรรม นอกจากนี้ครูอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินทักษะ
ทางสังคมระหว่างกันโดยเครื่องมือและเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินต้องมีความชัดเจนและ
ยุติธรรม ทั้งนี้ครูควรออกแบบการวัดและประเมินผลโดยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทักษะทางสังคม
ที่ครูต้องการวัดแนวทางการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมมีดังนี้

1) การสังเกต เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ครูควรใช้การสังเกตและการฟังเป็น
หลัก เพื่อประเมินข้อมูล คุณลักษณะ พฤติกรรมการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนได้ตรง
กับสภาพจริง โดยครูสามารถใช้การสังเกตแบบไม่เป็นทางการจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะ
ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน แล้วครูบันทึกข้อมูลรายละเอียดพฤติกรรม หรือใช้การสังเกต
แบบเป็นทางการ โดยใช้แบบประเมินที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งวิธีการสังเกตสามารถนำไปใช้วัดและ
ประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ในทุกองค์ประกอบของทักษะทางสังคม เช่น แบบบันทึก
พฤติกรรมแบบประเมินค่า แบบสำรวจพฤติกรรม เป็นต้น โดยการใช้แบบสำรวจทักษะทางสังคม
เพื่อให้นักเรียนและครูได้รับทราบระดับของทักษะทางสังคมของตนเองหรือแบบสังเกตพฤติกรรมเพื่อ
วัดพฤติกรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่ครูต้องการพัฒนา

2) การสัมภาษณ์ เป็นการที่ครูได้รับข้อมูลที่เป็นความรู้ ประสบการณ์พื้นฐาน
ความเข้าใจ วิธีการ ความสนใจ แรงจูงใจหรืออารมณ์จากนักเรียนด้วยการได้ตอบสนองทันทัน ซึ่งเป็น
การวัดและประเมินผลที่ให้นักเรียนได้แสดงออกทั้งความรู้ ความคิด และความรู้สึก โดยครูสามารถนำ
แนวทางการสัมภาษณ์ไปใช้ในการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ในองค์ประกอบของ
ทักษะทางสังคมคือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร
องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตนและองค์ประกอบที่ 7
ความมั่นใจในตนเอง

3) การประเมินการปฏิบัติเป็นการประเมินเพื่อทดสอบทักษะและความสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนโดยประเมินผ่านการทำกิจกรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับสภาพจริง ครูสามารถนำแนวทางการประเมินการปฏิบัติไปใช้ในการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ในทุกองค์ประกอบของทักษะทางสังคม

4) การประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงาน เป็นวิธีการวัดและประเมินผลจากถึงหลักฐานที่แสดงพัฒนาการของนักเรียนในด้านพฤติกรรมที่สะท้อนทักษะและเจตคติที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างจุดหมายและเป็นระบบ โดยครูสามารถนำแนวทางการประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงานไปใช้ในการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ในทุกองค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สะท้อนแนวทางวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

“...การวัดประเมินผลต้องเป็นการประเมินระหว่างข้อเท็จจริงกับความรู้สึกด้วยการประเมินเชิงประจักษ์...”

ผู้เชี่ยวชาญ ก (ตุลาคม 2561)

“...การออกภาคสนามก็ต้องประเมินเชิงประจักษ์ โดยครูสังเกตความร่วมมือของนักเรียนในการทำงาน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ข (กันยายน 2561)

“...เป้าหมายสำคัญของการวัดและประเมินผลทักษะทางสังคมคือการสร้างความตระหนักในความรัก การเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และความสงบสุขของสังคม...การวัดและประเมินผลจึงต้องวัดพฤติกรรมที่สะท้อนทักษะที่นักเรียนแสดงออก ไม่ใช่ใช้ข้อสอบเป็นเครื่องมือวัด แต่ครูควรออกแบบแนวทางการประเมินทักษะทางสังคมด้วยตนเอง โดยที่นักเรียน เพื่อน ครู และพ่อแม่ผู้ปกครอง ร่วมกันเป็นผู้วัดพฤติกรรม...”

ผู้เชี่ยวชาญ ค (กันยายน 2561)

“...การวัดและประเมินผลอยู่ที่ทักษะที่ครูสอน ถ้าเป็นทักษะการคิด ใช้แบบสอบถามได้ แต่ถ้าอยากตรวจสอบกระบวนการคิดก็ต้องใช้ข้อสอบ อัตนัยหรือครูประเมินชิ้นงานก็ได้แต่คงไม่ได้วัดแค่ความสำเร็จของงาน ต้องติดตามความก้าวหน้าของงาน ถ้าเป็นทักษะสังคมต้องใช้การสังเกต ใช้วิธีให้เพื่อนประเมินเพื่อน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ง (กันยายน 2561)

“...การวัดกระบวนการมีความสำคัญ เพราะการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งแล้วนักเรียนแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งอย่างไร เพราะบางครั้งครูก็เลือกที่จะเป็นผู้เข้าไปยุติความขัดแย้งนั่นเอง คำถามคือเมื่อครูเป็นคนเลือกไปยุติความขัดแย้งแล้ว แล้วครูจะวัดได้อย่างไรว่านักเรียนแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งได้ ก็ควรหันกลับมาวัดกระบวนการคิดของนักเรียน...”

ผู้เชี่ยวชาญ ฉ (กันยายน 2561)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใช้ระเบียบวิจัยผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเก็บข้อมูล 2 ระยะ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามทฤษฎีของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) การรับมือกับปัญหา (Coping) การบังคับ (Control) และความมั่นใจในตนเอง (Confidence) เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

1. กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และการวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ซึ่งจำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale)

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้วิจัยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จำนวน 7 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) เป็นครูหรืออาจารย์หรือศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการทางด้านสังคมศึกษา 2) มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีในสถานศึกษา และ 3) หากเป็นครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่า คศ.2 (ครูชำนาญการ) หรือเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาเอกขึ้นไป หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าหรือเทียบเท่าระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับการสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff ร่วมกับการวิเคราะห์ความสอดคล้องของทักษะทางสังคมที่ปรากฏในตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้ง 7 องค์ประกอบ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ซึ่งมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ โดยใช้วิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML)

2. การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาทำการอธิบายต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (First Order) พบว่า องค์ประกอบตัวชี้วัดทักษะทางสังคมทั้ง 25 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบบ่งชี้ที่สำคัญของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order) พบว่า โมเดลตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่เหมาะสมเป็นอย่างมาก สามารถนำมาอธิบายทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้ โดยทักษะทางสังคมมี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) และองค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G)

โมเดลทักษะสังคมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) และองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) ตามลำดับ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลทักษะทางสังคมมีอิทธิพลเชิงสาเหตุกับองค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) และองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) ตามลำดับ และพบว่าองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์สูงสุดกับองค์ประกอบชีวิต ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) กับการกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตที่ตระหนักถึงผลในอนาคตบนพื้นฐานของความไม่ประมาท (A4)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมอยู่ในเกณฑ์มาก

เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีองค์ประกอบของทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมในองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) มากเป็นลำดับที่ 1 อันดับที่ 2 คือ องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) อันดับที่ 3 คือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) อันดับที่ 4 คือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) อันดับที่ 5

คือ องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) อันดับที่ 6 คือ องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) และอันดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นให้นักเรียนได้รับการเสริมสร้างทั้งทักษะและคุณลักษณะไปพร้อมกัน ครูต้องศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หลักสูตรการศึกษา สถานศึกษา รวมทั้งสาระการเรียนรู้ จากนั้นวิเคราะห์สภาพผู้เรียน วิเคราะห์ที่ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่ปรากฏ โดยครูสามารถใช้การประเมินด้วยแบบสำรวจ หรือการสังเกตพฤติกรรมแล้วจึงกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีรายละเอียดดังนี้

- 3.1.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)
- 3.1.2 การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)
- 3.1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving)
- 3.1.4 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปราย (Discussion)
- 3.1.5 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา (Case Study)
- 3.1.6 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Games Base Learning)
- 3.1.7 การจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา (Field Trip)

3.2 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

1) การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ครูควรออกแบบห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบกระบวนการกลุ่ม โดยครูควรให้นักเรียนได้เลือกกลุ่มด้วยตนเองภายใต้เงื่อนไขที่ครูวางไว้ เน้นการฝึกปฏิบัติ ห้องเรียนต้องปรับเปลี่ยนได้โดยเฉพาะการจัดโต๊ะเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความคล่องตัวในการทำกิจกรรม ความปลอดภัย และถูกสุขลักษณะเช่นกัน

2) การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจ เน้นการส่งเสริมห้องเรียนและความรู้สึกของผู้เรียนในเชิงบวก ให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่นใจ สบายใจ กล้าคิด กล้าปฏิบัติ โดยครูต้องมีกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศของความผ่อนคลายทางอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งครูต้องเปิดใจและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระทางวิชาการ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือตั้งคำถาม

3.3 การใช้สื่อการเรียนรู้

ครูควรออกแบบและใช้สื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็น จับต้องและเคลื่อนย้ายได้ สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมทางสังคมหรือเนื้อหาที่เรียน สื่อต้องตอบโจทย์และใช้ได้จริง รวมทั้งอาจเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชุมชนหรือท้องถิ่นของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัว หรือปัญหาใกล้ตัว ปัญหาในท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้สื่อการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะทางสังคมและเนื้อหาที่เรียน เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สื่อต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อปัญหา และส่งเสริมในการให้ผู้เรียนร่วมกันสะท้อนปัญหา นำเสนอแนวทางการแก้ไข

3.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมควรใช้การประเมินตามสภาพจริง ให้นักเรียนประเมินซึ่งกันและกัน โดยครูทำหน้าที่ร่วมประเมินและติดตามพฤติกรรม ทั้งนี้ครูควรใช้การวัดและประเมินที่มีเครื่องมือวัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน และครูต้องมีความยุติธรรมในการประเมิน ดังนั้นการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมจึงเน้นการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าการประเมินเพื่อตัดสิน

4. การอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลโดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (First Order) พบว่า แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (FS) ทุกด้านมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า องค์ประกอบชี้วัดทั้ง 25 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบบ่งชี้ที่สำคัญของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืน พบว่าแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในระดับที่เหมาะสม นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order) พบว่า โมเดลที่สร้างขึ้นสามารถนำมาอธิบายทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง

(Confidence) (G) และลำดับสุดท้ายคือองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) โดยทั้ง 7 องค์ประกอบมีค่าน้ำหนักที่ใกล้เคียงกัน การพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งหรือตัดด้านใดด้านหนึ่งทิ้งไปนั้น อาจส่งผลกระทบต่อการวิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Elliot and Gresham (2008: 9-10) และผลการวิจัยของ Moore, K.W. (2004) ที่เสนอว่าทักษะทางสังคมมีองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน และยังมี ความคล้ายคลึงกับทักษะชีวิต คือ การสื่อสาร การร่วมมือ การกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ การเห็นอกเห็นใจ การผูกพันระหว่างบุคคล และการควบคุมตนเอง ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นความสามารถที่มองแบบองค์รวมไม่มองเป็นส่วน ๆ โดยมองทุกสิ่งสัมพันธ์กัน โดยถือเป็นความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยใช้ภาษาพูดหรือภาษาท่าทางในทางบวกเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักปรับพิชิตชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคมและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ทักษะสังคมจึงเป็นองค์ประกอบทางพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคลที่ควรปฏิบัติตาม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สุขุมล เกษมสุข, 2535: 10; Westwood, 1993: 64; Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff, 2004: 15) ซึ่งความหมายและแนวคิด นำไปสู่การกำหนดองค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในขั้นแรกข้อมูลได้มาจากการศึกษาแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 15) ทำให้ได้องค์ประกอบของทักษะทางสังคม 7 องค์ประกอบข้างต้น

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมอยู่ในเกณฑ์มาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีองค์ประกอบของทักษะทางสังคมในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบเช่นกัน โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีทักษะทางสังคมในองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) มากเป็นลำดับที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมฤดี วีระกะลัสและธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2555: 190) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาทำให้เยาวชนมีโอกาสในการพบปะและสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการเรียนรู้การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้รับแบบอย่างวิธีการปรับตัวเข้าหาสังคม ได้รับการอบรมสั่งสอนมีแนวทางในการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ทำให้รู้จักการจัดการและรับมือกับปัญหาหรือความเครียดที่เข้ามากระทบได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนการได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายช่องทางในปัจจุบัน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น จึงทำให้เยาวชนมีทักษะทางสังคมในระดับสูงเช่นเดียวกับผลการวิจัย

องค์ประกอบทักษะทางสังคมที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในเกณฑ์มาก แต่เป็นอันดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) สอดคล้องกับผลการศึกษาของทิพย์วัลล สุรินยา (2558: 211) ที่พบว่า เด็กวัยรุ่นไทย (16 – 19 ปี) มีความรู้สึก

เห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านการประสบความสำเร็จและความรู้สึกทั่วไปอยู่ในระดับสูง แต่ในด้านพ่อแม่และบ้าน ด้านสังคมและด้านตนเองอยู่ในระดับปานกลาง การควบคุมความโกรธ พฤติกรรมการจัดการกับปัญหาทั้งโดยรวมและรายด้านทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงและพฤติกรรมก้าวร้าวโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยวรรณิ เเบญจวัฒนาผล (2558: 44) ได้อธิบายไว้ว่า เนื่องจากนักเรียนเป็นเยาวชนและกำลังอยู่ในวัยศึกษา จึงใช้วิธีหลบหลีกปัญหามากกว่าการเผชิญหน้าเพื่อแก้ไข วิธีการขจัดปัญหาความขัดแย้งแบบนี้ อาจนำความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องตรงกัน และอาจนำไปเป็นปัญหาการทะเลาะวิวาทได้ในที่สุด อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมฤดี วีระกะลัสและธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2555: 190) ที่พบว่า ทักษะทางสังคมของเยาวชนชายในสำนักงานคุมประพฤติในสังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูง ยกเว้นองค์ประกอบด้านการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติซึ่งอาจมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตน้อยอาจแก้ไขปัญหาโดยไม่มีการประเมินถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาอย่างรอบคอบไม่สามารถที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาได้เพราะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหาพร้อมกันหลายอย่างจึงไม่สามารถที่จะเลือกจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทักษะทางสังคมในด้านการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.1.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การค้นคว้าความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การสะท้อนคิด และเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวัน โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้นต้องมีลักษณะเปิดกว้างทางวิชาการและให้อิสระทางความคิดแก่นักเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ และสร้างความเชื่อมั่นที่มีต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยเฉพาะโดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น และองค์ประกอบที่ 7 ความเชื่อมั่นในตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของผการัตน์ ไยทอง (2559: 70) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อพัฒนาจิตหลักลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือจะให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมในการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal in small group skills) เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนมีทักษะทางสังคมทั้งการรู้จักฟังพินิจพิจารณาซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกการตัดสินใจ มีความจริงใจ มีความเป็นประชาธิปไตย และมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน และสอดคล้อง

กับงานวิจัยของเรณู เบ้าวรรณ (2558: 158) ที่พบว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีการร่วมมือและช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันด้วยการช่วยกันคิด ศึกษา และค้นคว้าสิ่งที่กลุ่มต้องการและนักเรียนทุกคนตามเป้าหมายที่มีร่วมกัน จะทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือกันซึ่งกันและกัน จึงมีผลทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมสูงขึ้น ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ข้างต้น ช่วยเอื้อให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคม นอกจากนี้วิชาเล่าเรียนดีและคณะ (2560: 65) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการไตร่ตรองสะท้อนคิด และให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักการ Learning by doing บนฐานการคิดในกลุ่มทฤษฎี Constructivism เป็นไปตามความหมายของทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004: 15) คือ การแสดงออกของนักเรียนที่สะท้อนถึงการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้ในการประเมินและแก้ไขปัญหา สื่อสารกับตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถปฏิบัติตนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับ การสนับสนุน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสัมพันธ์กับความเชื่อของ Vygotsky (1978) ที่ว่าการเรียนการสอนที่มีบริบททางสังคมเป็นกลุ่ม การทำงานหรือหมู่คณะให้แต่ละคนมีส่วนร่วมจึงเอื้อให้ผู้เรียนได้เสริมสร้างทักษะทางสังคม

4.1.2 การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยเน้นการพึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด การรับผิดชอบต่อการทำงานกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มสามารถตรวจสอบได้ การใช้ทักษะทางสังคมและกระบวนการกลุ่ม โดยครูต้องจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แบ่งกลุ่มตามความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งในระหว่างการทำงานกลุ่มครูต้องทำหน้าที่เสริมแรงและสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้และต้องติดตามดูแลการเรียนรู้รายบุคคลและการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียนตลอดเวลา เพื่อให้ครูได้รับข้อมูลป้อนกลับและส่งเสริมการรู้คิด (Metacognition) ของนักเรียน ทั้งนี้ครูสามารถนำวิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระดมสมอง มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของ พรเพ็ญ ฮันตระกูล (2556: 339, อ้างถึงใน ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน, 2561: 159) ที่ระบุว่า ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และให้ความร่วมมือกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาจใช้วิธีการร่วมกันอภิปรายถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วเพื่อเป็นการทบทวน ตรวจสอบ และสร้างความต่อเนื่องในการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การสรุปองค์

ความรู้ตามความเข้าใจของตนเองได้อย่างเป็นระบบ เป็นการเสริมสร้างจิตใจและทัศนคติแห่งความร่วมมือ (Cooperative Spirit and Attitude) ให้กับนักเรียน ตลอดทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและสังคม สอดคล้องกับวัชรยา เล่าเรียนดีและคณะ (2560: 151) ที่กล่าวว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ทักษะทางสังคม การทำงานร่วมกัน การยอมรับเพื่อร่วมงาน และลดการแข่งขันรายบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นไปตามที่ Slavin (1990: 151) กล่าวว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ภูมิใจในตนเอง ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น พัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี การยอมรับผู้อื่นมากขึ้น สร้างความมั่นใจในตนเอง รู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทักษะทางสังคมตามตัวชี้วัดในองค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน และองค์ประกอบที่ 7 ความเชื่อมั่นในตนเอง

4.1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving)

เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์เสมือนจริงตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหาจากการตั้งคำถามตั้งนี้ปัญหาอาจมาจากสถานการณ์จริงใกล้ตัวนักเรียนหรือสถานการณ์จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โดยครูต้องอาศัยการคัดเลือกปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและพัฒนาการของนักเรียนด้วย ปัญหาที่ครูนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความซับซ้อน สามารถมองได้หลายแง่มุมเพื่อนำไปสู่การตั้งสมมติฐาน วางแผนแก้ปัญหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ไตร่ตรองสะท้อนคิด และสรุปผล รวมทั้งนำเสนอการแนวทางการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ร่วมกัน ทั้งนี้ครูสามารถใช้เทคนิคการสอนหรือกลยุทธ์การสอนอื่น ๆ ร่วมได้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการสอนที่ดีสอดคล้องกับสิริวรรณ ศรีพหล (2552: 48-49) กล่าวว่ากิจกรรมการแก้ปัญหาเป็นวิธีการที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นคว้าหาคำตอบหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเสนอในรูปของคำถาม หรือปัญหาที่น่าสนใจแล้วผู้เรียนหาทางแก้ไขปัญหา นั้น กิจกรรมดังกล่าวได้ใช้ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ขั้นตอนกำหนดปัญหาจนถึงขั้นการสรุปผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแก้ปัญหาจะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกความสามารถทางสติปัญญา โดยเฉพาะในเรื่องของการคิด คือ การคิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีเหตุผล ไม่หลงงมงายหรือเชื่ออะไรง่าย ๆ ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีข้อมูลสนับสนุน การฝึกแก้ปัญหาจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยในระดับสูง คือ ทักษะทางสติปัญญาและยังเน้นทักษะการตัดสินใจด้วย ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของทักษะทางสังคม และสอดคล้องกับวัชรยา เล่าเรียนดี และคณะ (2560: 126-128) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา สร้างทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างความพึงพอใจและภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นกับตน พัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นทีม และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบย่อยของทักษะทางสังคมและเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น และองค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา

4.1.4 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปราย (Discussion) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมสำคัญในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงด้วยการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ ประสบการณ์และทัศนคติของนักเรียนอันเป็นการขยายมุมมอง ความรู้ให้ชัดเจนขึ้น ส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายและกระบวนการคิดวิเคราะห์ และเกิดการเรียนรู้ในประเด็นนั้น ๆ กว้างขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายครูต้องกำหนดประเด็นหรือสถานการณ์ที่ชัดเจน หรือปัญหาจากสถานการณ์ใดสถานหนึ่งทางสังคมที่มีใกล้ตัวนักเรียน จากนั้นจึงขยายไปสู่ประเด็นของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับตัวชีวิตและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา การอภิปรายจะเน้นการสนทนา ชักถาม ชักค้ำและโต้แย้งอย่างมีเหตุผลด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยครูช่วยให้นักเรียนได้สร้างข้อสรุปที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ร่วมกันสอดคล้องกับสุตาพร ปัญญาพถกษและเสริมศรี ไชยศรี (2558: 17) กล่าวว่า การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะทางสังคมสามารถทำได้หลากหลายแนวทาง ทั้งการฝึกโดยตรงและการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ โดยสามารถทำได้หลายวิธีการ ทั้งการเรียนรู้แบบร่วมมือ กระบวนการสืบเสาะ และการอภิปราย การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ได้เน้นการมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลในสังคม เกิดการยอมรับความหลากหลายและเคารพซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 6 บังคับตนและองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของวันเพ็ญ พิณฑอง (2557) ที่พบว่า ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กลวิธีทางสังคม 3 กลวิธี คือ การตั้งคำถาม การร่วมมือกับผู้อื่น และการให้ความสำคัญกับผู้อื่น ส่งเสริมให้คะแนนทักษะทางสังคมของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูงขึ้น นอกจากนี้การจัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการอภิปรายแสดงความคิดเห็นยังเป็นการแสดงออกถึงการบังคับตน โดยเฉพาะเมื่อครูตั้งคำถามที่เป็นปัญหาความขัดแย้งหรือการใช้การแสดงความคิดเห็น จะทำให้นักเรียนแสดงความเป็นตัวตนของตนเองออกมาทั้งความคิด คำพูด หรือท่าทางพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ขององค์ประกอบทักษะทางสังคมในด้านการบังคับและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff (2004)

4.1.5 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา (Case Study)

เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างปัญหาต่าง ๆ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน มาเป็นกรณีศึกษาให้นักเรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเพื่อสร้างความเข้าใจ และรู้จักตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยมีครูต้องเตรียมกรณีตัวอย่างที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและสาระการเรียนรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริง โดยอาจเน้นกรณีตัวอย่างที่มีเนื้อหาของความขัดแย้งเพื่อกระตุ้นความคิดและความสนใจของนักเรียนผ่านสื่อการเรียนรู้ เช่น ใบความรู้ กราฟิก ภาพนิ่ง วิดิทัศน์ เป็นต้น แล้วให้นักเรียนรวมกลุ่มหรือจับคู่กันเพื่อแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม วิเคราะห์สถานการณ์ อภิปราย และหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษาจะส่งผลให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ตัวอย่าง การแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องรอให้ปัญหาเกิดขึ้นจริง แนวทางดังกล่าวเป็นโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่นเกิดมุมมองต่อเรื่องราวที่กว้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพันธ์ ศิริธาดากุลพัฒน์ (2551: 29) ที่พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่มีการใช้สถานการณ์จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองที่เป็นไปตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) คือ ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากคนอื่น ๆ หรือจากเพื่อน สอดคล้องกับทิตินา แชมมณี (2545: 288 – 289) ที่กล่าวว่าครูมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนได้ปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนภายใต้สมมติฐาน (Assumption) สถานการณ์ที่เป็นปัญหาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เป็นปัญหาซึ่งเป็นแรงจูงใจก่อให้เกิดกิจกรรมคิดไตร่ตรองเพื่อขจัดความขัดแย้งนั้น ซึ่งศศิพันธ์ ศิริธาดากุลพัฒน์ (2551: 29) กล่าวว่า กิจกรรมตามแนวทางนี้ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะทางสังคมและเรียนรู้วิธีการทำงานกลุ่ม เป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง องค์ประกอบด้านที่ 5 การรับมือกับปัญหาด้วยการพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาและนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ สอดคล้องกับ Smith and Ragan (1995) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้โดยกรณีตัวอย่างทำให้นักเรียนเกิดการมองปัญหาที่ซับซ้อนได้หลากหลายมุมมอง พัฒนาทักษะการจัดการกับปัญหาและการตัดสินใจได้

4.1.6 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Games Base Learning) เป็นการ

จัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระผ่านกิจกรรมภายใต้กรอบกติกาของสถานการณ์อันเกี่ยวข้องกับการแข่งขันที่ท้าทายความสามารถและเป็นไปอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยให้นักเรียนมีโอกาสแสดงตัวตนผ่านการเล่นเกมนับเป็นการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะทางสังคม ฝึกความมีระเบียบวินัยในตนเองผ่านการแข่งขัน การร่วมมือกันระหว่างนักเรียน ให้เกิดการคงทนในการเรียนรู้ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกม ครูจำเป็นต้องต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ พัฒนาหรือออกแบบเกม โดยกำหนดกติกาการเล่น วิธีการเล่น และเป้าหมายของเกมให้ชัดเจน จากนั้นให้

นักเรียนแบ่งกลุ่มหรือจับคู่ และดำเนินการเล่นเกม ซึ่งครูต้องแนะนำ ติดตามและคอยควบคุม สถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงทักษะทางสังคมของนักเรียนในระหว่าง การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม จากนั้นครูนำผลของการปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้เกมมาสรุปเนื้อหาด้วยการ อภิปราย เพื่อสะท้อนองค์ความรู้ที่ได้จากการเล่นเกม สอดคล้องกับอทธิเดช น้อยไม้ (2548: 17) ที่ได้ ศึกษาเกมกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาไว้ว่า คุณค่าของการนำเกมมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ สังคมศึกษานั้นก่อให้เกิดคุณค่าหลายประการโดยประการหนึ่งคือ เกมช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนา ทักษะทางสังคมโดยการช่วยเหลือผู้อื่น ส่งเสริมความสามัคคีเป็นหมู่คณะ ฝึกการเคารพในกฎกติกา และการปรับตัวเข้าร่วมกลุ่มในสังคมได้อย่างมีความสุข และเกมช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด และใช้ทักษะการแก้ไขปัญหา เป็นไปตามงานวิจัยของพรรณกนก รักศรีอักษร (2554: 59 – 63) ที่ศึกษาระดับทักษะทางสังคมของวัยรุ่นอายุ 18 - 24 ปี ที่เล่นเกมออนไลน์โดยใช้บริการที่ร้าน อินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร พบว่า เกมมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะทางสังคมโดยไม่มี องค์ประกอบของทักษะทางสังคมด้านใดอยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าเกมนั้นจะกลายเป็นประเภทของเกม ออนไลน์ก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของสำเนียง จุลเสริม (2552: 122) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการ จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้ดีกว่าการ เรียนแบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของนวลจันทร์ พุ่มพวง (2544: อ้างถึงในอุบล อุดมคุณ, 2552: 118) ที่พบว่า นวัตกรรมการสอนด้านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมสถานการณ์จำลอง จะช่วยพัฒนา ความสามารถด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และพัฒนาทักษะทางสังคมได้เช่นกัน ซึ่งอธิบายได้ว่าทักษะทางสังคมเป็นพัฒนาการของมนุษย์ตามที่ Erikson (1951, อ้างถึงในศรีธรรม ณะภูมิ, 2535) ได้อธิบายว่า การปรับตัวต่อสังคมของเด็กตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เป็นพัฒนาการของ มนุษย์ในแต่ละวัย ที่จะมีอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและสังคมเป็นตัวกำหนด พัฒนาการจะดำเนินไป ได้ตามปกติหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม ซึ่งสังคมของนักเรียนก็คือ บ้าน โรงเรียน ชุมชน เพื่อน ครู ซึ่งสำเนียง จุลเสริม (2552: 122) กล่าวว่า ปกตินักเรียนจะมีพัฒนาการทาง สังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมเป็นตัวกระตุ้นให้ทักษะทาง สังคมเพิ่มขึ้นได้รวดเร็ว เป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน

4.1.7 การจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา (Field Trip) เป็นการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการศึกษาจากพื้นที่อันเป็นแหล่งเรียนรู้จากสภาพจริงในเรื่องนั้น ๆ ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียน สร้างการเรียนรู้ร่วมกับผู้คนที่ในพื้นที่ เพื่อให้นักเรียนได้ พัฒนาทักษะต่าง ๆ จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ เช่น ทักษะการวางแผน ทักษะการประสานงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการแสวงหา เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มากขึ้น สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม จนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกต่อ

การอนุรักษ์ ปกป้อง และวางแผนมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน เป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร และ องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น สอดคล้องกับยุสนีย์ โสมทัศน์ (2559: 401) ที่พบว่า การศึกษาภาคสนามเป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ ซึ่งมีชุมชนเป็นฐานเพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ตามความสนใจ วิธีการสอนดังกล่าวเป็นวิธีการที่สามารถบูรณาการร่วมกันให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน เกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามความเหมาะสมของตนเอง มีผลต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนและเป็นไปตามทฤษฎี แคมมณี (2559: 343) ที่ได้กล่าวถึงข้อดีของการวิธีการสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษาว่า เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ความเป็นจริง ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การที่ครูจะเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อพัฒนาทักษะทาง สังคมนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ และขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 หรือเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ของครู โดยอาจใช้การจัดการ เรียนรู้ที่ผสมผสานเทคนิคต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสมาคมนักจิตวิทยา โรงเรียนแห่งชาติ (National Association of School Psychologists, 2008: Online) ที่ว่า การฝึก ทักษะทางสังคมควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติทักษะในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้ เด็กนำทักษะไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ การให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โปรแกรมและการเลือกทักษะ พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถช่วยเสริมทักษะที่ได้รับการสอนที่โรงเรียนให้มีการนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้

4.2 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

4.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ครูควรออกแบบห้องเรียนให้เอื้อต่อการ เรียนรู้โดยใช้แบบกระบวนการกลุ่ม โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกกลุ่มด้วยตนเองภายใต้เงื่อนไขที่ครู กำหนดไว้ เน้นการฝึกปฏิบัติ ห้องเรียนต้องปรับเปลี่ยนได้โดยเฉพาะการจัดโต๊ะเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดโต๊ะแบบคู่ที่มุ่งเน้นการทำงานแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การจัดโต๊ะแบบกลุ่มที่เน้นการทำงาน แบบกระบวนการกลุ่ม ฝึกความรับผิดชอบผ่านการทำงานกลุ่ม ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และภายในกลุ่ม และการจัดโต๊ะแบบครึ่งวงกลม เป็นการส่งเสริมการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนความคิดเห็นที่แตกต่าง ทั้งนี้การจัดโต๊ะครูที่นั่งประจำหรือครู ประจำชั้น ไม่ควรจัดไว้หน้าห้องเรียนเพราะจะทำให้ให้นักเรียนไม่กล้าแสดงพฤติกรรมบางอย่างโดยคิดว่ามีครูคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นโต๊ะครูประจำชั้นควรอยู่ในตำแหน่งหลัง ห้องเรียนหรือนอกห้อง เพื่อให้นักเรียนได้เข้ามาพบ ปรีक्षाได้เป็นการส่วนตัวนอกจากนี้ยังทำให้ครู

ได้สังเกตพฤติกรรมนักเรียนได้ตลอดเวลาเช่นกัน ห้องเรียนต้องมีมุมหรือป้ายนิเทศที่สนับสนุนบรรยากาศของการเรียนรู้ อาทิ ป้ายนิเทศที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สังคมโลกในปัจจุบัน หรือมุมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิด ผ่านการขีดเขียน แล้วแลกเปลี่ยนกัน อย่างไรก็ตามการจัดห้องเรียนต้องคำนึงถึงความคล่องตัวในการทำกิจกรรม ความปลอดภัย และถูกสุขลักษณะเช่นกัน กล่าวคือส่งเสริมการเคลื่อนไหวของนักเรียน มีความเป็นระเบียบไม่ส่งผลต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน อากาศถ่ายเทสะดวก มีหน้าต่างระบายอากาศ หรือมีระบบปรับอากาศในห้องเรียน สอดคล้องกับ Gardner (2006: 116) ที่กล่าวว่า การวางแผนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อนเป็นการวางแผนการฝึกทักษะทางสังคมที่จะเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน ตุ่มโหมต (2546: 15) ที่ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผลการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมระหว่างการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ว่า การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ให้ผลในการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ซึ่งเป็นไปตามที่กรมสุขภาพจิต (2539) ที่ระบุว่ากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีประโยชน์ในการพัฒนา สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล ทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น สร้างพัฒนาการทางด้านสังคมและอารมณ์ พัฒนาการด้านความรู้และทักษะต่าง ๆ ซึ่งงานวิจัยของอินทรา อินทร์ภิรมย์ (2538) พบว่า ถ้าพิจารณาผลการวิจัยด้านพุทธิพิสัยและทักษะทางสังคมด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เมื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังเรียน จะพบว่าหลังการเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเรียน

ทั้งนี้ก็เป็นไปตามที่ทีศนา แคมมณี (2555: 148) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process – Based Instruction) เป็นวิธีการสอนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในการสร้างสัมพันธ์ภาพของสมาชิกในกลุ่ม ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะทางสังคมและการปรับตัวไปพร้อมกัน โดยผู้เรียนจะมีโอกาสทำหน้าที่ในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ได้ฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้วางแผน อภิปราย เป็นการฝึกทักษะการคิด การให้เหตุผล การแก้ปัญหา เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้ ประสบการณ์ จากบุคคลหนึ่งสู่บุคคลหนึ่งผ่านบทบาทภาระหน้าที่อันเป็นการจำลองสถานการณ์ทางสังคม ในทำนองเดียวกันจรัสลักษณ์ รัตนพันธ์ (2559) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์สมาชิกในกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อกัน กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ความสามารถต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกและสมาชิกหรือกลุ่มกับกลุ่มขยายจากวงเล็กไปสู่วงใหญ่ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการพัฒนาการเรียนรู้อุบัติขึ้นได้ดี โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีบรรยากาศที่ดีจะส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มมีพลังในการเรียนรู้ สอดคล้องกับการวิจัยของดวงเดือน เทพนวล (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โดยใช้กระบวนกลุ่มในการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษาต่อการพัฒนาตนเอง 5 อันดับแรก คือ 1) การมีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานดีขึ้น 2) รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 3) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน 4) มีความสุข – สนุกกับการทำงานกลุ่มภูมิใจในผลสัมฤทธิ์ของงาน และ 5) มีความเอาใจใส่ต่องานกลุ่มมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งผลดังกล่าวก็เป็นไปตามตัวชี้ขององค์ประกอบของทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

นอกจากนี้ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพยังสอดคล้องกับชรินทร์ มั่งคั่ง (2561: 249 - 254) ที่กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้มีสภาพดี เหมาะสมและพร้อมที่ทำการสอน ครูควรมีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้มีสภาพดี เรียนร้อย มีความสะอาด ห้องเรียนมีความเหมาะสมทั้งขนาด แสง อากาศ อุปกรณ์ต่าง ๆ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ตลอดจนไปถึงการจัดมุมทางวิชาการให้เกิดขึ้นเพื่อสร้างบรรยากาศต่อการเรียนรู้

4.2.2 การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจ เป็นการใช้แนวคิดทางจิตวิทยาเป็นหลักในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวก อาทิ ความอบอุ่นใจ สบายใจ ความกล้าในการแสดงออก เป็นต้น สอดคล้องกับทฤษฎีของ Maslow (สุรงค์ ใคว์ตระกูล, 2556: 160-162) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนครูควรคำนึงถึงความต้องการพื้นฐาน 5 ด้านตามทฤษฎีของ Maslow ในด้านความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) กล่าวคือ มนุษย์ต้องการความมั่นคงและปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นอิสระจากการบังคับขู่เข็ญ จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจากทฤษฎีดังกล่าวครูจึงควรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องควบคู่ไปกับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งครูต้องเปิดใจและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีอิสระทางวิชาการ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือตั้งคำถาม ทั้งนี้ไม่ควรมีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่แข่งขันและส่งเสริมกิจกรรมที่แสดงการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและชนชั้น เพราะทำให้นักเรียนเกิดอคติหรือความรู้สึกกดดันทางอารมณ์และความคิด นอกจากนี้ครูเสริมแรงทางบวกเมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมนั้นได้ดี และระมัดระวังในการตอบคำถามหรือร่วมแสดงความคิดเห็นกับนักเรียนโดยไม่ทำร้ายจิตใจหากนักเรียนตอบคำถามผิด หรือตอบถูกครูก็ควรแสดงความชื่นชม และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าในคำถามหรือคำตอบของตนเองนั้นมีประโยชน์ นอกจากนี้ครูต้องสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในห้องเรียน ปราศจากอคติ โดยปฏิบัติต่อนักเรียนแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ (2549: 110-111) ที่กล่าวว่า หลักการออกแบบและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้คือครูต้องจัดเนื้อหาสาระให้เป็นลำดับขั้นตอน คำนึงถึงความยากง่ายและความต่อเนื่องของปัญหา จัดรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียนแต่ละคน ขณะเดียวกันครูต้องตอบคำถามหรือร่วมแสดงความคิดเห็นกับนักเรียนโดยไม่ทำร้ายจิตใจนักเรียนหากนักเรียนตอบคำถามผิด หรือนักเรียนตอบถูกครูก็ควรแสดง

ความชื่นชม และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าคำถามหรือคำตอบของตนเองนั้นมีประโยชน์ นอกจากนี้ครูต้องสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในห้องเรียน โดยปราศจากอคติ ในการปฏิบัติต่อนักเรียนแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของผการัตน์ ไยทอง (2559: 70) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อพัฒนาจิตหาลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ว่าครูควรปลูกฝังให้นักเรียนให้เกียรติผู้อื่นทั้งวาจาและการปฏิบัติ โดยการให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ได้ขึ้นเพียงแคในห้องเรียนหรือการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนเท่านั้น แต่ครอบครัว ชุมชน สังคมก็ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ด้วยเหตุนี้การจัดสภาพแวดล้อมที่ครอบครัวหรือชุมชนได้สร้างขึ้นก็ส่งผลต่อนักเรียนเช่นกัน ดังนั้นครูกับผู้ปกครองหรือโรงเรียนกับชุมชนควรมีการพิจารณาองค์ประกอบของครอบครัว ชุมชน และสังคมเพื่อวิเคราะห์ วางแผน และหาแนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริกุล อิศรานุรักษ์และปราณี สุทธิสุขคนธ (2550) ที่ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เลี้ยงดูต้องมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมทักษะและประสบการณ์ การช่วยเหลือตนเองของเด็ก การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ทั้งนี้ผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กด้วย และเป็นไปตามงานวิจัยของอังศุธร อังคะนิตและวิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2557) ที่ได้พบว่าความสัมพันธ์ในชุมชนอาจมีผลต่อระดับทักษะทางสังคมในด้านทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม และทักษะการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ทั้งนี้เป็นการเรียนรู้จากผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน รวมทั้งการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจากผู้ใหญ่มีผลทำให้เด็กมีทักษะในการวางแผน และทักษะความรับผิดชอบอยู่ในเกณฑ์ดี อนึ่งการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ครูไม่ควรส่งเสริมชนชั้นเชิงอำนาจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนควรการจัดสภาพแวดล้อมด้วยกิจกรรมที่เน้นการใช้กิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน เพื่อให้นักเรียนได้แสดงตัวตน แล้วครูจึงพัฒนาด้วยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้านการบังคับตนสอดคล้องกับรัตนสาวยพานิชย์ (2557: 183-184) กล่าวว่า การนับถือตนเองเป็นมากกว่าความรู้สึกดี เพราะนำมาซึ่งการเข้าได้ทุกระดับของความเป็นคนของพวกเรา การให้ค่าตัวเราเองหมายถึงรวมการเป็นจริงอย่างที่เราก็คือในปัจจุบันเราทุกคนมีความสามารถที่จะมีความรู้สึก

4.3 การใช้สื่อการเรียนรู้

ครูสังคมศึกษาควรใช้สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันทำให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมต้องเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็น จับต้อง และเคลื่อนย้ายได้ สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมทางสังคมหรือเนื้อหาที่เรียน ทั้งนี้สื่อการเรียนรู้ต้อง

สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะทางสังคมและเนื้อหาที่เรียน เหมาะสมกับวัย ของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักต่อปัญหา และร่วมกันสะท้อนปัญหา นำเสนอ แนวทางการแก้ไข สอดคล้องกับพวงเล็ก อุดระ (2539: 112) ที่กล่าวว่า การเลือกใช้สื่อที่สอดคล้อง กับเนื้อหา วัย ความสามารถ สติปัญญาและความสนใจของนักเรียนจะช่วยพัฒนานักเรียนให้สามารถ เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งอาจเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชุมชนหรือท้องถิ่นของนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัว โดยครูต้องตรวจสอบความพร้อมของสื่อ ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรใช้สื่อการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนการเรียนรู้ ทั้งในขั้นนำเพื่อ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ขั้นสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และใช้สื่อได้อย่างหลากหลาย สืบค้น ข้อมูลที่สนใจได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ระหว่างกลุ่ม ชั้นสรุป ครูควรใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนสร้างมโนภาพของสิ่งที่เรียนได้ทั้งหมด อันจะนำไปสู่ การสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองของนักเรียน ทั้งนี้ครูควรมีการประเมินการใช้สื่อหลังการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ เพื่อนำผลไปพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไปสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล อุดมคุณ (2552: 119) ที่พบว่า การใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนมาเพื่อใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาสังคมศึกษานั้น เป็นวิธีการที่ช่วยพัฒนาด้านกระบวนการคิดและสามารถนำมาแก้ปัญหาคำ การจัดการเรียนรู้ได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และยิ่งช่วยในส่วนของบรรยากาศในการเรียนการสอน ให้มีความสนุกสนานมีบรรยากาศน่าเรียนรู้ และพบว่านวัตกรรมด้านสื่อการสอนจะเน้นการกระตุ้น การเรียนรู้ที่มีสีสัน เช่น การเรียนรู้ผ่านสื่อการ์ตูน เป็นต้น การนำนวัตกรรมด้านสื่อการสอนมาใช้ในการ พัฒนาด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง

แนวทางการใช้สื่อการเรียนรู้สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะทาง สังคม เช่น ภาพข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม วิดีทัศน์ที่แสดงเหตุการณ์ทางสังคม หรือปัญหาใกล้ตัว ปัญหาในท้องถิ่น การใช้แผนผังกราฟิก (Infographic) การใช้ Application หรือเทคโนโลยีเพื่อการ จัดการเรียนรู้ หรือการใช้เกม (Games) เป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นต้นสอดคล้องกับทฤษฎีกรวย ประสบการณ์ของ Dale (1969: 42-43) ที่ว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถจัดประสบการณ์ให้ นักเรียนได้ ซึ่งการให้นักเรียนได้ชมภาพหรือวิดีโอที่เสนอเรื่องราวต่าง ๆ จัดเป็นประสบการณ์การ เรียนรู้อย่างหนึ่งที่ได้จากสื่อ การใช้สื่อการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับเนื้อหาจึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน ตุ่มโหมด (2549: 15) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมระหว่างการใช้กระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ว่า การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ให้ผลในการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคม แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการ สื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

4.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

แนวทางการการวัดและประเมินผลทักษะทางสังคมเป็นการมุ่งเน้นการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนที่ต้องพิจารณาพัฒนาการ ความประพฤติ และการสังเกตพฤติกรรม การเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้แสดงความสามารถและทักษะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมจึงเน้นการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าการประเมินเพื่อตัดสิน เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) ทั้งนี้ครูควรมุ่งเน้นไปที่การวัดและประเมินพฤติกรรมและคำพูดที่แสดงออกของนักเรียนโดยใช้การสังเกตพฤติกรรม นอกจากนี้ครูอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันประเมินทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยครูควรใช้การวัดและประเมินที่มีเครื่องมือวัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน และครูต้องมีความยุติธรรมในการประเมิน ครูควรออกแบบการวัดและประเมินผลโดยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่ครูกำหนด สอดคล้องกับเอมอร์ จังศิริพรภรณ์ (2546: 135) ที่กล่าวว่า การวัดและประเมินผลที่ดี ครูต้องเรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนตามสภาพจริง และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักเรียนว่านักเรียนมีจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้นักเรียนเกิดเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้แนวทางการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการประเมินภาคปฏิบัติ โดยเครื่องมือและเกณฑ์การวัดและประเมิน คือ แบบบันทึกพฤติกรรม แบบประเมินค่า แบบสำรวจพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบทางการและกึ่งทางการ แบบมีโครงสร้างหรือแบบไม่มีโครงสร้าง แบบประเมินการปฏิบัติ เป็นต้น ทั้งนี้ศิริเดช สุชีวะ (2546) ที่กล่าวว่า วิธีการวัดและประเมินผลประกอบด้วย 3 วิธี คือ การทดสอบเหมาะสมกับการวัดความสามารถของนักเรียน การสอบถามสัมภาษณ์เหมาะสมกับการวัดคุณลักษณะที่เป็นสิ่งเฉพาะตัวของนักเรียนแต่ละบุคคล และการสังเกตพฤติกรรมเหมาะสมกับการวัดคุณลักษณะที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนความคิดภายในของนักเรียน ดังที่สุดาพร ปัญญาพุกข์และเสริมศรี ไชยศรี (2558: 23) พบว่า การเรียนการสอนที่มีการประเมินที่หลากหลาย มีการพิจารณาถึงพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นการประเมินติดตามในระหว่างที่ผู้เรียนอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เห็นพัฒนาการของความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับที่ Oldfather et al. (1999: 22) ได้เสนอว่าการประเมินผลนั้นขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าและไม่ได้เป็นการประเมินจากเกณฑ์มาตรฐานเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงาน เป็นการวิธีการวัดและประเมินผลจากหลักฐานของนักเรียนที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถ เจตคติ ทักษะ และพัฒนาการ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างจุดหมายและมีระบบ โดยครูสามารถนำแนวทางการประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงานไปใช้ในการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้ในทุกองค์ประกอบของทักษะทางสังคม สอดคล้องกับศิริชัย กาญจนวาสี (2556: 19-23) ที่กล่าวว่า

การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การตรวจแฟ้มสะสมผลงาน การตรวจโครงงานเป็นการวัดและประเมินผลผลงานที่ต้องให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนผลิตงานที่มีคุณภาพ ซึ่งการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงนั้นย่อมสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

5. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการสร้างและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนในโรงเรียน เพราะเป็นทักษะที่สำคัญในการให้นักเรียนได้ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยดำเนินการจัดประชุม สัมมนา หรืออบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ และแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2) ผู้บริหารที่มีเป้าหมายให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม สามารถใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาทักษะดังกล่าวให้แก่นักเรียน และควรสนับสนุนให้ครูนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระอื่น ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งกลุ่มสาระอื่น ๆ ที่มีลักษณะหรือธรรมชาติของรายวิชาที่เหมาะสมต่อการการพัฒนาทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์กับนักเรียนต่อไป

3) ผู้บริหารควรสนับสนุนในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การทำความเข้าใจและตระหนักความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางจิตใจ รวมทั้งการเตรียมสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษานิเทศก์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

1) ศึกษานิเทศก์ควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการฝึกอบรมครูสังคมศึกษา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ได้ ตลอดจนควรมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่นักเรียนต่อไป

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้มีเป้าหมายในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนให้เกิดขึ้นได้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1) ก่อนนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมไปใช้ ครูควรศึกษาองค์ประกอบของทักษะทางสังคมให้ชัดเจน ทั้งความหมาย ตัวอย่าง และลักษณะสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการบังคับตนที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อทักษะทางสังคม และองค์ประกอบด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในอันดับท้ายสุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบด้านอื่น ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนมากที่สุด

2) ครูอาจใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บางแนวทางบูรณาการไปกับการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน เช่น การบูรณาการตั้งคำถาม การอภิปราย การใช้เกม การจำลองสถานการณ์ และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นต้น โดยในช่วงแรกครูอาจใช้แนวทางดังกล่าวกับเนื้อหาที่ง่าย เพื่อส่งเสริมกระบวนการทำงานร่วมกันและปรับกระบวนการคิดวิเคราะห์ สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและความคุ้นเคยในกิจกรรม อันจะนำไปสู่การใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

3) แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนอกจากครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาได้แล้ว ครูอาจต่อยอดพัฒนาในการใช้กับกิจกรรมอื่น ๆ หรือวิชาอื่น ๆ ของโรงเรียน เนื่องจากทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักเรียนเป็นหลัก การพัฒนาทักษะทางสังคมจึงสามารถพัฒนาได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หรือใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ กิจกรรมชมรม กิจกรรมชุมนุม เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ เช่น นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นต้น เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในการนำเสนอแนวทางการจัดเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างและพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นเหมาะสมตามช่วงวัยและระดับการเรียนรู้ของนักเรียนต่อไป

2) ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมกับนักเรียนสังกัดอื่น ๆ เช่น นักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร นักเรียนสังกัดสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน นักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา นักเรียนสังกัดโรงเรียนสาธิตในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนในภูมิภาคอื่น ๆ หรือศึกษากับนักเรียนทั้งประเทศเพื่อศึกษาความแตกต่างโมเดลขององค์ประกอบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวถึงข้างต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมต่อไป

3) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำไปพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมต่อไป

4) ควรมีการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของแนวทางดังกล่าว

5) ควรมีนำผลการวิจัยไปใช้ในการต่อยอดเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน กระบวนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมล แสงทองศรกมล. (2550). “เลี้ยงลูกให้เก่ง ดี มีมนุษยสัมพันธ์ด้วย S.Q.” นิตยสารแม่และเด็ก 31, 248: 96 - 97.
- กรรณิการ์ โยธารินทร์. (2545). **พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม**. ปริญญาโท. กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กัลยา ก่อสุวรรณ. (2553). **การสอนเด็กที่มีความบกพร่องระดับเล็กน้อย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). “ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์” ใน **เอกสารชุดโครงการวิธีการเรียนรู้ของคนไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- _____. (2555). “ทักษะทางสังคม” ใครว่าไม่สำคัญ. เข้าถึงเมื่อ 2 สิงหาคม 2560. เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/kriengsak/2008/06/10/entry-2>.
- _____. (ม.ป.ป.). เข้าถึงเมื่อ 2 สิงหาคม 2560. เข้าถึงได้จาก <http://www.kriengsak.com/node/1646>.
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2557). **การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21**. นนทบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2553). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – 2559)**. กรุงเทพฯ: สกศ.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะอนุกรรมการอำนวยการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). **แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559)**. กรุงเทพฯ: สกศ.

- จรีลักษณ์ รัตนาพันธ์. (2557). **ทักษะทางสังคม**. เข้าถึงเมื่อ 2 สิงหาคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://jareeluk.blogspot.com/2014/09/blog-post_27.htm.
- จุลมนี สุระโยธิน. (2554). **ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันทางอินเทอร์เน็ตด้วยการเขียนสะท้อนคิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนาธิป พรกุล. (2555). **การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2557). **การสอนกระบวนการคิด ทักษะและการนำไปใช้**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2560). **อุดมคติวิทยาลัยหลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อปวงชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2561). **องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). **80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนด์ปริ้นติ้ง.
- ฐานรงค์ ทูเรียน. (2560). **ผลการจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สุขศึกษาและพลศึกษา) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน. (2560). **ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ และเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงเดือน เทพนวล. (2557). **การพัฒนาพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดารารวรรณ กล่อมเกลี้ยง. (2546). **การสร้างแบบวัดทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร**. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิสนา แคมมณี. (2545). **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (2545). **ทักษะชีวิต: เพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียมใจ พิมพ์วงศ์. (2542). **การศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม การเรียนร่วมกับเด็กปกติระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการเรียนแบบสหร่วมใจ**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนธร เจริญราช. (2546). **การศึกษาทักษะทางสังคม และความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการวัดกิจกรรมศิลปะ**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงนุช โรจนเลิศ. (2558). “การศึกษาแหล่งการเรียนรู้และทักษะทางสังคมของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.” **วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย** 7, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 34 - 50.
- นพรัตน์ นานาสิงห์. (2551). **การศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัย ที่มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านพหุวัฒนธรรม และประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน**. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล อุดมคุณ. (2552). **การวิเคราะห์อภิมานงานวิจัยด้านนวัตกรรมการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ ค.ม (วิจัยการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัตยา ปิรันธนานนท์. (2543). **การเรียนแบบร่วมมือ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- น้ำอ้อย ทวีการไธ. (2555). **การใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.
- ประนอม เดชชัย. (2536). **เสริมทักษะการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประสงค์ สังชะไชย. (2546). **การเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ประสาธ อิศรปรีดา. (2538). **สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา**. มหาสารคาม: นำอักษรการพิมพ์.
- ปัทมา บรรเทืองจิต. (2548). **การศึกษาทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนของเด็กออทิสติกโดยการจัดกิจกรรมการเล่นที่บ้านของไทยประกอบการสื่อสารด้วยภาพ**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์. (2536). ผลการใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านของไทยที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม (ประถมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผกรรัตน์ ไยทอง. (2559). การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อเสริมสร้างจิตทำลักษณะของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม (การสอนภาษาไทย) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ มากบุญ. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาและการแนะแนว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พรรณกนก รักศรีอักษร. (2554). ระดับทักษะทางสังคมของวัยรุ่นอายุ 18 - 24 ปี ที่เล่นเกมออนไลน์ โดยใช้บริการที่ร้านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม (สุขภาพจิต) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงเล็ก อุดระ. (2539). วิธีสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมลวรรณ สมมาตย์. (2546). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะทางสังคมด้านการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ (กศ.ม. จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาศิษญา อ่อนดี. (2539). ทักษะทางสังคมกับการปฏิบัติงานและมนุษยสัมพันธ์ของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศิริราช. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุพิน ตุ่มโหมด. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบผลการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคม ระหว่างการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาชุมชน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุสนีย์ โสมทัศน์. (2559). “การเรียนรู้เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในภูมิภาคแบบคาสต์ด้วยวิธีการสอนแบบปฏิบัติการภาคสนาม.” วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 10, 2: 218 - 229.
- รัตนา สายพานิชย์. (2557). The Satir Model. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เฟรม-อัพ ดีไซน์.
- เรณู เป้าวรรณ. (2558). วิจัยปฏิบัติการ : การพัฒนาทักษะทางสังคมและจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้องเรียนอัจฉริยะด้วยการเรียนแบบร่วมมือ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศึกษาศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ฤทธิรา จันทร์เจริญ. (2559). การศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรียนร่วม ที่มีพัฒนาการทางสังคมล่าช้า จากการสอนโดยเรื่องราวทางสังคมร่วมกับสถานการณ์จำลอง. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561). กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วงเดือน นาราัจจ์. (2560). “พระบรมราชโองการที่จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาวมอญ (พ.ศ. 2517-2531).” วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 42 (สิงหาคม 2560 – กรกฎาคม 2561): 1-11.
- วรรณสวัสดิ์ อุทัยพันธุ์. (2540). ผลของกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะบริหารธุรกิจบัณฑิต. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วริศรา จุ้ยดอนกลอย. (2553). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนระดับ ช่วงชั้นที่ 1 ที่มีภาวะสมาธิสั้น. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ด. (วิทยาศาสตร์ศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรา เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และ อรพิณ ศิริสัมพันธ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการ คิดและยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 12. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้ง.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: บริษัท แอล ที เพรส จำกัด.
- วันเพ็ญ พินทอง. (2557). การใช้กิจกรรมที่เน้นกลวิธีอภิปัญญาและกลวิธีทางสังคมเพื่อส่งเสริมใน ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สาขาการสอนภาษาอังกฤษ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วารี ถิระจิตร. (2530). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์.
- วิชากร, กรม. (2540). **แนวทางการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ).
- วิชากรและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระภูมิศาสตร์ฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2560). **มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- วีระพงษ์ สิงห์ครุฑ, พระมหา. (2557). **ผลการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเจตคติต่อการเรียน และทักษะทางสังคม สาระพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. ปริญญาโท กศ.ม. (วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีธรรม ธนะภูมิ. (2535). **พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ศศิพันธ์ ศิริธาดากุลพัฒน์. (2551). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ**. ปริญญาโท กศ.ด. (การศึกษาพิเศษ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2551). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ.” **วารสารศึกษาศาสตร์** 19, 2 (ตุลาคม – มกราคม): 15 - 32.

- คັນสนีย์ นาคะสิทธิ์. (2545). การศึกษาและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประตู่ในทรวงธรรม กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา การแนะแนว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปราณีย์ สุทธิสุนทร. (2550). “การอบรมเลี้ยงดูเด็ก.” วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา 5, 1 (2550): 105 - 118.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม = Classical test theory. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุขโข. (2551). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริเดช สุชีวะ. (2546). “หลักการประเมินการเรียนรู้” รวมบทความการประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร, สำนักงาน. (2561). ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สพม.เขต 1 (กทม.). เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101701.
- _____. (2561). ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สพม.เขต 2 (กทม.). เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101702.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2540). การพัฒนาทักษะทางสังคม. เอกสารในการอบรมหลักสูตรการพัฒนาทักษะทางสังคม วันที่ 30 เมษายน - 20 พฤษภาคม 2540 ณ โรงพยาบาลอภัยภูรังค์. ปทุมธานี.
- _____. (2556). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม (THEORIES AND TECHNIQUES IN BEHAVIOR MODIFICATION). พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรรเสริญ หุ่นแสน. (2547). การสร้างชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความสามารถทางสังคม. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สัญญาพร เล็งขุนทด. (2557). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระประวัติศาสตร์ เจตคติที่มีต่อสาระประวัติศาสตร์และทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพุทธะกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สัมพันธ์ สันเต. (2547). การพัฒนาเครื่องมือประเมินทักษะชีวิตจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับนักเรียนวัยเด็กตอนกลาง. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำเนียง จุลเสริม. (2552). การใช้การทดลองแบบอนุกรมเวลาเพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (วิจัยการศึกษา) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2552). การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความพลโลก (Organization of Instruction to Develop Global Citizenship). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภาพจิต, กรม. (2539). คู่มือกลุ่มจิตบำบัดสำหรับนักสุขภาพจิต. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2543). คู่มือส่งเสริมและสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์สุขภาพจิต เขต 4 กระทรวงสาธารณสุข.
- สุขุมล เกษมสุข. (2535). การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนธ์ ภูริเวทย์. (2553). การออกแบบการสอน Instructional Design. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุดาพร ปัญญาพฤษ. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคมเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูยุคใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. (หลักสูตรและการสอน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุดาพร ปัญญาพฤษ และ เสริมศรี ไชยศร. (2558). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม เพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูยุคใหม่.” วารสารการวิจัยฯ 9, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558): 15 - 26.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ฉบับพ่อแม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรางค์ ไควตระกูล. (2553). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2556). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ. (2549). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตโครงการ รพค. ที่ผ่านการสอบคัดเลือกด้วยวิธีต่างกัน : รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพรรณ พรสีมา. (2540). ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎี และแนวทฤษฎี : การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ.
- อ้อมฤดี วีระกะลัส และ ชีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2555). “ต้นทุนชีวิต ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี และความเข้มแข็งในการมองโลกของเยาวชนชายที่ถูกคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติใน สังกัดกรุงเทพมหานคร.” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 38, 2: 179 - 195.
- อังศุธร อังคะนิต. (2556). ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา การละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาในระบบโรงเรียน) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังศุธร อังคะนิต และ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2557). “ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบ แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทาง สังคมของเด็กในชุมชน.” วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา 9, 1: 27 - 40.
- อัจฉรา ไชยูปถัมภ์. (2550). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังศรา ประเสริฐสิน. (2555). การวิจัยและพัฒนาความยืดหยุ่นผู้พันกับการวิจัยของครูโดยใช้เทคนิค การเสริมพลัง. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน. ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อิทธิเดช น้อยไม้. (2548). “เกมกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา.” วารสารศึกษาศาสตร์ 16, 2 (พฤศจิกายน 2547 – มีนาคม): 19 - 30.
- อิทธิเดช น้อยไม้. (2560). หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัท โอ. เอส. พรีน ดิงค์ เฮ้าท์.
- อินทรา อินทร์ภิรมย์. (2538). เปรียบเทียบการพัฒนาด้านสมรรถภาพทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์วิธีเทคนิคการ พยายามและวิธีการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา หลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). สร้าง EQ ให้ลูกคุณ. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.

อุษณีย์ โพธิสุข. (2540). **โรงเรียนจะพัฒนาอัจฉริยภาพของเด็กได้อย่างไร**. กรุงเทพฯ: มุลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

_____. (2545). **สร้างเด็กให้เป็นอัจฉริยะ เล่มที่ 5 : EQ ปัญหาหนักของมนุษยชาติ**. กรุงเทพฯ: มุลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

ภาษาอังกฤษ

Bandeira de Mello, V. and Young, B. A. (2000). **State Profiles of Public Elementary and Secondary Education: 1996 – 97**. National Center for Education Statistics, Office of Educational Research and Improvement, U.S. Department of Education.

Bloom, M. (1996). **Primary Prevention Practices**. New York: Sage Publication, Inc.

CAMBELL, P. and Siperstein, G. N. (1994). **Improving Social Competence: A Resource for Elementary School Teacher**. Needham Height, Massachusetts: Allyn & Bacon.

Elliott, S. N. (2001). “New Directions in Social Skills Assessment and Intervention for Elementary and Middle School Students.” **Exceptionality** 9, 1&2: 19 - 32.

Elliott, S. N. and Gresham, F. M. (2008). **Social Skill Improvement System (SSIS) Intervention guide**. Bloomington, MN: NCS Pearson.

Cartledge, Gwendolyn and Milburn, Joanne Fellows. (1995). **Teaching Social Skills to Children and Youth: Innovative Approaches**. USA: Allyn & Bacon.

Gray, Carol. (2007). **What are social Stories?**. Accessed October 1, 2017. Available from <https://www.thegraycenter.org/>.

Hair, J. F., Black, W.C., Babin, B. J. and Anderson, R. E. (2010). **Multivariate data analysis**. 7th ed. New Jersey: Pearson Education.

Husen, T. and Postlethwaite, N. T. (1994). **The international encyclopedia of education**. 2nd ed. New York: Pergawon press Inc.

Howard Gardner. (2006). **Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice**. New York, United States: BASIC BOOKS.

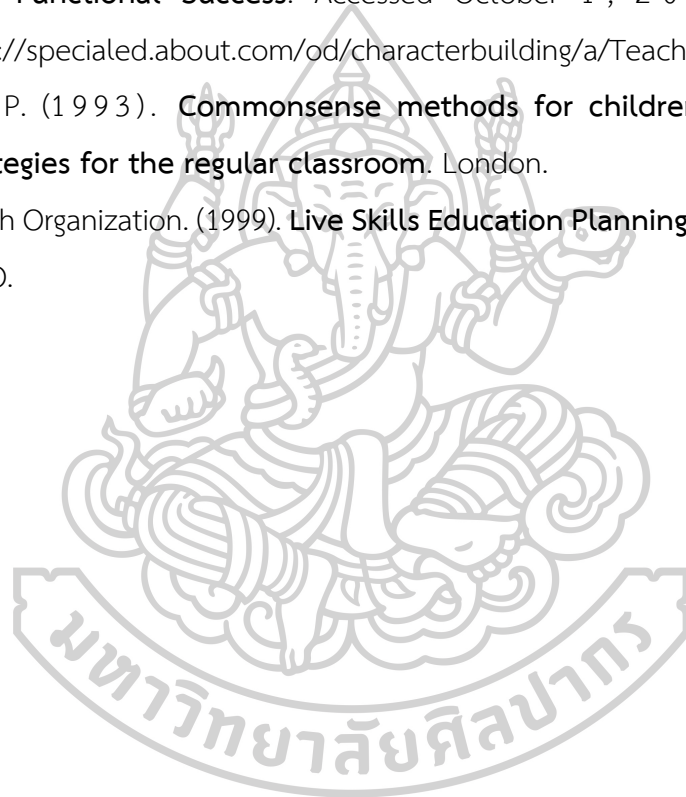
ICAN. (2007). **Social Stories: Introduction**. Accessed October 1, 2017. Available from <http://www.autismnetwork.org/>.

Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff. (2004). **Getting Along Teaching Social Skills to Children and Youth**. MN: Sparrow Media Group.

- John, B. H., Paula, C. E. and Guetzloe, E. (2005). "The Central Role of Teaching Social Skills." **Focus on Exceptional Children** 37, 8: 1 - 8.
- Jorekog, K. G. and Sorbom, D. (1989). **LISREL 7: User's Reference Guide**. Chicago: Scientific Software.
- Lorr, Maurice, Richard P. Youniss and Edward C. Stefic. 1991. "An Inventory of Social Skills." **Journal of Personality Assessment** 57, 3: 506 – 520.
- Marla R. and Weber. (2000). "Middle and late adolescents' conflict resolution skill siblings: Associations with interparental and parent-adolescent conflict Resolution." **Journal of Youth & Adolescence** 29, 697: Abstract.
- Moore, K. W. (2004). **Using large group guidance to teach social skills to six-grade students**. Doctoral dissertation. The Ohio State University, Columbus, OH.
- National Association of School Psychologists. (2008). **Ready to learn, empowered to teach: Excellence in education for the 21st Century**. Bethesda, MD: Author.
- National Institute for Direct Instruction. (2007). **What is Direct Instruction (DI)?**. Accessed October 9, 2017. Available from <https://www.nifdi.org/>.
- Oldfather, P., Wesr, J., White, J. and Wilmarth, J. (1999). **Learning Through Children's Eyes: Social Constructivism and the Desire to Learn**. Washington: American Psychological Association.
- Riggio, R. E. (1986). "Assessment of Basic Social Skills." **Journal of Personality and Social Psychology** 51, 3: 649 – 660.
- _____ (1989). **Social Skills Inventory**. Accessed October 6, 2018. Available from <http://www.mindgarden.com/products/ssins.htm>.
- Schinke, Steven P. and Gilchrist, Lewayne D. (1984). **Life skills counseling with adolescents**. Baltimore, MR: University Park Press.
- Schwinn, T. M., Schinke, S. P. and Di Noia, J. (2010). **Preventing drug abuse among adolescent girls: Outcome data from an Internet-based intervention**. Prevention Science.
- Slavin, Robert E. (1990). **Cooperative Learning: Theory, Research and Practice**. New Jersey: Prentice - Hall.
- Smith, E. E. (1995). **Thinking: An Invitation to Cognitive Sciences**, Vol.3 2nd ed. USA: MIT Press.

- Vygotsky, Lev Semyonovich. (1978). **Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes**. Cambridge, M.A.: Harvard University Press. Accessed October 14, 2018. Available from <http://generative.edb.utexas.edu/classes/knl2008sum2/eweekly/vygotsky1978.pdf>.
- Wallin, Jason M. (2007). **An Introduction to Social Stories**. Accessed October 1, 2017. Available from ww25.polyxo.com/socialstories/introduction.html.
- Webster, J. (2015). **Teaching Social Skills: Success in Social Skills Leads to Academic and Functional Success**. Accessed October 1, 2017. Available from <http://specialed.about.com/od/characterbuilding/a/Teaching-Social-Skills.htm>.
- Westwood, P. (1993). **Commonsense methods for children with special needs strategies for the regular classroom**. London.
- World Health Organization. (1999). **Live Skills Education Planning for Research**. Geneva: WHO.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

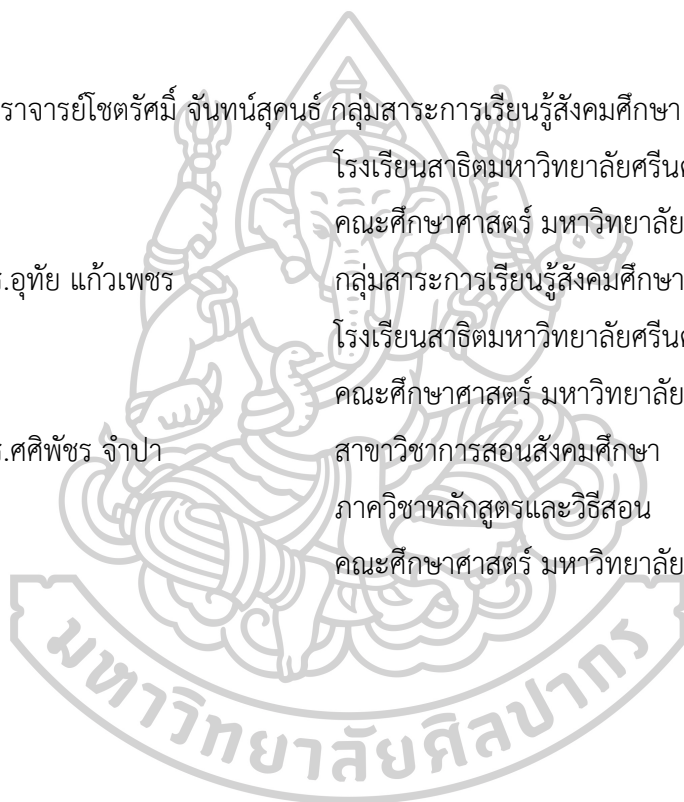
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจพิจารณาแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในด้านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความตรงตามโครงสร้าง และความเป็นปรนัยของภาษาจากข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะทางสังคม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบสำรวจทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายนามดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิกา ตั้งประภา	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตา ตูลย์เมธการ	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชราภรณ์ ศรีสวัสดิ์	ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อาจารย์ ดร.พรใจ ลีทองอิน	ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.นวลฉวี ประเสริฐสุข	ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
7. อาจารย์ ดร.พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ	ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	สาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อัชชสวัสดิ์	ข้าราชการบำนาญ อดีตอาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจพิจารณาแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในด้านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความตรงตามโครงสร้าง และความเป็นปรนัยของภาษาจากข้อคำถาม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายนามดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไชตรศรีม์ จันทน์สุคนธ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ ดร.อุทัย แก้วเพชร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายนามผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล
สาขาวิชาพหุวิทยาการ/สหวิทยาการ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. อาจารย์ ดร.กนก จันทรา
อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์มาลี ไตสกุล
ข้าราชการบำนาญ ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร
5. อาจารย์นงลักษณ์ ทองอยู่
ข้าราชการบำนาญ ครูชำนาญการพิเศษ (คศ.3)
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี
6. อาจารย์นงคราญ ศิริบูรณะภานน
ครูชำนาญการพิเศษ (คศ.3)
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม
7. อาจารย์ณัฐเมธร์ ดุลคนิต
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ตัวอย่างแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
- ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตัวอย่างแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff แยกเป็นแต่ละด้านดังนี้ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) การรับมือกับปัญหา (Coping) การบังคับตน (Control) และความมั่นใจในตนเอง (Confidence) สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ โรงเรียน สังกัดโรงเรียน ระดับชั้นเรียน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 4 ข้อคำถาม คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือเขียนข้อความลงในช่อง ตามความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย	☐ หญิง
------------------------------	-------------------------------
2. โรงเรียน

☐ วัดบวรนิเวศ	☐ พุทธจักรวิทยา
☐ ไตรมิตรวิทยาลัย	☐ กุณนทีรุทธารามวิทยาคม
☐ สันติราษฎร์วิทยาลัย	☐ มัธยมวัดบึงทองหลาง
☐ ศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ	☐ สุรศักดิ์มนตรี
3. สังกัดโรงเรียน

☐ สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1
☐ สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2
4. ระดับชั้นเรียน

☐ มัธยมศึกษาปีที่ 4
☐ มัธยมศึกษาปีที่ 5
☐ มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 เป็นแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความที่เกี่ยวกับทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว ซึ่งแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

- 4 หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด
 3 หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมนั้น อยู่ในระดับมาก
 2 หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมนั้น อยู่ในระดับน้อย
 1 หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมนั้น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับพฤติกรรม			
		4	3	2	1
1	ข้าพเจ้ารับรู้ได้ถึงปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง				
2	ข้าพเจ้ารับรู้ได้ถึงปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อสังคม				
3	ข้าพเจ้าแยกแยะระหว่างปัญหาความขัดแย้งที่สร้างผลกระทบต่อตนเองและสังคม				
4	ข้าพเจ้าสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม				
5	ข้าพเจ้าเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม				
6	ข้าพเจ้าสามารถประเมินข้อดี ข้อเสียของวิธีการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม				
7	เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน ข้าพเจ้าใช้การพูดคุยด้วยหลักเหตุผลกับคู่ขัดแย้ง				
8	หากต้องทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ข้าพเจ้าสร้างกติการ่วมกันเพื่อป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้ง				
9	ข้าพเจ้าแสดงความคิดเห็น พูดคุย และอภิปรายกับผู้อื่นด้วยหลักเหตุผล เพื่อหาข้อยุติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง				
10	ข้าพเจ้าวางแผนแนวทางการปฏิบัติตนเมื่อต้องกระทำการต่าง ๆ เพื่อมิให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับผู้อื่น				

ข้อ	ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับพฤติกรรม			
		4	3	2	1
11	ข้าพเจ้าคำนึงถึงผลของการกระทำก่อนที่จะลงมือกระทำสิ่งใดที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง				
12	ข้าพเจ้าใคร่ครวญการกระทำของตนเองในอดีตที่ผิดพลาด เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในอนาคต				
13	ข้าพเจ้าเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลสำคัญในอดีตเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง				
14	ข้าพเจ้าคำนึงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเมื่อต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม				
15	ข้าพเจ้าเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย				
16	ข้าพเจ้ารับรู้ว่าการกระทำของตนเองจะส่งผลกระทบต่อสังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง				
17	ข้าพเจ้าคิดไตร่ตรองก่อนพูดหรือทำสิ่งใดลงไปที่อาจกระทบต่อตนเองและผู้อื่น				
18	ข้าพเจ้าเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและกฎหมายของสังคม				
19	ข้าพเจ้าแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม				
20	ข้าพเจ้าคิดว่าการรักษาวินัยต่อตนเองเป็นเรื่องสำคัญ				
21	ข้าพเจ้าไม่ล้อเลียนหรือแสดงพฤติกรรมเชิงลบต่อผู้อื่นที่ปฏิบัติต่างไปจากตน				
22	ข้าพเจ้าสามารถทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม				
23	ข้าพเจ้าปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากอคติต่อกัน				
24	เมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นข้าพเจ้าจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม				
25	ข้าพเจ้าปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนเป็นพี่น้องกัน				
26	ข้าพเจ้ายึดหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต				

ข้อ	ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับพฤติกรรม			
		4	3	2	1
27	หากข้าพเจ้าถูกเอารัดเอาเปรียบ ข้าพเจ้าต่อสู้เพื่อความยุติธรรมด้วยสันติวิธี				
28	ข้าพเจ้านำหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่เห็นว่ามีคุณค่าและเหมาะสมต่อชีวิตประจำวันมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน				
29	ข้าพเจ้ารับรู้ความรู้สึกและความต้องการของตนเอง				
30	ข้าพเจ้ายอมรับความรู้สึกตนเองอย่างจริงจัง				
31	ข้าพเจ้าไม่คล้อยตามความคิดเห็นของผู้อื่นหรือกระแสสังคมที่ขัดกับความถูกต้อง				
32	ข้าพเจ้าสื่อสารข้อมูลไปยังบุคคลอื่นอย่างตรงไปตรงมา				
33	ข้าพเจ้ารับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเข้าใจ				
34	ข้าพเจ้าสามารถใช้คำพูดและท่าทาง เพื่อสร้างความเข้าใจในการสื่อสารกับผู้อื่น				
35	ข้าพเจ้าพูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้หลักเหตุผล				
36	เมื่อมีข้อสงสัย ข้าพเจ้าจะถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ				
37	ข้าพเจ้าจะเชื่อข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบและพิจารณาอย่างรอบคอบ				
38	ข้าพเจ้าชอบตั้งคำถามต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว				
39	ข้าพเจ้าชอบค้นคว้าและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสิ่งรอบตัว				
40	ข้าพเจ้าติดตามสถานการณ์ข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ แล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจเชื่อข่าวสารนั้น				
41	ข้าพเจ้าชอบทดลองปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ท้าทายความสามารถของตนเอง				
42	ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเรื่องท้าทาย เมื่อได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่				
43	ข้าพเจ้านำความรู้เดิมมาบูรณาการและคิดค้นความรู้ใหม่ ๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน				
44	ข้าพเจ้าพัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก				

ข้อ	ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับพฤติกรรม			
		4	3	2	1
45	ข้าพเจ้าใช้เวลาว่างในการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง				
46	ข้าพเจ้าใช้แนวคิด หลักการ ความเชื่อหรือแนวปฏิบัติทางศาสนา ในการทำความเข้าใจและจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเอง				
47	ข้าพเจ้าแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้จัดการกับความเครียด และความกังวลที่เกิดขึ้นกับตน				
48	ข้าพเจ้าจะทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยตั้งคำถามที่ เชื่อมโยงกับปัญหานั้น				
49	เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ข้าพเจ้าจะวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของ สถานการณ์ที่เป็นปัญหา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ที่ เกิดขึ้น				
50	ข้าพเจ้าสามารถกำหนดแบบแผนในการปฏิบัติเพื่อแสวงหา ทางออกต่อสถานการณ์ที่เป็นปัญหา				
51	ข้าพเจ้าสามารถจัดการอารมณ์โกรธหรือโมโห เมื่อมีคนมาช่วยได้				
52	เมื่อถูกกระตุ้นด้วยสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดอารมณ์ในเชิงลบ ข้าพเจ้า สามารถจัดการอารมณ์นั้น				
53	เมื่อมีสิ่งรบกวนมากกระทบในขณะที่ทำกิจกรรมที่สำคัญ ข้าพเจ้าสามารถ ควบคุมตนเองและดำเนินกิจกรรมนั้นต่อไปได้จนสำเร็จ				
54	ข้าพเจ้าสามารถประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง				
55	ข้าพเจ้ารับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง				
56	เมื่อกำหนดเป้าหมายต่อการกระทำเรื่องใด ข้าพเจ้าจะทำเรื่องนั้น จนสำเร็จแม้อยู่ในสภาวะกดดัน				
57	ข้าพเจ้าพยายามปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างตรงต่อเวลา				
58	ข้าพเจ้าตรวจสอบและประเมินผลงานที่ตนปฏิบัติ เมื่อได้รับ มอบหมายให้กระทำเรื่องต่าง ๆ				
59	หากประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ข้าพเจ้ามักใช้หลักธรรม ทางศาสนาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจการกระทำ ของตน				

ข้อ	ทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับพฤติกรรม			
		4	3	2	1
60	เมื่อมีผู้ตักเตือนเกี่ยวกับพฤติกรรมและการปฏิบัติตนที่ผิดพลาด ข้าพเจ้าจะรับฟังแล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม				
61	ข้าพเจ้าสามารถปฏิบัติตนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อหน้าสาธารณชนด้วยความมั่นใจ แม้จะรู้สึกประหม่าหรือตื่นเต้น				
62	เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าจะตัดสินใจโดยยึดหลักเหตุผลที่ก่อปรด้วยคุณธรรม				
63	ข้าพเจ้าได้รับการชื่นชม เมื่อทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น				
64	ข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าเพื่อน ๆ และคนรอบข้างมอบความรักและความปรารถนาดีให้ตน				
65	ข้าพเจ้ามักได้รับความวางใจจากครูหรือผู้ใหญ่ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ				
66	ข้าพเจ้าเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง				
67	ข้าพเจ้าตอบคำถามผู้อื่นได้ด้วยความมั่นใจ				
68	เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ใดก็ตาม ข้าพเจ้ามั่นใจว่าจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้				

**ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนด
แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา
เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย**

การวิจัยเรื่อง : แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านสังคมศึกษาในการกำหนดแนวทางทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามองค์ประกอบทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff

2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้สร้างขึ้นภายหลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดของ Jim Ollhoff and Laurie Ollhoff โดยใช้แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) การสื่อสาร (Communication) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) การรับมือปัญหา (Coping) การบังคับตน (Control) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Confidence) รวมทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 25 ตัว และข้อคำถามทั้งหมด 68 ข้อ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง พบว่า แบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (FS) ทุกด้านมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า องค์ประกอบชี้วัดทั้ง 25 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบบ่งชี้ที่สำคัญของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ทักษะสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาพบว่า โมเดลทักษะสังคมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $df = 248, p = .16, RMSEA = .016, CFI = 1.00, AGFI = .93$, ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) (χ^2) = 271.78 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .95 รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .92 องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping)

(E) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .90 ส่วนองค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) และ องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .89 และองค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .61

3. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ผลการศึกษาทักษะทางสังคมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A) องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B) องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C) องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D) องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E) องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F) และองค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G) นำเสนอด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตาราง

ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบทักษะทางสังคม	M	S.D.	แปลผล	ลำดับ
องค์ประกอบที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) (A)	3.07	.43	มาก	7
องค์ประกอบที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Community Building) (B)	3.17	.42	มาก	2
องค์ประกอบที่ 3 การสื่อสาร (Communication) (C)	3.16	.49	มาก	3
องค์ประกอบที่ 4 ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) (D)	3.09	.49	มาก	6
องค์ประกอบที่ 5 การรับมือกับปัญหา (Coping) (E)	3.19	.51	มาก	1
องค์ประกอบที่ 6 การบังคับตน (Control) (F)	3.12	.47	มาก	4
องค์ประกอบที่ 7 ความมั่นใจในตนเอง (Confidence) (G)	3.11	.53	มาก	5
ผลรวมองค์ประกอบทักษะทางสังคม	3.13	.48	มาก	

4. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญทางสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญทางสังคมศึกษา

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. เพศ..... อายุ.....ปี ตำแหน่งทางวิชาการ/ วิทยฐานะ.....
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....วิชาเอก.....
4. ประสบการณ์การทำงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสอนสังคมศึกษา.....ปี

ตอนที่ 2 แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ประเด็นที่ 1 ภาพรวมของแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ท่านจะมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

2. ท่านจะมีแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

3. ท่านจะมีแนวทางในการเลือกใช้สื่อ/นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

4. ท่านจะมีแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

ประเด็นที่ 2 การวัดทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ การบังคับตน (Control)

1. ท่านจะมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อเสริมสร้างองค์ประกอบด้านการบังคับตน (Control) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

2. ท่านจะมีแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อเสริมสร้างองค์ประกอบด้านการบังคับตน (Control) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

3. ท่านจะมีแนวทางในการเลือกใช้สื่อ/นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อเสริมสร้างองค์ประกอบด้านการบังคับตน (Control) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

4. ท่านจะมีแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อเสริมสร้างองค์ประกอบด้านการบังคับตน (Control) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

ประเด็นที่ 3 จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาทักษะทางสังคมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่มีค่าเฉลี่ย (M) ต่ำสุด คือ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

1. ท่านจะมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....

.....

2. ท่านจะมีแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้าน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

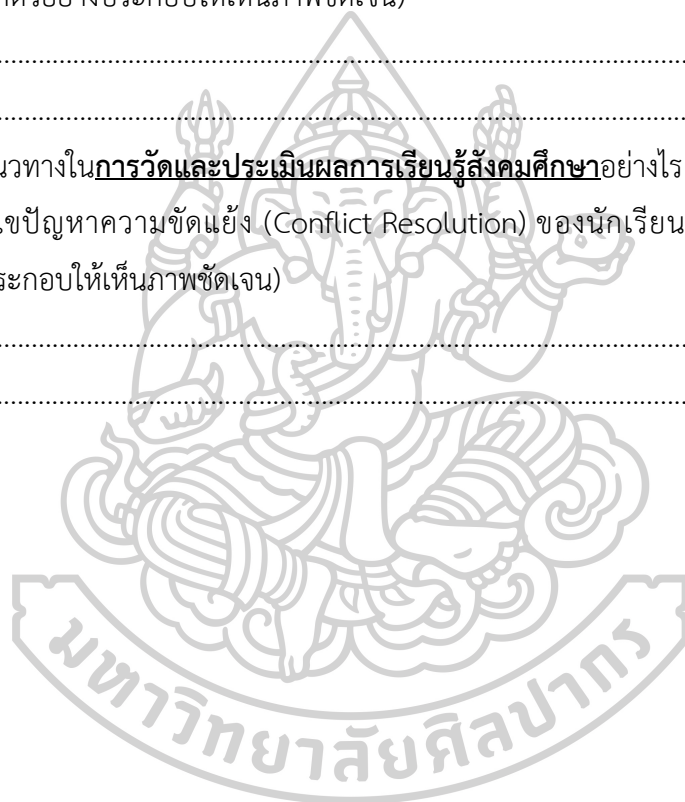
.....
.....

3. ท่านจะมีแนวทางในการเลือกใช้สื่อ/นวัตกรรมการเรียนรู้อสังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้าน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....
.....

4. ท่านจะมีแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้าน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพชัดเจน)

.....
.....

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์การประเมินแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ									ค่า IOC	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	0	0.78	เหมาะสม
2	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
3	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	0	0.78	เหมาะสม
4	+1	+1	+1	0	-1	+1	+1	+1	0	0.56	ไม่เหมาะสม
5	+1	+1	+1	+1	0	+1	0	0	+1	0.67	เหมาะสม
6	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
7	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
8	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
9	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
10	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	0.78	เหมาะสม
11	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
12	+1	0	+1	+1	0	+1	+1	+1	0	0.67	เหมาะสม
13	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
14	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
15	+1	+1	+1	+1	-1	+1	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
16	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
17	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
18	+1	+1	-1	+1	+1	+1	0	+1	+1	0.67	เหมาะสม
19	+1	+1	+1	+1	-1	0	+1	+1	+1	0.67	เหมาะสม
20	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
21	0	+1	0	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.67	เหมาะสม
22	+1	-1	+1	+1	+1	+1	+1	0	+1	0.67	เหมาะสม
23	+1	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
24	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
25	+1	+1	0	+1	+1	0	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ									ค่า IOC	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
26	+1	+1	0	+1	+1	0	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
27	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
28	+1	+1	+1	+1	0	+1	0	+1	+1	0.78	เหมาะสม
29	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0	0.78	เหมาะสม
30	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0	0.89	เหมาะสม
31	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	0.89	เหมาะสม
32	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
33	+1	+1	+1	+1	-1	0	+1	0	+1	0.56	ไม่เหมาะสม
34	+1	0	+1	+1	0	+1	+1	0	0	0.56	ไม่เหมาะสม
35	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
36	+1	+1	+1	+1	0	+1	0	+1	+1	0.78	เหมาะสม
37	+1	0	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
38	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
39	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	+1	0	0.67	เหมาะสม
40	+1	+1	+1	+1	+1	0	+1	0	+1	0.78	เหมาะสม
41	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
42	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
43	+1	+1	+1	+1	0	0	0	+1	+1	0.67	เหมาะสม
44	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
45	+1	+1	+1	+1	0	0	0	+1	+1	0.67	เหมาะสม
46	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
47	+1	0	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
48	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
49	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
50	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
51	0	+1	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0.67	เหมาะสม

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ									ค่า IOC	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
52	+1	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
53	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
54	+1	0	+1	+1	+1	+1	+1	0	+1	0.78	เหมาะสม
55	+1	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
56	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0	0.89	เหมาะสม
57	+1	-1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
58	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
59	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
60	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
61	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
62	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
63	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
64	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
65	+1	+1	+1	0	0	+1	-1	+1	+1	0.56	ไม่เหมาะสม
66	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
67	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
68	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	+1	+1	0.78	เหมาะสม
69	+1	+1	+1	+1	0	+1	-1	+1	+1	0.67	เหมาะสม
70	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
71	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
72	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	-1	0.67	เหมาะสม
73	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
74	+1	0	+1	+1	-1	+1	+1	+1	+1	0.67	เหมาะสม
75	+1	+1	+1	+1	-1	+1	-1	+1	+1	0.56	ไม่เหมาะสม
76	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
77	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ									ค่า IOC	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
78	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
79	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
80	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
81	+1	+1	+1	+1	0	+1	-1	+1	+1	0.67	เหมาะสม
82	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
83	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
84	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
85	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
86	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
87	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
88	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	-1	0.67	เหมาะสม
89	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
90	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
91	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
92	+1	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
93	+1	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
94	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
95	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
96	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
97	+1	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
98	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
99	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
100	+1	+1	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.89	เหมาะสม
101	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์การประเมินแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ												ค่า IOC	แปล ความหมาย	
	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4			
1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	เหมาะสม
2	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	เหมาะสม
3	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	เหมาะสม

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจ (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย					
ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	0.70	24	0.67	47	0.48
2	0.38	25	0.37	48	0.31
3	0.70	26	0.67	49	0.48
4	0.70	27	0.67	50	0.70
5	0.38	28	0.31	51	0.21
6	0.38	29	0.67	52	0.31
7	0.31	30	0.37	53	0.38
8	0.38	31	0.67	54	0.48
9	0.70	32	0.31	55	0.48
10	0.70	33	0.38	56	0.31
11	0.38	34	0.70	57	0.21
12	0.48	35	0.31	58	0.31
13	0.67	36	0.48	59	0.38
14	0.31	37	0.38	60	0.70
15	0.38	38	0.38	61	0.70
16	0.70	39	0.38	62	0.38
17	0.70	40	0.48	63	0.38

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสำรวจทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย					
ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
18	0.38	41	0.31	64	0.38
19	0.38	42	0.21	65	0.21
20	0.38	43	0.31	66	0.48
21	0.38	44	0.38	67	0.67
22	0.38	45	0.38	68	0.70
23	0.67	46	0.31	69	0.12
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสำรวจทั้งฉบับเท่ากับ 0.96					

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายปวินญาพัฒน์ วรพันธ์
วัน เดือน ปี เกิด	12 พฤศจิกายน 2534
สถานที่เกิด	จังหวัดระนอง
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2546 สำเร็จการศึกษาประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลระนอง
	ปีการศึกษา 2549 สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบรมราชินีนาถราชวิทยาลัย
	ปีการศึกษา 2552 สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหอวัง กรุงเทพฯ
	ปีการศึกษา 2557 สำเร็จการศึกษาปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	ปีการศึกษา 2561 สำเร็จการศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร และวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2557 – 2558 ครูโรงเรียนจิตรลดา บริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต
	พ.ศ. 2558 – 2559 อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
	พ.ศ. 2559 – ปัจจุบัน ได้รับทุนการศึกษาโครงการคัดสรรนิสิต มศว ผู้มีศักยภาพพิเศษเป็นอาจารย์ เพื่ออนาคตทาง วิชาการและการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (นอ. มศว) ในตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชา สังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ

ที่อยู่ปัจจุบัน	100/505 หมู่ 8 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
ผลงานตีพิมพ์	ปริญญานิพนธ์ วรพันธ์, ชัยรัตน์ โตศิลา และ อัญชลี สุขในสิทธิ์. (2562). "การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะทางสังคมของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย." วารสารคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ 22, 1 (มกราคม – มิถุนายน).

